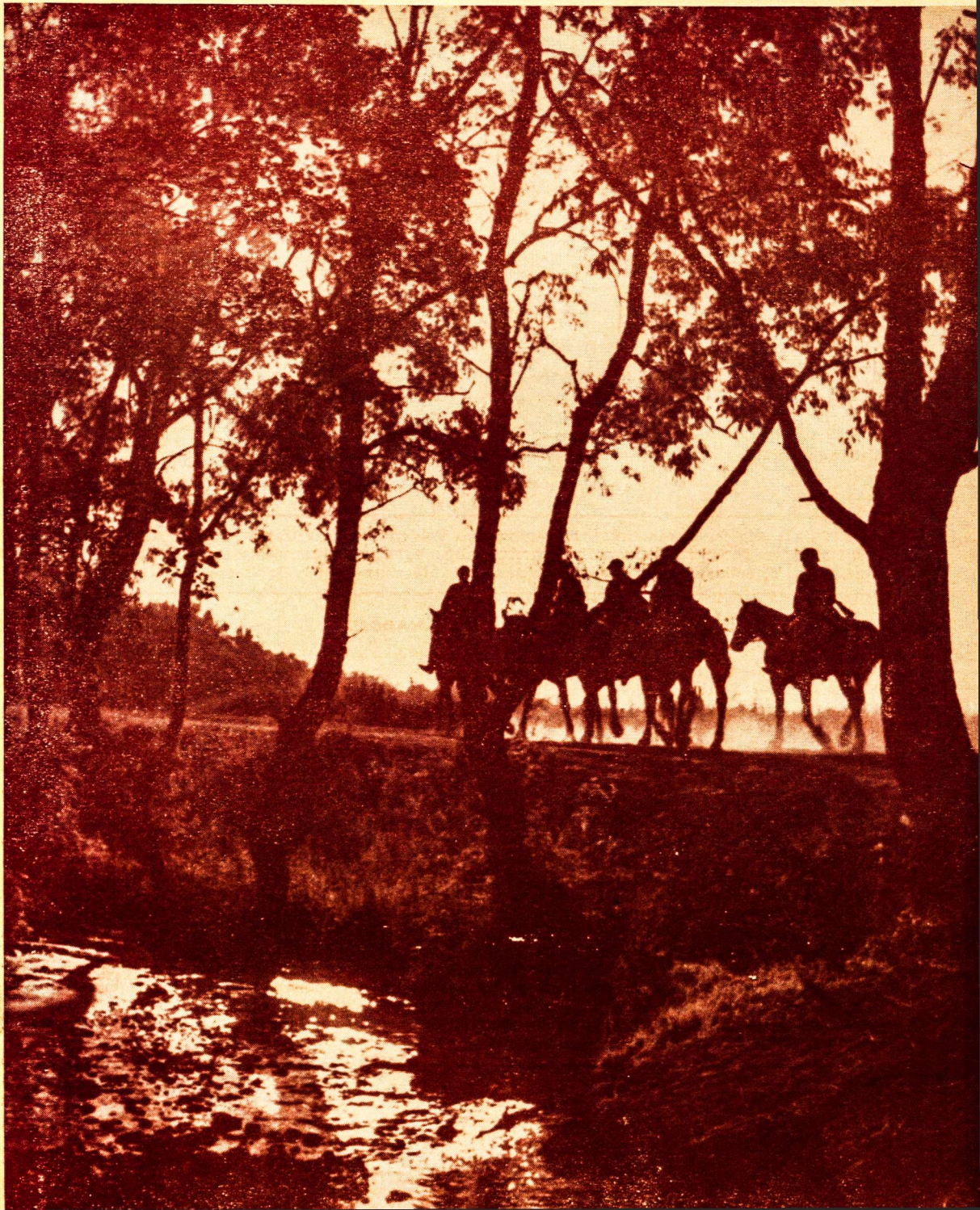

KARYS

1957
RUGPJŪTIS—
RUGSĒJAS

KARYS

1957 M.

Nr. 7 (1334)

Redaktorius Zigmąs Raulinaitis
 Redaktoriaus pavaduotojas Stasys
 Butkus
 Kalbinę dalį redaguoja Kazys
 Kepalas

Dailiosios literatūros dalį redaguoja
 Vincas Jonikas
 Administratorius Leonas Bileris
 *
 Leidžia Kario Leidykla

Atskirus skyrius redaguoja:
 Balys Brazdžionis—Lietuviai Kariai
 Laisvajame Pasaulyje,
 Romas Kezys—Kariai ir Jaunimas,
 Justinas Liaukus—Karinės žinios,
 L. Š. S. T.—Tremties Trimitas.

TURINYS

V. Augustinas — Raiteliai Lietuvos vieškeliu	Viršelis
P. Dirkis — Lietuvių jaunimas ir jo kongresas	205
O. Urbonas — Lietuvių-lenkų karas su švedais 1600-1611	206
Z. RUMŠA — Padauguvį prisiminus	212
J. Tumas — Bolševikų kalėjimuose ir červenės žudynėse	214
B. Gražulis — Baladė apie poetą	217
E. šulaitis — Lietuvis JAV kariuomenėje, foto montažas	220
Tremties Trimitas	221
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje	227
Karinės žinios	228
Karinė Spauda	230
Veteranų Veikla	234

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, V. Augustinas, A. Balčiūnas, B. Balčiūnas, A. Bernotas, P. Bliumas, P. Būtėnas, E. Čekienė, P. Dirkis, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, J. Almis Jūragis, Dr. K. Jurgėla, P. Jurgėla, J. Kiaunė, P. Labanauskas, J. Lanskoronskis, A. Levickis, Marių žuvėdra, Nelė Mazalaitė, Kan. J. Meškauskas, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Skardis, A. Sodaitis, A. Sperauskas, Dr. V. Sruogienė, Mag. Hist. K. Stalšans, J. šarūnas, E. šulaitis, V. šventoraitis, J. Tumas, O. Urbonas, Kun. Dr. S. Valiušaitis, J. Vėgelis, V. Vilku-taitytė-Gedvilienė, B. Vrublevičius.

ATSTOVAI: Albinas Baranauskas, Kaiserslautern, Vokietija. Balys Brazdžionis, Chicago, Ill. Andrius Mart, Ciemenis, Rochester, N. Y. N. Cininas, Sydney, Australija. Vytautas Sederavičius, Omaha, Nebr. Jonas Citavičius, Cleveland, Ohio. V. Šalkūnas, Port Melbourne, Australija. Morkus šimkus, Baltimore, Md. Kazys Trečiokas, Newark, N.J.

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Baltimore, Md.—K. Bradūnas,
 Boston, Mass.—“Baltic Florists”,
 Brockton, Mass.—A. Mantautas,
 Chicago, Ill. J. Karvelis, “Marginiai”,
 Ramanauskas, “Terra”.
 Cleveland, Ohio—V. Rocevičius,
 Detroit, Mich.—Vl. Mingėla,
 Detroit, Mich.—“Neringa”,
 Grand Rapids, Mich.—J. Belinis,
 Los Angeles, Calif.—V. Prižgintas,
 Omaha, Nebr.—Elz. Ribokienė,
 Philadelphia, Pa.—A. Impulevičius,
 Newark, N. J.—Kazys Trečiokas,
 Rochester, N. Y.—P. Saladžius,
 Waterbury, Conn.—V. Vaitkus.

KANADOJE:

Hamilton, Ont.—J. Pleinys,
 Z. Orvidas,
 London, Ont.—Vyt. Repšys,
 St. Catherines, Ont.—J. Vyšniauskas,
 Toronto, Ont.—V. Aušrotas, A. Kuolas,
 “Parish Library”, J. Smolskis,
 Br. Žolpys,
 Montreal, Que.—“Parish Library”.

ANGLIJOJE:

D. Daunoraitė, 49 Thornton Ave.,
 London, West 4, Great Britain.
 K. Rožanskas, 35 Storer St., Notting-
 ham.
 Santarvė, 46 Aberdare, Gdns.,
 London, N. W. 6, Gt. Britain.

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas, 9 Cowper St.,
 St. Kilda, Vic.
 N. Cininas, 97 Boyd St., Cabramatta,
 NSW.
 E. Stašys, 72 Canterbury Rd.,
 Cantenbury, Suburb, NSW
 Pr. Zenkevičius, 181 Victoria St.,
 N. Geelong, Vic.

VENEZUELOJE:

Tėvų Kelias, Apartado 369,
 Caracas, Venezuela, SA

VOKIETIJOJE:

Alb. Baranauskas, Kaiserslautern,
 Postfach 556, Germany.

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by “KARYS”, 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y., U.S.A. Subscription \$6.00 per year. Single copy 60 cents. Entered as second-class matter at the Post Office Brooklyn, N. Y. OFFICE OF PUBLICATION: 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungt. Ameri-
kos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 7 (1334)

RUGPJOTIS - RUGSĖJAS, AUGUST - SEPTEMBER

1957

LIETUVIŲ JAUNIMAS IR JO KONGRESAS

POV. DIRKIS

Pro jaunimo kongresą, kuris įvyko birželio 29 ir 30 d.d. Čikagoje, negalima tylomis praeiti vien dėlto, kad mūsų jaunimas yra tautos ateitis, kad jam gimė mintis sušaukti kongresą ir kad tą mintį pats jaunimas ir realizavo.

Lietuvių jaunimas yra vertas didelio dėmesio ir vydesniųjų pasitikėjimo, nes tą įrodo savo kilniais darbais. Užsibrėžtieji uždaviniai posėdžių protokolais nesibaigia. Jau nuo seno mums žinoma, kad lietuvių jaunimas nerimo, suko galvas ir jieškojo kelių ir būdų, kaip būtų galima geriau savo kraštą apsaugoti ir savo tautą gelbėti nuo išnaikinimo. Lietuvių jaunimas gerai žinojo, kad kova, kokia ji bebūtų, ypač už savąjį gimtąjį kraštą, savąją tautą, yra itin garbinga, nes ji nesurišta su egolizmu, su savanaudiškumu. Ne nuo šiandien mes žinome, kad lietuvių jaunimas savo žyglais davė ir duoda savajai tautai vertingų dvasinių turtų. Aktyviausiai lietuvių jaunimas savo žyglais pasireiškė 19 šimtmečio, t.y., Aušros gaidynėje, kuomet visą tautą ne tik pažadino iš tautinio apsnūdimo, bet ją paruošė ir nepriklausomybei. Tauta šiandien jais ir jų nuveiktais darbais didžiuojasi. Bendrai, lietuvių jaunimas, kaip seniau, taip ir dabar, reiškiasi aktyvioje kovoje su knyga, su plunksna ir su ginklu. Štai, kad ir 1918-19 m. lietuvių jaunimas pirmas parodė savo jautrumą ir pirmas išgirdo savo vyresniųjų brolių balsą, šaukiantį eiti savo kraštą gelbėti nuo užgrobikų. Palikę knygą, lyrą ir arklą, jie ėjo savo kraštą ginti. Kas gi tą jaunimą vertė, skatino? Nagi, karšta savo tėvynės mellė ir nepaprastas laisvės troškimas. Jaunimas, gyvendamas tremtyje, tapo labai jautrus savo tautos atžvilgiu ir savo tėvų gimtosios kalbos atžvilgiu. Tuo labiau, kad jų tėvų — senųjų darbuotojų — gretos retėja ir jų pečiai jau nebetoki tvirti.

Pagaliau, ar gali jaunimas ramia širdimi tylėti, kai tauta neša dar iki šiol negirdėtą jungą. Ar jaunimui nerūpi, kai tūkstančiai lietuvių brolių ir seserų miršta Sibiro taigose ir Altajaus kalnuose nuo šalčio, bado. Akademinis jaunimas ryžosi padėti pavergtai Lietuvai ir Sibiro lietuviams. Jaunimas savo jėgomis surinko tūkstančius parašų po peticija, kurią 1956 m. birželio 15 d. įteikė JAV prezidentui. Šiais

metais tas pats jaunimas labai aktyviai ir su dideliu entuziazmu ruošė Vasario 16 d., Motinos Dienos ir kitus minėjimus. Tie minėjimai buvo ypatingai gražūs, turiningi, ir juos pravedė pats jaunimas. Ypatingo dėmesio yra vertas isteigimas žurnalo "Lituanus" anglų kalba. Žurnalas pašvęstas laisvų kraštų visuomenei ir yra informacinio pobūdžio, kurio tiražas prasidėjo iš 12 psl. su 900 egz. Gi šiandien jis jau yra 32 psl. su 3,500 egz. Tą žurnalą veda ir redaguoja grynai akademinis mūsų jaunimas be jokio atlyginimo. O keno gi rankomis yra vedama ir tvarkinga jaunimo organizacijų spauda — jų organai: Skautų Aidas, Vytis, Jaunimo Žygliai ir daug kitų?

Tas pats jaunimas matydamas, kad senųjų kovotojų gretos diena iš dienos retėja ir likusieji jau nebeoki pajėgūs, ir kad pribrendo laikas nors dalį egzistencinės kovos paimiti ant savo pečių; jau pribrendo laikas atsakyti į tėviškės šauksmą. Tad ir ryžosi birželio 29 ir 30 d.d. sušaukti jaunimo kongresą, kuriame turėjo dalyvauti ne tik akademinis jaunimas, bet bendrai visas lietuvių jaunimas be jokio skirtumo.

Tas kongresas turėjo pagrindinius tikslus šiuos: aptarti dabarines mūsų tautos problemas, išaiškinti ir suderinti laisvinimo kovos būdus ir pareikšti lietuvių jaunimo ištikimybę kovojančiai Lietuvai. Mat, kongresas nėra tradicinė šventė, kuriai didelio pasiuošimo nereikia. Jau pats žodis kongresas daug ką pasako, kad tai didelio masto susibūrimas, kuriame bus svarstomi ir aptariami svarbūs šių dienų pavergtos Lietuvos klausimai ir koks bus jaunimo įnašas vadavimo darbe. Sunkumai lietuvių jaunimo neatbaldė. Jie sudarė jaunimo kongresui ruošti komitetą, kuris ir ėmėsi, net labai uoliai, darbo, žinoma, nesigallėdamas nei laiko, nei vargo, nei miego. Dėka energingo komiteto, kurio priešakyje stovėjo skautas - akademikas Adomas Mickevičius, vieno mėnesio bėgyje jaunimo kongresui suruošti darbai buvo atlikti ir kongresas įvyko. Tai buvo pirmas JAV ir Kanados jaunimo kongresas, sutraukęs daugiau, kaip 500 dalyvių. Žinoma, labai didelis skaičius jaunimo negalėjo kongrese dalyvauti dėl tuo pačiu metu vykstančios tautinių šokių generalinės repetitijos.

Kongrese dalyvauti jaunimas buvo suvažiavęs iš arčiau ir iš toli, iš JAV ir Kanados. Kongresas posėdžiaavo garsiam viešbutyje Morrison Čikagos centre.

Jaunimo kongresas buvo pradedamas ir pravestas tikrai gajumu ir vieningumu ženkle. Tautiniu atžvilgiu ryškiai buvo demonstruojama vienybė. Kongreso metu pagrindiniai kalbėtojai buvo: Krikščioniūnaitė, Vaškėlis ir Adamkavičius. Pirmoji kalbėtoja, A. Krikščioniūnaitė, kalbėjo labai turiningai apie šeimą ir jos įtaką lietuvybei. Kalbėtoja labai švelniai ir pamokierančiai reiškė nors ir naujas mintis. Antras kalbėtojas buvo Vaškėlis, kuris žymiai skiriasi nuo Krikščioniūnaitės savo atvirumu ir atkaklumu. Jis smarkiai puoė mūsų vyresniąją kartą, kuri jaunimo akyse susikompromitavo, nes nesugebėjo išlaikyti vadovo linijos, parodė savo smulkmeniškumą, nevieningumą ir eventualiai prarado jaunimo pagarbą ir pasitikėjimą. Dalinai tenka pripažinti Vaškėlio paskieistas mintis, nes vienybė senųjų tarpe yra pakrikus.

Po plenumo posėdžio ėjo įvairių sekcijų posėdžiai. Sekcijos buvo šios: meno, visuomeninių ir socialinių mokslų, sporto, literatūros ir spaudos, griežtųjų ir pritaikomųjų mokslų. Sekcijose pasireiškė savo lankicim's mintimis: social.-visuom. mokslų — Valaitis, Remeikis ir Čepėnaitė; sporto — Šoliūnas; spaudos — Stankus; ir mokslų — Avižienis. Visų sekcijų posėdžiuose jautėsi kūrybinis gajumas. Daug džiaugsmo sukėlia ir jaunimo vieningumas. Miela buvo klausytis jaunųjų profesionalų, siekiančių suderinti savo profesinius siekimus su tautinėmis aspiracijomis.

Kongresas buvo užbaigtas V. Adamkavičiaus įspūdingu žodžiu ir Tautos himnu. Adamkavičius aiškiai išreiškė jaunimo nusistatymą, liečiantį mūsų bendruomeninio gyvenimo pagrindinius reiškinis. Be to, Adamkavičius labai vaizdžiai susumavo prieš jį kalbėjusių paskaitininkų mintis:

“Besitęsianti krašto okupacija iškėlė mums neįpramalytas problemas. Gyvenimo tikrovė privertė svarstyti lietuviybės kelyje pasitaikančias negeroves, bet, blaviai žvelgdami į jas, mes jieskome būdų joms pašalinti. Viena tų problemų — tai jaunosios kartos išaikymas prie lietuviško kamieno ir pačių jaunųjų įjungimas Lietuvos vadavimo darban... ”

Šiandien būti lietuviu reiškia būti kovotoju, nes tauta yra kovos pozicijose, kuriose kovojama už tautinę gyvybę ir valstybinę nepriklausomybę. Tremties jaunimas prieš savo akis turi ypatingai svarbią misiją, kadangi jis yra atsakingas už paramos suradimą laisvės siekiančiam kraštui... ”

Šiandieninį lietuvių jaunimo kongresą tebūna leista man pavadinti tremties jaunimo soldarmos švente ir jaunimo ryžo deklaravimo diena Lietuvai. Šią dieną skelbiame beatodairinį visų lietuviškojo jaunimo jėgų dar aktyvesnį įsijungimą laisvės kovon kraštui išlaisvinti”.

Tais tikrai giliai prasmingais žodžiais buvo užbaigtas pirmas JAV ir Kanados lietuvių jaunimo kongresas.

LIETUVIŲ - LENKŲ KARAS SU ŠVEDAIS 1600 - 1611 METAIS

O. URBONAS

Patiekdamas “Kario” skaitytojams lietuvių-lenkų 1600 — 1611 metų karo su švedais aprašymą, norėčiau pirma atkreipti dėmesį į kai kuriuos dalykus. Yra nusistovėjusi nuomonė, kuri yra kartojama ir dr. V. Sruogienės istorijoje, kad šis karas buvo iššauktas Žygimanto. Žygimantas, būk tai, siekdamas vėl užimti Švedijos sostą, pradėjo karą ir tuo užtraukė Lietuvai visas tas nelaimes, kurios sekė šitą kovą.

Dr. V. Sruogienė “Lietuvos Istorijoje”, 518 psl. rašo: “Karolis su didele kariuomene traukė per Suomiją, užėmė Helsinkį, Viborgą, paskui Narvą ir t.t., o Žygimanto šalininkus persekiojo. 1600 metais jis paėmė Taliną ir grėsė Livonijai”.

Mūsų seimas karui nepritarė ir pinigų jam vesti nepaskyrė.

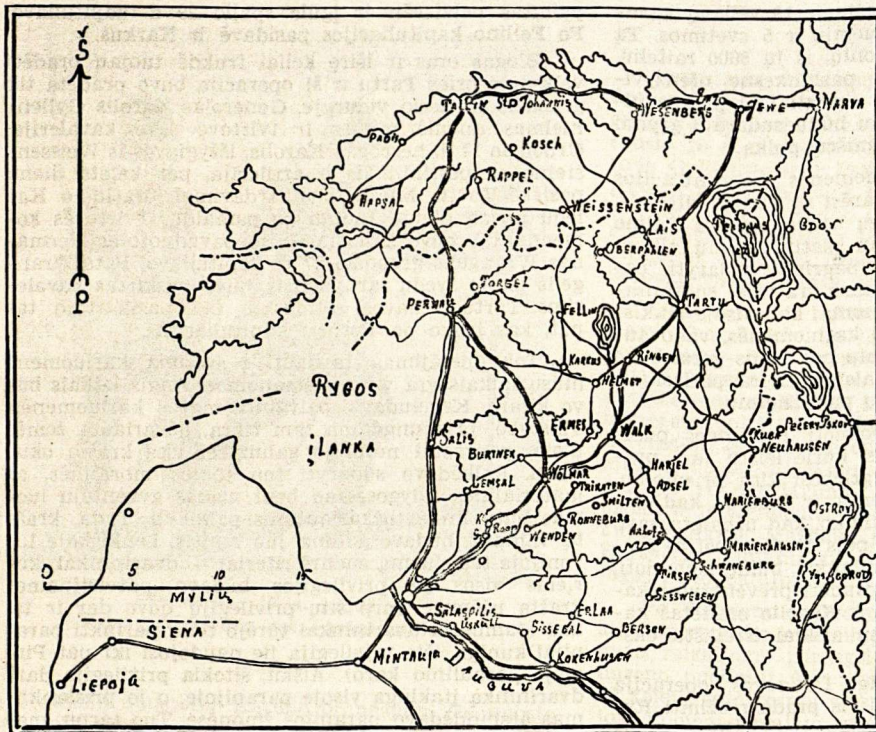
Tada Žygimantas Vaza, norėdamas įsigyti seimo palankumą, pasirašė kaip Švedijos karalius raštą, kuriuo Estija atiduodama Lietuvai ir Lenkijai. Be to, jis pats, be seimo žinios, davė Vendeno vaivadais įsakymą puliti švedus. Taip užkabintas Karolis su 24,000 švedų kariuomenės įžengė į Livoniją, ir tuoj visas kraštas iki Tartu atsidūrė švedų rankose” (mano pabraukta).

Tikrumoje taip nebuvo. Visi mano peržiūrėti švedų archyvuose dokumentai ir visi mano patikrinti švedų istorikai, kaip Kelch, C. Rogberg, Toijer, Tunberg ir B. Barkman vienbalsiai ir kategoriškai tvir-

tina, jog: 1. karas prasidėjo 1600 m. rugsėjo mėn. Karoliui puolant Pernau. Apie kokį tai Vendeno vaivados išsišokimą niekur nė vieno žodžio nesu radęs; 2. tų pat metų liepos mėn. Švedija turėjo tikrų davinijų, kad lenkų ir lietuvių seimai Žygimanto restauracijos planus atsisakė palaikyti ir, kad nei Lenkijoje, nei Lietuvoje nebuvo daromi jokie kariniai pasirengimai. Švedijai iš Žygimanto pusės negrėsė joks pavojus, nes Žygimantas Švedijos atžvilgiu buvo bejėgis; 3. švedai turėjo tikrų davinijų, kad visoje Livonijoje stovėjo tik 2,000 Žygimanto kariuomenės (Farenbachas); 4. tos silpnos jėgos paskatino Karolį, duodamos jam viltį lengvai ir be didelių sunkumų užkariauti Livoniją ir ją prijungti prie Švedijos; 5. kad vien tik Karolio išdidumas, jo garbės troškimas ir noras kariniais laimėjimais konsoliduoti savo valdžią Švedijoje, iššaukė šitą karą, už kurį Švedija taip brangiai turėjo sumokėti.

B. Barkman pasisako visiškai atvirai, jog atmetus visus slepiančius paaiškinimus, Karolio atnaujintas karas su Žygimantu buvo agresyvus ir dar su aiškiai išreikštu ekspansijos tikslu.

Šitai švedų istorikų nuomonei tenka tikėti. Karas kaštavo švedams virš 100,000 žmonių, ekonominiai ir finansiniai kraštas šito karo buvo nualintas; švedų politinė ir karinė būklė tiek susilpnėjo, kad šio karo

LIVONIJĀ — karo veiksmu teatras

Išdava buvo ta, jog jiems prisiėjo kariauti su rusais ir danais, kurie panoro Švedijos susilpnėjimą išnaudoti. Tuo būdu, jei būtų bent mažiausias pagrindas suversti atsakomybę už šią karą Žygimantui, švedų istorikai tuo neabejotinai pasinaudotų. Jie to nepadarė — reiškia, ir norint, nei pagrindo, nei kitos galimybės tą padaryti nėra.

BŪKLĖ PRIEŠ KARO PRADŽIĄ

Žygimanto, kaip Švedijos karaliaus, nuvainikavimu ir jo įpėdinių paveldėjimo teisės į Švedijos sostą panaikinimu užsibaigė Švedijos ir Lietuvos-Lenkijos valstybės personalinė unija. 1599 m. Suomijos galutiniu užkariavimu ir 1600 m. žiemos ir pavasario metu švedų valdžios Estijoje konsolidavimu, Švedijos nepriklausomybė ir saugumas buvo užtikrinti ir priklausė tik tos pozicijos, kurią užims lietuvių-lenkų valstybė dėl unijos panaikinimo.

Švedijos regentas, hercogas Karolis (vėliau karalius Karolis IX), kuris vadovavo kovai prieš Žygimantą, nusistovėjusia ramybe ir aistrų atslūgimu nebuvo patenkintas, nes jo garbės troškimas ir svajonė praplėsti Švedijos sienas pietuose iki Dauguvos ir šiaurėje iki Šiaurės vandenyno, vertė jį įieškoti būdą karą vesti toliau. Jis daug prisidėjo prie to, kad visoje Švedijoje sklido gandai apie nepaprastai didellius Lietuvos-Lenkijos karinius pasiruošimus ir pagaliau jis pareikalavo iš Švedijos parlamento ir luomų sutikimo sustiprinti Estijoje esančias švedų karines jėgas. Savo reikalavimą jis rėmė dar ir tuo, kad rusai vis dar neatšakė nuo aspiracijų į Narvą.

Tikrumoje švedijai iš anapus Baltijos jūros tada joks pavojus negrėsė. Visoje eilėje nutarimų Lenkijos

ir Lietuvos seimai, ne tik atsisakė palaikyti Žygimanto restauracijos planus, bet pasisakė ir prieš Estijos inkorporavimą į bendrą valstybę. Žinios apie tikrąją padėtį pasiekė Stockholmą tik 1600 m. liepos mėn., kada didesnė Karolio pasirengiamųjų darbų dalis jau buvo baigta.

Užbaigęs pasiruošimo darbus Estijoje, hercogas Karolis pareikalavo iš parlamento ir luomų duotųjų įsakymų patvirtinimo, įsakmiai pabrėždamas, "kad visi pasirėmimai yra atlikti, ne tikslu pradėti karą su Lenkija ar kita valstybe, bet tam, kad priverstų rusus griežtai laikytis esamų susitarimų". Panašius užtikrinimus jis davęs kai atvyko į Taliną, kur vietinė administracija, pastatyta prieš įvykusį faktą, turėjo sutikti su susidariusia būkle. Be rezultato liko ir visi patarimai Karoliui grįžti Švedijon.

Karoliui jau nebebuvo kelio atgal. Kovą su Žygimantu jis vedė nesiskaitydamas su priemonėmis suagituotos žmonių minios ženkle. Jo visa veikla vertė jį tęsti karą su lietuvių-lenkų valstybe toliau, nes ir vienu kitų metų taika galėtų sugriauti visus jo argumentus ir sudaryti švedų tautoje nuotaiką, priešingą jo užkariavimo tikslams.

Jau tada, skelbdamas savo taikius tikslus, jis davė įsakymą laivynui demonstruoti ties Ryga, tikslu priversti Livonijos sostinę laikytis neutralumo, priešingu atveju grąšindamas blokadą. Estijoje gi, jis sutalpino tokias dideles karines jėgas, kad jos, laikui bėgant, vis tiek būtų priverstos peržengti sieną vien tik tam, kad apsirūpintų maistu. Pats jis rugpjūčio 9 dieną atvyko į Taliną.

Estijoje sutelkta švedų kariuomenė atrodė taip: 42 kuopos pėstininkų, iš jų 21 kuopa buvo grynai šve-

dų, 19 suomių, 1 estų, 1 vokiečių ir 19 vėliavų kavalerijos, iš kurių 10 švedų, 4 suomių ir 5 svetimais. Tą kariuomenę sudarė 17,000 žmonių, iš jų 5000 raitelių. Kad paverstų tą kariuomenę paslankesne ofensyviems tikslams, Karolis įsakė suvesti ją į pulkus niderlandiečių pavyzdžiu ir tokiu būdu sudarė 5 grynai švediškus, 4 suomiškus ir 1 mišrų pulką.

Belaukdamas savo kariuomenės koncentracijos užkaišimo, hercogas Karolis tarėsi su Estijos riteriais, kur'e buvo nuomonės, kad visą kariuomenę iš Talino rajono reikėtų pastumti arčiau pietinių sienų, tik su būtina sąlyga, tuo neduodant pagrindo sudaryti "casus belli". Toks estų nusistatymas yra visai suprantamas, nes jiems buvo gerai žinoma, kad visoje lenkiškoje Livonijoje buvo tik 2000 kariuomenės, vadovaujamos Joergen Farenbach. Taip pat jiems gerai buvo žinoma, kad lietuvių-lenkų valstybė nėra pasirengusi karui ir nevykdo jokių karinių pasirengimų.

Karolio lاندymas išprovokuoti priešingos pusės karo vado neatsargius žodžius, kurie leistų jam pradėti karą, nepasisėkė, ir jis griebėsi kitų priemonių. Jis pradėjo įtikinėti parlamentą ir luomus kad lietuviai-lenkai tik nori laimėti laiko, kad užbaigtų savo pasirengimus ir po to tuojau puls švedus. Dėl to švedai privalo tą dabar jiems palankią būklę išnaudoti, kitais žodžiais, jis reikalavo pradėti preventyvinį karą prieš lietuvių-lenkų valstybę. Karolio pradėtas karas buvo agresyvinis karas su aiškiai išreikštu ekspansiniu tikslu.

Livonijos užkariavimo ligi Dauguvos operacija buvo galima vykdyti dvejopai: iš pradžių užimti Rygą ir Salaspilį ir, prisidengus Dauguva, kaip strategine užtvara, užimti visą užpakalėje gulintį plotą, arba iš tų kurios Estijos vietos tęsti krašto okupaciją vis gilyn į pietus ir užbaigti Rygos užėmimu.

Koki buvo Karolio samprotavimai sunku pasakviti, bet, kadangi jo kariuomenė savo veiksmus galėjo pradėti tik rudenio, kai laivyno operacijos, dėl blogų oro sąlygų, būtų apsunkintos, jis pasirinko antrąjį variantą. Šis variantas, žinoma, buvo surištas su tuo nepatogumu, kad kaip tik tuo metu, kai visa operacija turėtų baigtis Rygos užėmimu, lietuvių-lenkų armija jau būtų pasiruošusi veikti ir galėtų pasirodyti karo veiksmyų teatre.

1600 m. rudenį švedų operacijos prasidėjo Pernau puolimu, kuriam vadovavo pats Karolis. Su 14 kuopų Karolis apgulė miestą ir tvirtovę. Po mėnesio Pernau komendantas kapituliavo (spalio 4 d.), ką ateityje jam teko apgailėti, nes teismo sprendimu jis buvo nuteistas mirti (deja, jo vardo nustatyti nepasisėkė).

Tvirtovių Pernau, Oberpahlen ir Lais išilgai Estijos pietinių sienų užėmimas davė švedams operacinę bazę veikti prieš Fellin ir Tartu. Karolis pradėjo žygi 2 vorom: pagrindines jėgas jis nukreipė iš Pernau Fellin link ir vieną rinktinę per Stolpe Lais link. Be to, jis sudarė atskirą rinktinę iš 1500 žmonių, Gyllenhelmo vadovaujamą, kurią pasiuntė Karkus link. Kariniu atžvilgiu ši maža tvirtovė neturėjo jokios reikšmės, bet tai buvo Farenbacho nuosavybė, tas paskatino Karolį ją užimti ir sunaikinti. Už šitą asmeninį kerštą Karoliui teko brangiai užmokėti: paimti Karkuso tvirtovės nepasisėkė, rinktinė atsitraukimo metu buvo užpulta prieš kavalerijos ir išvaikyta. Rinktinė turėjo didelius nuostolius ir jos tik išvarginti likučiai prisijungė prie bendrų jėgų.

Fellino užėmimas pasisėkė gan lengvai. Puolant vieną tvirtovės bokštų, tvirtovės komendantas buvo

paimtas nelaisvėn ir įgula spalio 29 d. kapituliavo. Po Fellino kapituliacijos pasidavė ir Karkus.

B'ogas oras ir iširę keliai trukdė tuojau pradėti veiksmus prieš Tartu ir ši operacija buvo pradėta tik gruodžio mėnesio viduryje. Generolas Karolis Gyllenhelmas apgulė miestą ir tvirtovę savo kavalerija. Gruodžio 17 d. hercogas Karolis, išžygiavęs iš Weissenšteino su pėstininkais ir artilerija, per keletą dienų pasiekė Tartu. Miesto bombardavimas prasidėjo Kaledų pirmą dieną, tuojau po pamaldų. Tvirtovės komendantas buvo sužeistas ir jo pavaduotojas Hermanas Wrangelis gruodžio 27 d. kapituliavo. Pats Wrangelis įstojo švedų tarnybon ir buvo paskirtas kavalerijos Tartu vėliavos rotmistru. Čia pasikartojė tas pat, kas įvyko po Pernau kapituliacijos.

Toks perėjimas tarnauti į svetimą kariuomenę mūsų laikais yra visai neįmanomas. Anais laikais buvo kitaip. Kariaudavo, palyginti, mažos kariuomenės. Valstybė, prisijungdama tam tikrą, užkariautą žemės plotą, paprastai neturėjo galimybės visą kraštą okupuoti. Reikėdavo sudaryti ten tokios moralinės, ar materialinės sąlygos, kad bent vienas gyventojų luomas būtų linkęs užkariautojus palaikyti. Tada, kraštą valdant, būdavo galima juo remtis. Lenkiškoje Livonijoje tokį luomą sudarė riteriai — dvarininkai, kuriems visos jų privilegijos būdavo patvirtinamos kraštą užėmus. Tarp šitų privilegijų buvo dar ir ta, kad stambesni dvarininkai turėjo teisę parinkti parapijai kunigą (šia privilegija jie naudojosi iki pat Pirmojo pasaulinio karo). Aišku, šitokia privilegija darė dvarininką įtakingą visoje parapijoje, o jo prielankumas atspindėdavo parapijos žmonėse. Tuo tarpu, maža okupacinė kariuomenė galėjo užimti tik svarbesnes tvirtoves ir sudaryti jų įgulas. Tačiau be svarbesnių tvirtovių anais, laikais Livonijoje buvo visos eilės mažų tvirtovių, nes kiekvieno stambesnio dvarininko pilis buvo kartu ir savo rūšies tvirtovė. Tvirtovių komendantais arba jų pavaduotojais dažnai būdavo skiriami vietiniai dvarininkai, kurie, nebūdami nei tautiniai, nei valstybiniai su Lenkija surišti, nesvyruodavo pereiti svetimon kariuomenėn, jei tas jiems atrodydavo naudinga.

Užbaigusi šiuos veiksmus, švedų kariuomenė susijungė ties Rujen, iš kur buvo nuspręsta žygiuoti Wendeno kryptimi. Švedai turėjo tikslų žinių, kad lietuvių-lenkų kariuomenės ties ta tvirtove buvo tik 700 žmonių, kuriems vadovavo Wojciech Dembinskis. Šitai operacijai hercogas Karolis paskyrė 5 kuopas pėstininkų ir 7 vėliavas kavalerijos — iš viso šiek tiek daugiau, kaip 3,000 žmonių.

Kai gruodžio 28, ar 29 d. rinktinė artinosi prie Wendeno, netikėtai vieną jos sparną puolė, kaip atrodo, viena lietuvių kavalerijos Ludvigo Weyer'io vėliava. Užpuolimas švedams buvo toks netikėtas ir prarastas kaip ryžtingai, kad dvi švedų kavalerijos vėliavos buvo sumuštos ir priverstos palikti kautynių lauką. Reikėtų manyti, kad ir likusioji rinktinės dalis susvyravo, nes rinktinės vado pranešime apie šitas kautynes yra sakoma, jog jam, visgi, "pasisėkė reorganizuoti kautynių tvarką ir po to kautynės tęsėsi dar dvi valandas". Kautynių paskutinis ir sprendžiamasis aktas buvo tas, kad ir kitos dvi švedų kavalerijos vėliavos, panikos apimtos, didelėje netvarkoje pasitraukė iš kautynių lauko. Panikos apimta ir likusioji rinktinės dalis pradėjo trauktis ir viskas baigėsi bendru bėgimu. Dembinskis, kuris iš pradžios pradėjo persekioti bėgančią kavaleriją, greit sugrįžo ir nukreipė savo smūgius į švedų pėstininkus. Kaip visada būna, taip ir šio atsitraukimo metu, švedai pa-

1601 METAI

Pėstininkai 17 a. pradžioje:
kair. pikinierius, deš.—arkebūzininkas

tyrė didelių nuostolių. Karolio pranešimu, šie nuostoliai siekė 300 žmonių vien tik užmuštais. Žuvo šitose kautynėse ir švedų kavalerijos viršininkas Hans Blank. Visa artilerija atiteko nugalėtojams.

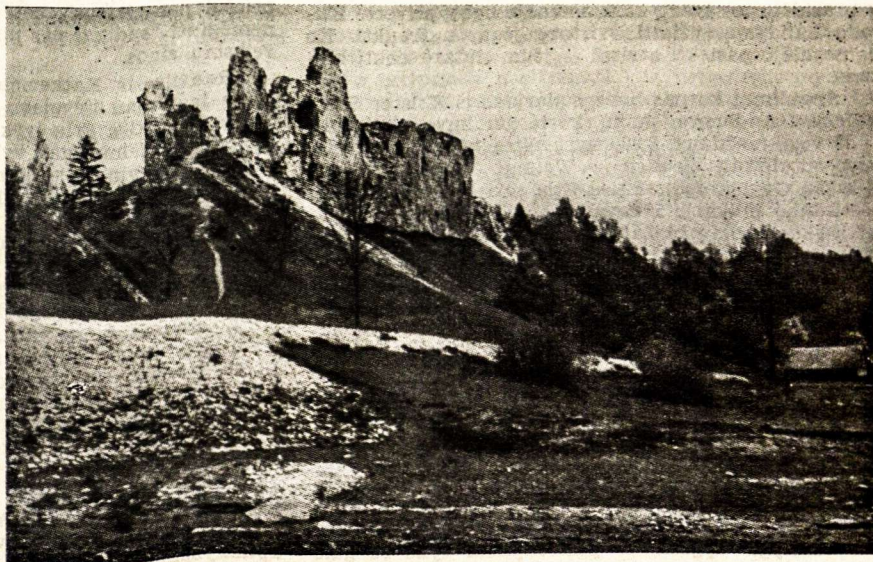
Tas pralaimėjimas nebuvo švedams jokia katastrofa, tačiau turėjo labai neigiamų pasekmių; švedai įsitikino, kad atlaikyti lenkų-lietuvių jietininkų (gusarų) smūgius atvirame lauke jie nesugeba. Tas be galo paveikė jų moralę ir šita jietininkų baimė aiškiai matoma visoje tolimesnėje karo eigoje. Lietuvių-lenkų jietininkų persvara lauke šiose kautynėse buvo aiškiai patvirtinta ir, kaip toliau matysime, buvo atitinkamai, ypač Katkevičiaus, įvertinta ir išnaudota.

Nepasisėkę veiksmai — sudaryti sau Livonijos viduryje operacinę bazę — privertė Karolį atgauti prarastą laiką paskubinant tolimesnes operacijas. Jau sausio 10 d. jis pareikalavo iš savo generolų — Karolio Gyllenhielm ir Per Stolpe — tikslų žinių, kiek jėgų jie gali disponuoti, palikę užimtose tvirtovėse atitinkamas įgulas. Sausio pabaigoje Karolis su savo kariuomenės branduoliu išžygiavo iš Tartu ir vasario pirmomis dienomis pasirodė ties Wolmaru. Nedidelis lietuvių-lenkų dalinys stovėjo ties Wendenu.

Sustiprinimai, kuriuos pastatė švedai ties Wolmaru, charakterizuoja jų kautynių tvarką — ugnies kautynės — ir tą respекtą, kurį jie turėjo jietininkams: “apsikasėme mes sniege ir iš visų pusių apsistatėme nusmailintais kuolais, kurių raitininkai taip nemėgsta pulti”. Ši kartą parodytas atsargumas buvo nereikalingas, nes mažos lietuvių-lenkų jėgos ir nemėgino išaisvinti Wolmaro. Tvirtovė kapituliavo po trumpo bombardavimo. Po Wolmaro kapituliacijos, pasidavė ir Wendenas, kurį lietuvių-lenkų kariuomenė buvo palikusi. Maždaug tuo pat laiku švedai užėmė Burtneck, Mojahn ir Wolfahrt. Pagrindinės švedų jėgos buvo patalpintos Wendene ir Wolmare.

Po Wendeno ir Wolmaro užėmimo, pagrindinėse karo operacijose įvyko ilgesnė pertrauka, nes švedams buvo reikalinga išrengti bazes numatytam Kokenhuseno puolimui. Šios pertraukos metu švedai pravedė keletą smulkesnių veiksmų Dauguvos kryptimi, bet jos, žinoma, negalėjo turėti didesnės įtakos į bendrą karo eigą. Krašto okupacija buvo įvykdyta iki Erla ir Berson. Šios dvi nedidelės tvirtovės savo noru pasidavė Karoliui ir abu jų komendantai — Livonijos vokiečiai, stojo Karolio tarnybon.

Paskutiniu laiku turėti pasisėkimai davė Karoliui vilties, kad privers Kokenhuseną pasiduoti, nepavartojęs savo pagrindinių jėgų. Tam tikslui Karolis įsakė Gyllenhielmui užimti Yxxkull ir Ascheraden, kad atkirstų tvirtovės susisiekimą su Ryga ir, kai tik sniegas leis, atliktų kavalerijos “kelionę” tvirtovės kryptimi. Gyllenhielmas, taip pat ir tautinių vėliavų rotmistras, pareiškė, kad dėl blogos arklių būklės jie

Kokenhuseno pilies
griuvėsiai

nėgali pajudėti, bet Karolis savo įsakymą pakartojo ir, pasityčiodamas iš jų įjetininkų baimės, pavadino juos "zuikių banda, kuriuos šūrupas apima vien tik lenkų vardą išgirdus". Toki Karolio žodžiai oficialiame rašte yra būdingi ir galima įsivaizduoti kad jis juos vartojo asmeniškame pasikalbėjime (pavyzdžių netrūksta).

Iki šiol vykusių operacijų eiga nedavė Karoliui galimybės tiksliai nustatyti pagrindinės operacijos datos. Gyllenhielmas buvo paliktas užbaigti paruošiamusius darbus, o pats Karolis sugrįžo į Tartu.

Įsakytį veiksmai prieš Kokenhuseną ir jo susiekimo linijas su Ryga galėjo tik dalinai būti praveisti. Kovo mėn. pradžioje Gyllenhielmas pasiekė Sisssegal. Jam trūko artilerijos, gilus sniegas sunkino jo veiksmus, dėl to jis pasitenkino vien tik Dauguvos apsauga ir silpnomis jėgomis atliko Kokenhuseno žvalgymą. Kovo 14 d. Karolis grįžo prie savo armijos ir energingai stūmė pirmyn pasiruošimo darbus.

Su pagrindinėmis jėgomis jis pradėjo žygi Kokenhuseno kryptimi, pasiuntęs mažesnes jėgas Daugpilio link su uždaviniu pamėginti užimti tą tvirtovę. Jo jėgas sudarė 3 švedų pulkai, 1 suomių pulkas ir 1 mišrus švedų-suomių pulkas. Kavaleriją sudarė 8 švedų vėliavos ir 3 vietinės vėliavos. Iš viso jis sutelkė šiai operacijai šiek tiek daugiau, kaip 8,000 vyrų.

Kokenhuseno įgulos stiprumas nėra tiksliai žinomas, bet, turint galvoje tolimesnę kautynių eiga, tenka manyti, jėgos buvo per silpnos, kad energingai gintų ir miestą ir tvirtovę. Švedams artinantis, įgula atitraukė visus pirmyn išstumtus dalinius ir užėmė miesto sienas, kartu sudegindama visus pastatus, kurie buvo anapus sienų — priemonė, kuri pasirodė gan veiksminga, nes švedai "buvo priversti įsikasti sniege, kad bent kiek išvengtų šalčio".

Po trumpo miesto bombardavimo švedai puolė. Įgula drąsiai gynėsi ir pirmasis švedų puolimas nepasisekė. Pakartoję puolimą kovo 22 d. jie miestą užėmė. Įgula pasitraukė į tvirtovę. Mėgino švedai pulkti ir tvirtovę (pagal vienus šaltinius tokių puolimų būta dviejų, pagal kitus — net šešetas), bet visi tie puolimai nepasisekė.

Dideli nuostoliai (pagal švedų davinius — 800 vyrų, pagal lenkų — 1,400), gilus sniegas, dideli šalčiai ir prasidėjusios švedų kariuomenėje ligos, priverė Karolio bandymą, užimti tvirtovę jėga, nutraukti. Ko jis negalėjo pasiekti atvirai — jėga, nutarė siekti blokada.

Apgulimui korpas buvo sudarytas iš Krister Some ir Jesper Andersson pulkų, kurie dar buvo sustiprinti — iš viso, maždaug, 2,200 vyrų. Visa kita kariuomenė buvo sutalpinta Wenden — Wolmar — Fellin rajone, iš kurių Gyllenhielmas ties Erla savo žinioje turėjo 1 pėstininkų pulką ir 5 kavalerijos vėliavas, kad reikalui ištikus padėtų blokadiniam korpusui ir užtikrintų jo ryšius su Karoliu.

Švedų laimėjimai Livonijoje tą rudenį ir žiemą daugiausia priklausė lietuvių-lenkų valstybės nepasirengimo karui ir jos nepajėgumo tučiuojau savo karines jėgas Livonijoje atitinkamai sustiprinti. Farensbacho jėgos buvo per silpnos, kad galėtų rizikuoti priešintis atviraime kautynių lauke, visos jo pastangos buvo skiriamos tam, kad kiek galima švedus sulaukytų ir sulauktų atitinkamų sustiprinimų atvykimu. Turtingas Rygos miestas, kuriam irgi grėsė švedų okupacija, tik 1601 m. sausio 12 d. pasisamdė savo apsaugai 800 kareivių, iš kurių 200 žmonių balandžio 22 d. buvo pasiūsti į Yxkull, užtikrinti Kokenhuseno ryšius su Ryga. Žygamanto pasirengimai vyko be galo

lėtai. Pirmas dalinys, kuris buvo paruoštas — 800 raitelių — pasirodė ties Kokenhusenu tik gegužės 2 dieną.

Bet karas jau tęsėsi 7 mėnesiai. Sujungtos valstybės pasirengimai turėjo greitu laiku jau duoti atitinkamus rezultatus ir galimybę susidurti su stipresnėmis prieš jėgomis, kas sudarė Karoliui daug rūpesčių. Tuo labiau, kad tos jėgos pirmoje eilėje gaus uždavinį išlaisvinti Kokenhuseną, kas buvo aišku.

Karoliui teko išspręsti ir pasirinkti vieną iš dviejų galimybių: arba mėginti sulaukyti lietuvių-lenkų armiją jau Dauguvos linijoje, arba panaudoti užimtą Kokenhuseno miestą, kaip strateginį, pirmyn išstumtą punktą, sutelkti savo kariuomenę Wenden — Triakaten — Wolmar rajone ir iš čia veikti pagal aplinkybes. Pirmas variantas, neabejotinai, reikalavo ofensyvinių operacijų, kadangi mėginimas išlaisvinti blokadinį korpusą turėjo įvelti švedus į atvirą kovą su lietuvių-lenkų kariuomene. Žinant, jog šią operaciją tektų vesti su išvarginta per rudenį ir žiemą kariuomene, buvo mažai vilčių, kad ji turės užtektinai atsparumo priešintis griežtesniam puolimui. Tokioms aplinkybėms esant, antrasis variantas turėjo tam tikrų pirmenybių, nes, vedant ginamąsias kautynes, reikalinga būtų išsilaikyti tik iki tol, kol iš Švedijos atvyks pareikalauti sustiprinimai. Karolis nusprendė laikytis Dauguvos — ir iš to kilusių pasekmių neteko ilgai laukti.

Tarp gegužės 12 ir 13 d. į Rygą atvyko stipresnės lietuvių-lenkų jėgos, vadovaujamos Kristupo Radvilo ir Karolio Katkevičiaus. Šitos kariuomenės didesnę dalį sudarė kavalerija, buvo ir keletas įjetininkų vėliavų. Rygos miestas sutiko juos su dideliu džiaugsmu ir perdavė jų žinion 300 vyrų iš savo apsaugos dalinio. Radvila ir Katkevičius tuo buvo patenkinti, nes jiems trūko pėstininkų, kurių jiems reikėjo sudarant kautynių rikiuotę. Visos jų jėgos, tokiu būdu, sudarė arti 4,000 vyrų.

Jau pirmosios žinios apie lietuvių-lenkų kariuomenės pasirodymą Karolio štabe iššaukė didelį susirūpinimą. Jis tuojau pasiuntė Gyllenhielmui 2 pėstininkų pulkus ir 5 vėliavas kavalerijos, kad, reikalui kilus, turėtų galimybės paremti blokadinį korpusą. Tuo pačiu metu jis davė Gyllenhielmui įsakymą "suduoti priešui per pirštus", bet pastarasis nusprendė geriau nemėginti "suduoti per pirštus", o palaukti tolimesnių veiksmų eigos.

Radvila ir Katkevičius išbuvo Rygoje tik vieną dieną ir tuojau išžygiavo Kokenhuseno kryptimi. Gegužės 22 d. ties Erla įvyko susidūrimas. Nežūrint to, kad Gyllenhielmas gan vykusiai parinko poziciją siurumoje, lietuvių-lenkų kariuomenė jį puolė. Švedų kavalerija buvo greitai įjetininkų sumušta ir priversta palikti kautynių lauką. Pėstininkai, prisidengę vaagenburgu (vežimų užtvara) išsilaikė iki tamsos, ir vėliau taip pat pasitraukė. Pirmas rimtesnis švedų su lietuvių-lenkų kariuomene susidūrimas pasibaigė švedams nelaimingai. Tada žuvo ir švedų maršalas Fabian Tiesenhausenas, kuris turėjęs perimti bendrą vadovavimą. Švedų nuostoliai šiose kautynėse nėra žinomi, žinoma tik, kad daugiausia nuostolių turėjo kavalerija, nes Gyllenhielmas, žinodamas savo kavalerijos prieš jėgininkų baimę ir, norėdamas sutrukdyti savųjų atsitraukimą, įsakė užtvirti atsitraukimo kelią gurguolės vežimais.

Švedų pralaimėjimas ties Erla žymiai ap sunkino blokadinio korpo padėtį. Atsitraukti jau buvo per vėlu, nes korpusą supo lietuvių-lenkų kavalerija. Šioms aplinkybėms paaiškėjus, švedų vadovybė buvo pri-

versta organizuoti išvadavimo ekspediciją. Karolis perdavė Gyllenhielmui dar 5 vėliavas kavalerijos ir kartu pareikalavo Narvos, Tartu, Weissenšteino ir Fellingno įgulų komendantus surinkti visas tvirtovėse esančias jėgas ir skubiai pasiūsti jas Gyllenhielmui. Priprasta propagandine forma Karolis savo įsakyme pabrėžia, kad "su visa kariuomene birželio 12 d. jis atvyks į Wendeną".

Gyllenhielmą Karolis smarkiai kaltino, kad neapsikasė "kaip yra priimta kitose kariuomenėse" ir įsakė jam tuojau žygiuoti Kokenhuseno kryptimi, kad išvadotų blokadinį korpa.

Birželio 12 d. priešai susidūrė ties Kokenhusenu. Pagal Gyllenhielmo pranešimą, jis turėjo šiose kautynėse 900 pėstininkų ir 4,000 raitelių. Katkevičius turėjo 2,150 raitelių ir 1100 pėstininkų.

Lietuvių-lenkų kariuomenės būklė buvo sunkesnė, nes sudarydama frontą prieš švedus kautynių lauke, ji turėjo skaitytis su galimu blokadinio korpo puolimu iš užpakalio. Katkevičiaus kautynių planas buvo toks: nedidele savo kariuomenės dalimi saugotis (gin-tis) nuo blokadinio korpo, o pagrindinėmis jėgomis pulti Gyllenhielmą. Jis numatė, kad, laimėjus kautynes prieš Gyllenhielmą, blokadinio korpo likimas bus savaime išspręstas.

Toks Katkevičiaus jėgų suskirstymas Gyllenhielmui davė tam tikrų pirmumų. Jau prieš kautynes švedai turėjo tam tikrą persvarą, ypač kavalerijos. Išskyręs dalį savo jėgų prieš blokadinį korpa, Katkevičius dar susilpnėjo. Tas buvo ryšku kautynių pirmoje fazėje. Savo dešiniajame sparne Gyllenhielmui pasisekė lietuvių-lenkų kariuomenę šiek tiek atstumti, bet kairiajame sparne, pagal Gyllenhielmo pranešimą "lenkai laimėjo... savo karabinals ir įjetimis jie parblokšdavo žmogų kartu su arkliu žemėn; puolė kaip pasiutę... ir privertė kairįjį sparną bėgti..." Taip kautynių likimas ir buvo išspręstas greitai ir švedų dešinysis sparnas buvo sumuštas ir priverstas bėgti. Švedų pėstininkai, iš pradžių, dar kiek laikėsi, bet, kai priartėjo lietuvių-lenkų pėstininkai ir pradėjo pulti — jie neatsilaukė ir pasitraukė į netolimą mišką.

Švedų nuostoliai buvę nepaprastai dideli, apskaičiuojama, beveik 2000 vyrų. Prarado jie ir savo artileriją, viso 19 pabūklų ir visą gurguolę. Kautynių išdavose, jau sekančią dieną blokadinis korpas kapitulavo, išsiderėjęs sau laisvą atsitraukimą. Susitarimas, de ja, nebuvo respektuotas: Katkevičius, norėdamas atkeršyti švedams už jų įvykdytus žiaurumus, įsakė švedus pulti. Visas blokadinis korpas — 1,100 pėstininkų ir 400 raitelių — žuvo. (Kelchas; Bodeckerio metraštis).

Gyllenhielmas atsitraukė per Erlą, Wendeną ir Wolmarą, net iki Burtnecko, kur ir sustojo. Pranešimą apie pralaimėtą kautynes gavęs, Karolis įsakė Gyllenhielmui laikyti Ronneburgą ir Wolmarą (laikyti Wendeną, jis pats, matomai, manė nėra prasmės) iki Treiden, kartu nurodydamas, kad jis su pagrindine kariuomene tuojau ten atvyks. Mintis žygiuoti

Treiden link tokiai būklei esant, buvo, žinoma, absurdiška, bet esamosiose sąlygose Karolio strateginiai samprotavimai neturėjo didelės vertės, nes iki tinkamų sustiprinimų iš Švedijos atvykimo jis, bendrai, buvo tejęgis ką nors veikti.

Lietuvių-lenkų operacijos po šitų kautynių vystėsi labai lėtai, daugiausia dėl kilusių tarp Radvilos ir Katkevičiaus nesusipratimų. Radvila buvo atsargių veiksmų šalininkas, ir vertė Katkevičių, vietoje energingo švedų persekiojimo, tenkintis smulkesnių tvirtovių ėmimu, tikslu išvalyti visą pietinę Livoniją. Jų buvo mėginta apgulti Ronneburgas, bet be pasekmių. Iš viso, jų veiksmai buvo gan pasyvūs, gal dėl to, kad jie per daug vertino švedų apsigynimo priemones.

Fralaimėjimas ties Kokenhusenu pastatė Karolį gan keblion padėtin; iš vienos pusės, jis įsitikino, kad pasiekti savo tikslų galės tik dideliu jėgų ėtempimu, iš kitos — jo išdidumas neleido jam visiškai nutraukti jau pradėtą karą. Švedijos visuomenės nusistatymas per šitą laiką pasikeitė. Jei iš pradžių jis tik su tam tikrais sunkumais galėjo priversti parlamentą ir luomos remti jo karinius tikslus, tai dabar, įtikinėjami jo nuolatinių pranešimų apie Žygimanto restauracijos planus, parlamentas ir luomai jį visiškai palaikė, ir nesipriešino duoti reikalaujamam sustiprinimui. Dar prieš kautynes ties Kokenhusenu jis pareikalavo iš Švedijos 7 kuopas pėstininkų ir 2 kavalerijos vėliavas, o iš Suomijos 2 pėstininkų kuopas. Tačiau po kautynių jis savo reikalavimus žymiai padidino, pareikalavdamas iš Švedijos 9,800 pėstininkų ir 1,300 raitelių. Nuo vasario iki spalio mėn. į Estiją atvyko 24 pėstininkų kuopos ir 4 vėliavos kavalerijos. Suomija pasiuntė dar 7 pėstininkų kuopas (1900 žmonių) ir 2 kavalerijos vėliavas (226). Be to, Karolis dar gavo ir iš Vokietijos 8 pėstininkų kuopas, kurias Šleswig-Holšteino hercogas Jonas Adolfas pats pristatė į Pernau.

Kaip jau anksčiau buvo minėta, iki sustiprinimų atvykimo sausumoje, Karolis buvo visiškai bejėgis, bet jūroje niekas nebuvo pasikeitę. Todėl jis pakartotinai sumanė blokuoti Rygą. Jau gegužės mėn. pabaigoje blokada buvo pradėta. Birželio 9 d., atvykus ties Dauguvos žiotimis 5 karo laivams ir daugiau kaip 20 galerių, buvo iškeltas desantas, kuris įsitvirtino Dauguvos dešiniajame krante. Katkevičius puikiai suprato, kokį pavojų toks desantas gali sudaryti. Sustiprintoms Rygos apsaugos dalims jis įsakė desantą pulti. Tik kelias dienas išstovėjęs krante, desantas buvo priverstas pasitraukti. Šis nepasisekimas pasi-baigė bendru jūrininkų maištu, kuris ir privertė švedus birželio pabaigoje Rygos blokadą nutraukti.

Ilgas sustiprinimų laukimas, be abejonės turėjo paveikti Karolio nervus. Gavęs pranešimą, kad admirolo Samuel Ross eskadra, dėl avarijos Gotlando pakrašty, buvo priversta grįžti į Švediją, Karolis pasiuntė admiralui papeikimą, kuriame pavartojo būdingus jam žodžius: "Tingiai kiaulei žemė visuomet yra užšalusi".

(bus daugiau)

PADAUGUVŲ PRISIMINUS

ZIGMAS RUMŠA

Beveik iš savanorių susikūrusi 1919 metų Lietuvos kariuomenė, kentėdama įvairius nedateklus, bet pilna ryžto, vijo priešus iš Lietuvos teritorijos. Žingsnis po žingsnio, iš kaimo į kaimą stūmė vieną iš Lietuvos priešų, įsiveržusią Raudonąją Armiją. Mūsų karo vadovybė, derindama savo karo veiksmus su latvių ir lenkų karo vadovybių veiksmams, 1919 m. rugpjūčio 26 d. Dauguvos rajone visu frontu pradėjo puolimą, su pagrindiniu tikslu nublokšti priešą už Dauguvos upės. Tų pačių metų rugpjūčio 29 d. Panevėžio grupė, dar vadinama II-ja operacine grupe, savo sudėtyje turėdama 2 pėst. pulką, Joniškėlio, Marijampolės, Panevėžio ir Baltgudžių atskirus batalionus, pasiekė Dauguvos upės krantus N. šventenas — Ilukštas ruože. Beveik tuo pat metu, latviai, veikdami į šiaurę nuo mūsų kairiojo sparno, taip pat pasiekė Dauguvos upę Bebrinės — Dvietės ruože. Skiriamoji linija Subata — Lašė — Ilukštas, šie punktai mūsų pusėje (žiūr. schemą).

Nors ties Daugpiliu kita mūsų kariuomenės operacinė grupė vedė aršias kautynes ir per Kalkūnus veržėsi link Daugpilio, o latviai dešiniajame Dauguvos upės krante dar nebuvo išvadavę Latgalijos ir Daugpilio, tačiau užimtame lietuviškame Padauguvio N. šventenas — Ilukštas ruože buvo palyginamai ramu, išskyrus artilerijos ir sunkiųjų kulkosvaidžių bei snaiperių proginių šaudymų abiejose pusėse į atsitiktinius taikinius. Vietos gyventojai pamažu pradėjo grįžti prie kasdieninio darbo ir įvairiomis progomis reikė pagarbą ir padėką mūsų kariuomenei. Tas buvo nenuostabu, nes vietos lietuviai, kurie tuo metu sudarė daugumą, sutiko mūsų kariuomenę kaip išvaduotoją (apie to krašto gyventojų statistiką ir nutautinimą galima rasti Lietuvių Enciklopedijoje IV-me tome — Daugpilis, VIII-me tome — Ilukštas). Gretimai stovinti lenkų kariuomenė prie Dauguvos prieš bolševikus veikė sutartina, tačiau mūsų žemių plietuose ties demarkacijos linija savo užtvaras stūmė mūsų pusėn ir artėjo prie Jiezno — Stakliškių — Vievio — Turmanto ir kitų vietovių. Taip pat Joniškio — Šiaulių — Kelmės — Tauragės srityje plačia juosta koncentravosi I-jo Pasaulinio Karo vokiečių armijos likučiai Bermonto-Avalovo vadovaujami. Vietos žmonių paprastai jie buvo vadinami kolčakininkais. Jie visokeriopa skriaudė mūsų gyventojus ir nerodė tendencijos nešdintis iš Lietuvos. Tokia krašto padėtis mūsų karo vadovybei kėlė daug rūpesčių. Todėl pasiekus dalį Dauguvos upės kranto, mūsų etnografinės - valstybinės ribas ir karo veiksmams ten palengvėjus, dalis mūsų kariuomenės buvo perkelta į kitus frontus.

Tokioje karo būklėje esant, latviai sumanė išvaduoti Latgalią ir Daugpilį. Toms operacijoms vykdyti taip pat buvo panaudotas ir kairėje mūsų išsidėstęs latvių 3 pėst. pulkas (toliau šis pulkas bus vadinamas latvių pulku), ir kiti latvių kariuomenės kautynių vienetai, koncentruoti apie Jokūbpilį. Koki buvo susitarimai tarp lietuvių, lenkų ir latvių karo vadovybių tuo reikalu neteko sužinoti, tačiau iš mūsų kairiausiai Dauguvos krante stovinčio Ats. Marijampolės bataliono buvo pasiūstas karužas R. su raitų žvalgų komanda latvių pulko veiksmams stebėti ir teikti

informacijas apie padėtį. Tam ryšininkui buvo įsakyta Ats. Marijampolės bataliono vadui kas valandą siųsti pranešimus apie latvių pulko veiksmus, o ypatingais atvejais ir padėčiai keičiantis, dažniau. Latvių pulkui pajudėjus iš stovėjimo vietos ir nutrūkus telefoniniam ryšiui su Ats. Marijampolės batalionu, žinių perdavimas buvo organizuotas iš raitųjų žvalgų, estafetiniu būdu.

Taigi 1919 m. rugsėjo mėnesiui įpusėjus, latvių pulko visi trys batalionai, prisidengdami ateinančios gražios rudens dienos rytiniu rūku, trimis žvejų laivais, laiveliais ir pasigamintais plaustais forsavo Dauguvos upę (žiūr. schemą). Lengvai nušluodamas prieš šoną saugą dešiniajame Dauguvos upės krante, apie 9 val. ryto latvių pulkas pasiekė artimiausią Jokūbpilį-Daugpilis geležinkelio linijos punktą, apie 7 kilometrų nuo forsavimo vietos. Apie tą vietą latvių pulkas turėjo susitikti su kitais latvių kariuomenės kautynių daliniais iš Jokūbpilio apylinkių. Tačiau Jokūbpilio jėgos numatytu laiku neatvyko. Bolševikai perėjo į priešpuolį ir pradėjo latvių pulką stumti atgal link Dauguvos upės. Padėtis pasunkėjo, kai pajuto šaudmenų trūkumą ir savos artilerijos neturėjimą. Nors, tiesa, latvių pulkas buvo turėjęs dvi colines senoviško tipo rusų patrankėles, tačiau viena sugedo keliantis per Dauguvą, kita vos persikėlus. Priešo jėgų persvara ir paimta iniciatyva išstūmė latvių pulką iš pamiškės į atvirą mažai išraižytą vietą 3 kilometrų atstume nuo Dauguvos upės. Gynimuisi buvo sudarytas apskritimas su išėjimu į Dauguvos upę ryšio palaiškimui, sužeistųjų evakavimui ir eventualiam atsitraukimui. Norėtūsi priminti, kad latvių pulkas buvo pajėgus ne tik žmonių skaičiumi, bet ir drąsus. Latviai taupydami šaudmenis, sumaniai derindami batalionų veiksmus ir paklusniai vykdydami įsakymus, arti prisileisdavo priešą ir durtuvų kautynėmis jį blokėdavo atgal. Tačiau nežiūrint tvirtos laikymosi, augščiau minėti trūkumai, kėlė susirūpinimą kovotojų eilėse. Tokiose gynimosi sąlygose latvių pulkas negalėjo ilgai išsilaikyti ir čia pat dešiniajame Dauguvos upės krante jam grėsė sunaikinimas. Taip vertindamas padėtį, latvių pulko vadas per mūsų ryšininką kreipėsi į Ats. Marijampolės bataliono vadą, prašydamas šaudmenų ir artilerijos pagalbos. Kadangi telefoninis ryšis tarp latvių pulko ir lietuvių bataliono buvo nutrūkęs, mūsų ryšininkas tuoju estafetiniu keliu pasiuntė pranešimą į Ats. Marijampolės batalioną apie latvių pulko kritišką padėtį ir prašomą pagalbą. Tačiau galėjo praeiti pora valandų iki pranešimas pasiektų mūsų batalioną, o tai galėtų turėti lemiančios reikšmės latvių pulkui. Išėitis buvo greitai surasta ir latvių pulko pastangomis geležinkelio telegrafo ir telefono laidais mūsų ryšininkas buvo sujungtas su Ats. Marijampolės batalionu. Taip pranešimas buvo perduotas greičiau kaip estafetiniu keliu. Telefoninio pranešimo kelias buvo gana įdomus. Latvių pulkas susirišo su Ryga, per Rygą su Kaunu, per Kauną su Ilukštu, kur stovėjo mūsų bataliono štabas. Mūsų vada greitai suprato beviltišką latvių pulko padėtį ir iš Ilukšto apylinkių skubiu keliu pasiuntė mūsų artilerijos bateriją pagalbon. Baterijai reikėjo nužgiuoti

28 kilometrus kelio. Tas žygis buvo atliktas neįsivaizduojamam greitumui ir tos pačios dienos popiečio valandomis baterija jau buvo latvių pulko veikimo zonoje. Baterijos vadas karininkas U., susipažinęs su latvių pulko padėtimi ir visa kautynių lauko vietoje, nedelsdamas nė minutės, artilerijos ugnimi pradėjo naikinti puolantį priešą. Netikėta, taikli, efektinga ir visur pasirodanti priešo eilėse artilerijos ugnis iš karto juos nustebino, vėliau jie išsigando. Latviai tai skaitė stebuklu, pagyvėjo, atgavo nuotaiką ir perėjo į priešpuolius, ištiesdami jau bolševikų smaugiama apskritimą. Vėliau, mūsų artilerijos remiamas, latvių pulkas palaipsniui išėjo iš kautynių ir atsitraukė į kairįjį Dauguvos upės krantą toje pačioje vietoje, iš kur ryte buvo pradėjęs puolimą.

Atgal kėlimasis per Dauguvą buvo nepavydėtinas. Daugelis kėlimosi priemonių, kurios buvo panaudotos ryte, dėl nenumatomo atsitraukimo nuplaukė, tačiau ir turimos nebuvo vykusiai panaudotos. Vienas didesnis laivukas, sutalpinęs keliolika sužeistųjų, dėl perdidelio apkrovimo, apvirto viduryje Dauguvos upės ir sunku spręsti, kiek iš juo plaukusiųjų išsigelbėjo. Atsitraukusio latvių pulko kuopų patikrinimai davė liūdnus rezultatus ir apgailėtinus vaizdus. Tačiau latvių pulko vadas su savo batalionų vadais dėkojo mūsų kariams ir prašė perduoti padėką augštesniajai mūsų vadovybei už pagalbą ir išgelbėjimą pulko nuo visiško sunaikinimo. Tarp kitko, latvių pulko vadas pareiškė: „...Šitos pagalbos latviai niekad neužmirš ir jausis visuomet skolingi...“

Naktį lietuviai kariai alkani ir nuvargę grįžo atgal į Ilukšto apylinkę. Sukdami drules iš kišenėje susitrynusio tabako likučių ir traukdami dūmą, dalinasi įspūdžiais kas kur ir kaip, nevengdami pavojų, atliko savo pareigą. Išvadoje visi jautė, kad buvo išties ta broliška pagalbos ranka. Minima latviams pagalba nebuvo pirmoji. 1919 m. Lietuvos vyriausybė, pati būdama blogoje finansinėje padėtyje, paskolino Latvijai 3 milijonus markių, gelbėdami jų valstybę (žiūr. J. Karys, Nepriklausomas Lietuvos Pinigai). Taip pat Ats. Panevėžio bataliono vadas, dabar plk., Variakojis iš savo bataliono išteklių aprenė, apginklavo ir kurį laiką maitino vieną latvių kautynių dalinį būrio sudėtyje. Be abejo, reikia manyti, buvo ir dar daugiau pagalbos, tačiau mes patys primiršome nekalbėdami apie tai.

Kaip paprastai gyvenime gražūs žodžiai greitai būna užmiršti, taip ir latvių pulko vado padėkos žodžiai ilgai netesėjo. 1920 m. pradžioje latviai jėga bandė iš Subato išstumti mūsų 6 pėst. pulko įgulą. Tačiau energingas ltn. Š. su kuopa pasipriešinimas nuvijo latvius. Tų pačių metų liepos mėn., kautynėms pasirodusi latvių kuopa, iš Grivos įsibrovė į mūsų 6 pėst. pulko 9 kuopos barą ir prie Laukėsos bažnyčios augštumos įsitvirtino. To baro viršininkui ltn. Kartanui (dabar plk. ltn.) neliko nieko kito, kaip su savo kuopa ir sunkiųjų kulkosvaidžių būriu įsitvirtinti prieš Laukėsos bažnyčią kitoje pusėje vieškelio, einančio iš Grivos į Turmantą. Taip latviai su lietuviais ištinėjo apie parą, laukdami įsakymo pradėti broliškas kautynes. Po ilgų derybų, tarp 6 pėst. pulko vado plk. Butkaus ir latvių įgulos viršininko Daugplyje, buvo išsiaiškinta... Kitą dieną latvių kuopa iš Laukėsos buvo atsaukta. Kiek vėliau iš latvių karininko teko sužinoti, kad latvių kuopos įsibrovimas nebuvo kuopos vado kaprizas, bet buvo palieptas augštesnės latvių karo vadovybės. Pagaliau, 1920 m., kuomet mūsų kariuomenė vedė sunkias apsigynimo kautynes prieš lenkus dėl Vilniaus, po spalio 9

dienos įvykių, latviai į ketvirtą dieną okupavo visą lietuvišką Padauguvio ruožą nuo Zarasų iki Subato. Vėliau šis kraštas, mainais su latviais buvo iškeistas į lietuvišką Palangą.

Kai kurie paminėti įvykiai buvo aprašyti Lietuvos kariuomenės dalių ar štabų žygių istorijoje, o vėliau perduota į Centrinę Kariuomenės Archyvą. Tačiau dveji okupantai surinkta istorinė medžiaga sujaukė ar sunaikino ir daugelis istorinės medžiagos iš Lietuvos nepriklausomybės kovų ilko tik dalyvių prisiminimuose. Minimus prieš 37 su viršum metų įvykius rašau iš savo atminties. Vieną kitą detale, datas, ar smulkesnius nutikimus gal būsiu primiršęs, bet faktai lieka toki, kaip aprašyti. Būtų malonu, jei kas iš buvusių Dauguvos fronto dalyvių galėtų duoti datų patikslinimus, ar kitų įvairių įvykių aprašymus. Be to, ir latvių karių nuomonės būtų įdomios ir naudingos. Nesleidžiant į polemiką, įvairios pastabos ir įvykiai iš mūsų nepriklausomybės kovų galėtų būti talpinami mūsų karių žurnale ir vėliau perduoti Pasaulio Lietuvių Archyvui. Ta medžiaga galėtų daug pasitarnauti istorikams ryškinant mūsų visuomenės gana šaltus santykius su broliška latvių tauta laisvės ir nepriklausomybės laikotarpio metu. Tie santykiai, be abejo, atsiliepė ir tarptautinės politikos veikloje.

PASTABA:

Šio rašinio pradžioje esu paminėjęs karužo vardą. Tai yra mūsų kariuomenėje 1919 metais įvestas karininko laipsnis. Šis laipsnis buvo gavęs visi baigę Lietuvos Karo Mokyklos I-ją laidą. Atsisakant svetimybų, Lietuvos Kariuomenės Štabas projektavo įvesti ir kitus karininkų laipsnių pavadinimus, kaip pvz. karužas, šimtininkas, vyrūnas ir t.t. Tačiau tų pat metų rudenį to buvo atsisakyta ir karininkams buvo duoti tarptautiniai laipsniai. Karužas buvo pakeistas į leitenantą.

Schemoje pažymėta skiriamąją tarp Lietuvos ir Lenkijos kariuomenių išvedžiau, pasinaudodamas plk. ltn. Petručio prisiminimais "Laisvę Ginant".

BOLŠEVIKŲ KALĖJIMUOSE IR ČERVENĖS ŽUDYNĖSE

J. TUMAS

(Taša)

ČERVENĖS KALĖJIMO KIEME

Prie kalėjimo mus sustabdė, bet sėstis neleido. Voros viršininkas nuėjo į kalėjimą. Po keliolikos minučių jis sugrižo, kalėjimo vartai atsidarė, ir mus suleido į didelį kalėjimo kiemą. Vienoje kiemo vietoje keletas enkavedistų degino krūvas popierių. Mes iš to pasidarėme išvada, kad kalėjimo administracija rengiasi evakuotis. Moterys ir vaikai kieme buvo nuo vyrų atskirti ir ten palikti, o vyrus išvedė į buvusį kitoje kalėjimo pusėje didžiulį, žole apaugusį daržą. Daržas buvo aklinais aptvertas stačių lentų augšta tvora, o jos viršus apraizgytas spygliuotomis vielomis. Už tvoros girdėjosi balsai mus saugojusių enkavedistų, kiti enkavedistai susėdo viename daržo pakrašty ant suolų ir iš ten mus stebėjo. Daržas vienu šonu rėmėsi į augštą mūrinę baltai dažytą kalėjimo tvorą, kitoje pusėje buvo vieno augšto mūrinis pastatas, kurį enkavedistai vadino kontora; trečioje pusėje — iš lentų sukalta nedidelė daržinė. Tarp daržinės ir mūrinio pastato riogsojo didelės krūvos dvokiančio mėšlo. Ten buvo pastatyta lietuvių grupė ir nuo dvokiančio mėšlo daugiausia kentėjo.

Kai tik sustojome mums paskirtoje vietoje, tai tuojau sukritome vienas prie kito ant žole apaugusios žemės. Visi buvome labai pavargę. Ypatingai buvo nusilpęs Petraitis, Giedraitis, Šarauškas, Lašas ir keliolika kitų, senesnio amžiaus vyrų. Jie buvo taip pavargę, kad kalbinami nenorom atsakinėjo. Plk. Šarauškas vėl buvo nenormalus ir kliedėjo, kaip vakar vakare. Mes, kiek galėdami, jį raminome ir guodėme. Trumpam laikui jis atgaudavo pilną sąmonę, klausinėjo kitų, kaip jie jaučiasi, bet netrukus ir vėl kliedėjo. Jo padėtis mus labai slėgė.

Po geros valandos į daržą atvežė dvi dideles stacines šalto vandens ir leido mums atsigerti. Eilėmis mes ėjome prie tų statinių, gėrėme, kiek kas norėjo ir vėl eilėmis grįžome į savo vietas. Negalintiems prie statinių nueiti, mes nešėme pooduku vandenį ir juos girdėme. Visiems atsigėrus, vandens dar liko. Norintiems dar kartą atsigerti, enkavedistai neleido staciomis prie statinių prieiti, bet liepė pilvais šliaužti, klupščiom ar keturiomis eiti. Nors tai buvo pasityčiojimas iš nelaimingų žmonių, bet atsirado nemažai tokių, kurie tas enkavedistų užgaidas vykdė. Lietuvių grupėje tokių nebuvo.

Šaltas vanduo mus atgaivino, visi jautėmės daug geriau. Ir labiausiai pavargę atitoko ir pagyvėjo. Gulėdami ant žolės, apgailėstavome savo nužudytus draugus ir spėliojome, kur ir kaip toli mus vyrys. Neramumo kėlė moterų ir vaikų išskyrimas. Gerai suprato, kad jei negausime kiek reikia valgyti, tai pėsti netoli nueisime ir artimiausiomis dienomis tik patys stipriausi išlaikys, o visi silpnesni būsime sunaikinti.

Aš kol kas labiau kentėjau ne fiziškai, bet moraliai. Visą kelionės laiką iš Kauno iki Červenės teko matyti tiek daug nužudytų nekaltų žmonių ir taip didelį enkavedistų sužvėrėjimą, jog reikėjo iki gailumo ribų įtempti savo valią, kad neišeitum iš proto. Labai sunku, kada žmogus jautiesi paniekintas ir pa-

žemintas labiau už tokius parazitus, kaip musė ar blakė, kada kitas žmogus kiekvienu momentu gali tave, kaip tuos parazitus, be jokios atsakomybės sunaikinti, o tu esi visiškai bejėgis jam pasipriešinti. Dažnai kildavo mintis, jog ar anksčiau ar vėliau tu vis tiek būsi sunaikintas, tai ar ne geriau pačiam tą momentą priartinti ir dar parodyti šokių toki pasipriešinimą tam žmogui žvėriui? Užtekėtų tik pulti vieną iš saugojančių enkavedistų, bandyti iš jo ginklą atimti, ir tavo kančia greit pasibaigtų, nes užpultasis ar jo draugas tučtuojau tave likviduotų. Tik supratis, kad tai būtų savizudybė ir viltis, kad galvisai netikėtai kas nors atsitiks ir bus galimybė išsilaisvinti priversdavo tos minties atsisakyti ir toliau kentėti.

Atsigėrus visiems vandens, enkavedistai mums įsakė susėsti grupėmis po dešimt žmonių ir padalino kiekvienam gal po šimtą gramų duonos. Ji man buvo daug skanesnė už vėlykinį pyragą, kurį būdamas dar mažas, visą gavėnią išpasninkavęs, valgydavau. Nors duonos buvo ir nedaug, bet ją suvalgęs, pasijutau daug stipresnis. Mažą gabaliuką pasilikau ryt dienai, kaip vaistą prieš troškulį.

Duoną padalinus, mums buvo įsakyta sėdėti savo vietose ir iš grupių nesiskirstyti. Tikėjomės, kad mums duos ir sriubos, bet, deja, mes jos negavom. Enkavedistai mums rengė kitokią vakariene.

Keli rusai bandė atsistoti, bet prie jų prišokdavo enkavedistai ir pistoletu taikydami į kaktą, priversdavo juos atsisėsti. Vienas enkavedistas, pribėgęs prie atsistojusio vyro, ant jo galvos du kartu iššovė. Vyras taip išsigando, kad kniūpsčias krito ant žemės ir porą minučių gulėjo, kaip negyvas.

Ypatingai buvo bjaurus vienas enkavedistas. Stambaus kūno sudėjimo, didelė gauruota galva, veidas raupuotas, nosis priplota ir ilgos stiprios rankos priminė didelę beždžionę. Su atkištu pistoletu jis visą laiką puldinėjo prie žmonių, grąsydamas nušauti. Pradžioje žmonės jo bijojo, bet vėliau mažai kas jį kreipė dėmesio.

Pavakary kažkas garsiai paklausė, ar gausime sriubos. Vienas enkavedistas pasityčiodamas atsakė: — Palaukit dvyliktos valandos, tada gausit labai skanios ir karštos sriubos! Pašėpiantis enkavedisto atsakymas buvo įtartinas. Mes vienas kitą klausėme, ką jis galėtų reikšti, kodėl jie žada mums duoti sriubos dvylikta valandą nakties?

Dar gerokai prieš saulei nusileisiant, enkavedistas paskelbė, kad jaunesnio amžiaus vyrai, kas nori, gali užsirašyti savanoriais ir raudonąją armiją. Norinčių atsirado nemažai. Jie ėjo prie pastatyto prie daržinės stalo, ir ten keli enkavedistai juos užrašinėjo. Visus užsirašiusius savanoriais enkavedistai išrikiavo daržo pakraštyje prie tvoros ir vėliau išvedė. Jų buvo nemažą grupę ir, matyti, visi jie buvo patenkinti. Girdėjau gudus kalbant, kad visi "savanoriai" buvo kriminaliniai nusikaltėliai. Jiems išėjus, darže buvo daug erdviau ir jaukliau.

Aš privengiau tų kriminalinių nusikaltėlių dėl to, kad tame darže turėjau su keliais nemalony susidū-

rimą. Aš dar turėjau palto kišenėje iš Kauno kalėjimo išsineštų popirosų. Suvalgius duoną, aš daviau keliems lietuviams po vieną popirosą. Tą pastebėjo užpakaly mūsų sėdėje keli rusai ir pareikalavo duoti ir jiems po popirosą. Aš atsakiau. Vienas rusas prislinko arčiau manęs ir pradėjo grūmoti sakydamas, kad jei aš geruoju neduosiu jiems popirosų, tai jie jėga iš manęs paimsia. Aš atsakiau, kad jo grasinimų nebijau ir popirosų neduosiu. Rusas nuo manęs pasitraukė ir su draugais apie ką tai tarėsi. Nugirdau tik tiek, kad jie ketino naktį mane sutvarkyti.

Tiesą, užmiršau anksčiau paminėti, kad išbėgus iš degančio Minsko, lietuvių grupėje atsirado Lietuvos kariuomenės uniformoje eilinis kareivis, žydelis, kilęs, rodos, iš Skuodo miestelio. Klausinėjamas mūsų kada, kur ir už ką jis buvo suimtas ir pakliuvo į Minsko kalėjimą, išsisukinėjo ir nieko aiškiau nepasakė. Ir kelionėje ir Červenėje jis lietuvių grupės laikėsi. Mažai kalbėjo ir pats nieko nekalbino, tik klausiamas trumpai atsakinėjo. Paskelbus apie užsirašymą savanoriais į raudonąją armiją, aš jį paklausiau, ar nenorės ir jis užsirašyti. Žydelis atsakė, kad ruskliai komisarai yra jo priešai, kad dėl jų jis buvo suimtas ir atsidūręs Minsko kalėjime. Verčiau tegul ruskliai jį sušaudys, bet jų armijoje jis netarnašius. Girdėjau, kad Červenės žudynėse jis liko gyvas ir sugrįžo į Lietuvą. Nežinau, koks buvo jo tolimesnis likimas.

Apie dešimtą valandą išgirdome vakarų pusėje skrendančių Červenės kryptimi lėktuvų ūžimą. Netrukus jie pasirodė ant miesto. Rusų priešlėktuvinės apsaugos zenitiniai pabūklai ir sunkieji kulkosvaizdžiai paleido į lėktuvus ugnį. Iš viršaus lėktuvai šaudė iš patrankėlių ir kulkosvaizdžių tik ne į miestą, bet į priešlėktuvinės apsaugos ugniavietes ir tenumetė keletą bombų į Minsko-Mogilevo plentą, kuriuo judėjo rusų kariuomenės dalys. Ir rusai ir vokiečiai šaudė įvairiaspalviais šviečiančiais šoviniais. Nakties metu buvo žavingai gražus vaizdas. Susidarė įspūdis, kad dideli fantastiški paukščiai skraido augštai padangėse ir deda žemėn įvairiaspalvius šviečiančius kiaušinius. Tą vakarą dangus buvo giedras ir neaugštai skraidantieji lėktuvai gerai matėsi. Aš jų suskaiciavau septyniolika, bombonešių ir naikintuvų. Lėktuvai ant miesto neilgai skraidė ir pasuko į rytus.

Lėktuvams artėjant prie miesto, enkavedistai mums įsakė gulti, nejudėti ir garsiai nekalbėti. Vieno žydo nervai neišlaikė, jis pradėjo garsiai verkti ir žydiškai kažką kalbėti. Prie jo tuojau prišoko du enkavedistai ir grasindami nušauti rėkiantį kažkur nutempė.

Lėktuvams nuskridus, darže viešpatavo klaiki tyla. Mieste kilo didelis subruzdymas. Ten girdėjosi žmonių garsūs šūkavimai, motorų burzgėjimas ir vienur kitur šunes lojo. Mes vis dar gulėjome. Po keliolikos minučių pro kalėjimą pietryčių kryptimi pravažiavo keli sunkvežimiai.

Pagaliau, mums įsakė atsistoti ir po keturis išsiriukuoti. Naktis buvo šviesi, ir mes pamatėme per kelis žingsnius nuo mūrinės baltos kalėjimo tvoros dvi grupes po keturis stovinčių tamsių siluetaų. Tai buvo aštuoni NKVD komisarai. Matėme, kad prie kiekvienos grupės ėjo po keturis vyrus, kad juos kažko klausinėjo ir po to jie skirstėsi, vieni į dešinę, kiti ėjo į kairę, o tretį tiesiog. Ėjusieji dešinėn tiesiog stėjo atskromis grupėmis prie mūrinės kalėjimo tvoros, kur dingdavo nuėję kairėn, mes nematėm. Stovėdami toliau, mes nesupratome, kas ten darosi. Netrukus atėjo eilė eiti prie komisarų ir lietuvių grupių. Toje sudvejintoje gretose, kurioje ir aš buvau, dešiniau už manęs stovėjo plk. B. Giedraitis, dešiniau už jo — Vy-

tautas P., mano kairėje — profesorius J. K. Priėjus prie kairiosios komisarų grupės, jie mus klausė: vardas, tėvo vardas, pavardė ir pagal kurį baudžiamojo statuto straipsnį kaltinamas. Žinodamas, kad mūsų bylos liko palaidotos Minsko kalėjimo sugriautos raštinių griuvėsiuose, aš komisarui teisybės nesakiau.

— Tavo vardas, tėvo vardas ir pavardė? — paklausė komisarai.

— Mikolas (mano senelio vardas), sūnus Petro (dėdės vardas) Mažeika (mano motinos mergautinė pavardė). Pasirinkau savo artimųjų vardus todėl, kad geriau galėčiau juos atsiminti, jei kada nors būtų reikėję ir toliau meluoti.

— Pagal kurį straipsnį esi kaltinamas? — toliau klausinėjo komisarai.

— Nežinau, — drąsiai atsakiau.

— Meluoji! Kaip tu nežinai pagal kurį straipsnį esi kaltinamas! — jau piktai suriko komisarai.

— Aš sakau teisybę, o pagal kurį straipsnį esu kaltinamas nežinau todėl, kad tik prieš kelias dienas buvau suimtas ir dar netardytas, — atsakiau.

— Už ką tave suėmė?

— Buvau susipykęs su vienu milicininku, jis mane įskundė, būk tai aš turiu pistoletą ir už tai buvau suimtas.

— Kiek metų gavai už tą nusikaltimą?

— Aš jums jau sakiau, kad dar nebuvau tardytas.

— Kokios esi profesijos?

— Esu pradžios mokyklos mokytojas.

— Dirbti nori, — kažkodėl paklausė komisarai.

— Taip, noriu, — atsakiau, nesuprasdamas, kodėl jis manęs to klausia.

— Tiesiog prie tos grupės, — komisarai parodė ranka į prie mūrinės sienos stovėjusią viduriniąją grupę.

Atsakinėdamas komisarui į jo klausimus, aš girdėjau ka kalbėjo profesorius I. K. ir plk. B. Giedraitis. Jie abu sakė teisybę. Pastarasis net pasisakė buvęs Lietuvoje krašto apsaugos ministru. Kažin, ar vertėjo tokius dalykus komisarui sakyti. Mūsų bylų jie neturėjo, atsakymų teisingumo patikrinti negalėjo ir jų neužrašinėjo, todėl, mano nuomone, nereikėjo jiems ir teisybę sakyti, tuo labiau, kad pagal duotus atsakymus komisarai į grupes skirstė, o tas, kaip vėliau paaiškėjo, buvo labai svarbu.

Priėjęs prie vidurinės grupės, ten radau plk. Petraitį ir kelis kitus lietuvius. Paskum mane atėjo Vytautas P. ir profesorius I.K., bet pastarasis neilgam. Tik jis spėjo greta manęs atsistoti, kaip paskui jį atskubėjo enkavedistas ir paklausė, kuris čia yra fizikos profesorius. I.K. atsakė jis esąs. Enkavedistas jam liepė tuojau grįžti pas komisarą. Nė minutei nepraėjus, pamatėme profesorių einant į kairiąją grupę. Plk. Giedraitis, Šarauskas, A.Š., abu broliai kunigai Petraičiai ir kiti lietuviai pakliuvo į dešiniąją grupę. Tuo laiku niekas nežinojome, kokių tikslu ir kuo vadovaudamiesi enkavedistai mus į tris grupes suskirstė. Tik vėliau tas paaiškėjo.

Vidurinėje grupėje buvo apie 750 žmonių.

Pasibaigus skirstymui, enkavedistai viduriniąją grupę išvedė per kalėjimo kiemą ir vartus į gatvę ir ten po keturis išrikiavo. Išėdami iš daržo, mes praėjome pro šalį prie mūrinės tvoros stovėjusios dešinišios grupės. Gatvėje mūsų laukė NKVD kareiviai ir mus tuojau apsupo. Pastebėjome, kad kareivių buvo daugiau, negu žygio metu, jie sustojo iš abiejų voros šonų vienas prie kito ir visi buvo automatiniams šautuvais ginkluoti. Supratome, kad taip sustiprinta sargyba mums nieko gero nežada. Aš su plk. Petraitiu ir

dar dviem lietuviais buvome pačiame voros prieky, pirmutinėje gretoje. Enkavedistai mums griežtai uždraudė kalbėti.

Iš kalėjimo kiemo pro vartus enkavedistai vedė kažkur į mūsų voros užpakalį dešinėsios grupės žmones. Jiems praėjus, netrukus atsidarė didžiosios kalėjimo durys, pro jas išėjo dviejų enkavedistų lydimą skara apsisupusi moteris ir taip pat nuėjo į užpakalį. Po tos moters niekas daugiau iš kalėjimo pro vartus nėjo. Ir durys ir vartai liko atdari.

Po kelių minučių į mūsų voros priekį išėjo NKVD karininkas, pasigirdo komanda: žengte, marš! ir mes pradėjome savo žygį, žygį į mirtį.

ŽUDYNĖS ČERVENĖS MIŠKE

Mes su plk. Petruičiu ir kitais dviem lietuviais susitarėm eiti lėtu žingsniu, koja kojon ir reguliuoti visos voros žygį. Eiti kariškai, koja kojon, daug lengviau, todėl patarėm ir užpakaly mūsųėjusiems taip daryti.

Pentas greit pasibaigė, prasidėjo negrįstas, dulketas platus vieškelis. Žygiavome į pietryčius, Bobruisko kryptimi. Pradžioje, abipus vieškelio tęsėsi pievos, o kiek toliau, krūmais apaugę durpynai. Vorai atitolus nuo kalėjimo apie vieną kilometrą, užpakaly pasigirdo du pirmieji pistoletų šūviai ir kas minutę, o gal ir dažniau, vis kartojosi. Enkavedistai šaudė iš pistoletų užpakalyėjusius vyrus. Pradžioje aš tuos šūvius skaičiavau, bet po 47-to nustojau, nes nebuvo prasmės toliau skaičiuoti. Raminausi tuo, kad esu voros prieky ir, jei enkavedistai nusprendė mus pavieniui sunaikinti, tai mano eilė dar negreit ateis. Čia mes su plk. Petruičiu prisiminėme enkavedisto prie kalėjimo pažadą: dvyliką valandą mus pavaisinti skania ir karšta vakariene.

Iš lietuvių grupės vienas pirmųjų buvo nušautas plk. J. Šarauškas. Išlikę gyvi lietuviai, liepos 5 d. Minske, kur buvome susirinke, apie jo mirtį taip pasakojo: išėjęs iš Červenės kalėjimo kiemo, plk. Šarauškas dar gerai jautėsi, bet, išgirdęs pirmus pistoletų šūvius, taip nuslpo, kad patsai eiti jau negalėjo. Kiti lietuviai, paėmę jį už parankių, kurį laiką vedė, vėliau mėgino nešti nešti, bet, pastebėję enkavedistai, įsakė jį paleisti. Vyrų paleistas, jis susmuko, tada prie jo priėjo enkavedistas ir dviem pistoletu šūviais nušovė.

Užpakaly voros enkavedistams pradėjus žmones šaudyti, iš ten kai kurie bėgo į priekį. Vienu laiku atbėgo išsigandę keturi lenkai, išsirikiavo prieky mūsų ir pasakojo, kad užpakaly mūsų voros, kelių dešimčių žingsnių atstume eina kita vora, ir kad enkavedistai tos voros žmones šaudo. Jie ėję mūsų voros gale, bet pabiūoie, kad enkavedistai nepradėtų ir ten einančius šaudyti, atbėgo į priekį. Mes su plk. Petruičiu pamainėm, kad atbėgusius lenkus paseks kiti ir mes, ėję prieky, atsidursime užpakaly. Be to, užbėgę į priekį, jie trukdė mums koja kojon eiti, todėl liepėm jiems eiti atgal. Mums pritarė ir kiti. Lenkai mūsų neklaušė. kilo ginčas, kurį išgirdo prieky ėjęs karininkas. Jis sustojo, palaukė, kol mes prie jo priartėjom ir paklausė, kas atsitiko. Ištyręs ginčo priežastį, karininkas įsakė lenkam grįžti į savo vietas, o kareiviams — niekam neleisti bėgti į priekį.

ATITAIŠYMAS. Kovo mėn. numeryje, skyriuje "Kauno sunkiųjų darbų kalėjime", pusl. 90, pirmoje skiltyje, 31-je eilutėje iš apačios atspausdinta: "Laimė, kad mūsų kambaryje buvo tikras loto..." Vietoje "loto", turi būti domino.

Mes su plk. Petruičiu gal ir blogai pasielgėme su lenkais, bet tuo momentu apie tai nepagalvojome, nes gerai žinojome, kad nuolat girdimi šūviai užpakaly reišė mirtį, o mirti dar nesinorėjo. Aš vis dar turėjau mažą viltį, kad kelionėje kas nors atsitiks netikėto ir aš liksiu gyvas. Nebuvau dar taip labai pavargęs, kad negalėčiau eiti, dėlto nebuvo baimės, kad artimiausiomis valandomis galutinai pavargusį mane enkavedistai nušaus. Tada dar nenujaučiau, kad labai greit enkavedistai mus visus masiniai žudys.

Atbėgę lenkai sakė, kad paskui mus žygiavo kita vora. Mes su plk. Petruičiu spėliojome, kas per žmonės toje voroje buvo. Galėjo būti dešinioji grupė, kuri, enkavedistų lydimą pro mus praėjo, kai stovėjome prieš kalėjimo vartus išrikiuoti gatvėje. Galėjo būti ir Červenės kalėjime laikyti kiti kaliniai. Tik vėliau sužinojom, kad toje voroje ėjo žmonės, kurie skirstant prie kalėjimo pakliuvo į dešiniąją grupę. Ten buvo nemažai ir lietuvių.

Negaliu tikrai pasakyti, kurią valandą ir kokiam neotulyje nuo Červenės mes prėjome didelį mišką. Apytikriai galėjo būti pusė dvyliktos, o gal ir dvylikta valanda nakties. Kai visa vora suėjo į mišką, staiga, iš kairės kelio pusės, iš miško, kažkas į vorą pradėjo šaudyti iš šautuvų. Šaudžiusių buvo kelios dešimtys. Voros viršininkas įsakė mums bėgte bėgti pirmyn, bet šaudžiusieji nuo mūsų neatsiliko ir toliau šaudė. Nubėgę apie šimtą žingsnių, sumtieji krito ant kelio, o enkavedistai — į pakelės griovius ir atsišaudė. Kadangi paslaptingi šauliai šaudė tik iš kairės kelio pusės, tai kelios dešimtys sumtųjų, buvusių arčiau dešinės kelio pusės, sargybiniams suvirtus į griovius, pakilo ir bėgo į mišką. Sargybiniai į juos šaudė ir daugumą nušovė, bet keliolikai žmonių, tarp jų ir keliems lietuviams, pavyko pabėgti. Šaudymas truko tik kelias minutes ir staiga nutilo. Sargybiniai išlindo iš griovių ir kits kitą klausinėjo, kas šaudė iš miško, bet niekas iš sargybinių nežinojo. Mes vis dar gulėjome, nosis į vieškelio dulkes sukišę ir laukėm, kas bus toliau.

Po kelių minučių mums įsakė keltis ir vėl po keturis sustoti. Susitvarkius, mes vedė dar kelis šimtus žingsnių pirmyn, vėl sustabdė, įsakė gulti kniūps-tiams išilgai vieškelio, nejudėti ir tylėti. Trumpą laiką tylėjo ir sargybiniai, aplinkui viešpatavo siaubingai gūdi tyla. Po poros minučių, vienas sargybinis paklausė: kur mūsų vadai ir komisarai? Kitas jam atsakė: Navierno oni udrali, — aišku, kad jie pabėgo. Po to vienas pasisakė esąs vyresnysis seržantas toks tai ir, nesant vadų ir komisarų, jis vadovaušas, ir įsakas visiems jo įsakymų klausyti. Jo adresu pasipylė pašai-pos ir rusiški keiksmi, niekas nenorėjo jo pripažinti vadu ir klausyti jo įsakymų. Vyresnysis seržantas, savo draugų vadu nepripažintas, tylėjo. Jo vietoj pabandė vadu tapti vienas seržantas, bet kiti jam ir kalbėti neleido, tuojau nušvilpė.

Nežinia, ar likusiems be vadų ir komisarų enkavedistams būtų pavykę ką nors iš savo tarpo išsirinkti vadu ar ne, bet, jiems besiginčijant, atsirado tikrieji vadai ir komisarai. Jie atsirado kairėje pusėje vieškelio ir sustojo ties ta vieta, kur mes su plk. Petruičiu voros prieky išsitiešę gulėjom. Vienas jų suriko besiginčijantiems kareiviams: Nutilt ir nekalbėt! — Bet pas mus yra sužeistų kovotojų, — atraportavo panorėjęs tapti vadu vyresnysis seržantas. — Klek ju yra? — paklausė tas pats vadas ar komisaras iš kairės pusės vieškelio. — Šeši, — raportavo vyr. seržantas. — tuojau atvažiuos nuo Červenės sunkvežimis, į jį ir susodink sužeistuosius, o dabar nutilk! — girdėjosi tas pats balsas.

(Bus daugiau)

BALYS GRAŽULIS

BALADĖ APIE POETĄ

(Juozo Krumino mirties šešerių metų
sukakčiai paminėti)

Lietuvio poeto dalia jam išpuolė —
Nedatekliai, vargas, liga.
Audroje galingasis aras parpuolė,
O jį tebelaikė valia.

Jis klupo ir kėlės, vėl ėjo,
Kaip eina kareivis narsus.
Ir jei linko jo kūnas nuo vėjo,
Tai žodis paliko stiprus.

Braukė plunksna — paukšteliai giedojo.
Traukė kitą — pražydo gėlė ant uolos.
O kai trečią — karžygiai išėjo
Ginti mūsų brangios Lietuvos.

Ir likimo parblokštas ant kelių
Nenutraukė savosios dainos.
Braukė plunksna — kaito skruostai seselių.
Traukė antrą — širdis mylimos.

Jis mirė, kaip miršta poetai —
Nukankintas žiauriosios džiovos.
Išėjo į nuostabią šalį žadėtą.
Toli nuo gimtos Lietuvos.

*

Eina vyras kovų iškankintas.
Jam sulinkę nuo vargo pečiai.
Ir nors kelias ne vieno pramintas,
Ilgos kojos taip velkas sunkiai.

Jau akyse nebedega ryžtas,
Dengia jas, kaip naktis, liūdėsysis.
Liko plunksna ir dainos. Klysta
Žemėn gilus, kaip jūra, ilgėsysis.

Šypsos saulė ir gėlės prie kelio,
Giria ošia, kaip ten, Lietuvoje,
O širdį mintis perpus skelia —
Ne ten jojo kelias vingiuoja.

Staiga girdi jis lūžtančius krūmus,
Galingų kanopų beldimą,
Ir vaizdas atsiveria ūmai —
Ant jo bėga briedis įnirtęs.

Ore kažinkas tuoj suzvimbiamas —
Ir lekia greičiau, kaip mintis.
Prie kojų jam briedis sudrimba —
Kakle jojo virpa jietis.

Tada mato jis — vyras išjoja,
Platus ir stiprus, kaip lokys.
— Taikliai, nei riaumot neriaumojo! —
Medžiotojų šaukia būrys.

Žiūri vyras į vyro akis ir galvoja:
— Kažkur aš mačiau jį tikrai.
Tokių buvo seniau Lietuvoje,
Lyg bajoras Gedainis patsai...

O raitasis jau šaukia, kaip ragas:
— Tai jis! Eikit jam nusilenkt —
Jo akys, kaip žarijos dega.
— Priklauso ir man savo kardą nulenk.

Poetą tuoj apsupa vyrai:
Bajoras jį spaudžia tvirtai glėbyje.
Jam ašaros didelės byra...
— Būk sveikas dausų šalyje!

— Žinojom, rengiesi atvykti.
Bet taip netikėtai, staiga...
Atleisk, gėda man taip sutikti,
Gedainis to sau neatleis niekada.

Klauso vyras, gerklė jam išdžiūvo,
Keliai linksta, akyse tamsu...
— Sveiks bajorė! Lietuvio nebuvo,
Taip narsaus ir tauraus, kaip kad tu.

Tada šaukia bajoras palydamas:
— Ei, midus greičiau neškite čia!
Širdis džiaugiasi tėvą išvydus,
O sunykęs jisai, kaip delčia.

Tiesia ragą ir šypsos plačiai
— Čia ne tas, kurį velniui nusuko...
Iš tokių pas mus geria svečiai.
Midaus svečiui pas mus dar netrūko.

Vyras išlenkia ragą ir junta,
Kaip į kūną sugrižta jėga.
Ir širdis pamažėli atkunta...
Žemė dunda jis girdi staiga.

Lūžta šakos, čerška plienas ginklų,
Aidi šūkis galingas sykiu.
Mato artinas žingsniu eikliu

Šimtas vyrų, lyg mūrų, karių.
Vyrai rūtūs, aušti ir barzdoti.
Blizga plienas jų rankoj galingoj.
— Juk tai jie, neberek nei galvoti —
Narsūs didžiojo vardo vikingai.

— Aš esu, — sako vadas, — Asmundas,
Didžio vordo vikingo sūnus.
Žvalgai matė. Ir štai atidundam.
Sveiks, kurs išaukštinau mus!

Dabar ir pats vordas prieina.
Ir kartoja, ką sakė sūnus:
— Lietuva ir vikingams apeina.
Tarki žodį — pasiūsiu pulkus.

Su jo žodžiais giria sudrebėjo,
Lyg griaustinis sudundo toli.
Ir žvengimas per kalnus nuėjo,
Net vikingai pašiurpo keli.

— Tai jisai! Tik jisai šitaip žvengia.
Jo žvengimas pripildo šilus.
Kunigaikščio tai žirgas taip žengia,
Jojo šuolis, kaip briedžio, eklus.

Ir atskrieja lyg žaibas per erdvę,
Prieš poetą sulenkia kelius.
Iš šnervių jo liepsna kūliais verčias.
Taria vyras jam žodžius meilius.

Tada sėda ant žirgo ir joja.
Po jo seka Gedainis narsus.
Už jo vyrų vikingai žygiuoja,
Veda Asmundas — didžio vordo sūnus.

Giria ošia džiugiai ir linguoja,
Gėlės lenkia poetui žiedus,
Ir paukšteliai sparneliais jam moja,
Jų giesmė, lyg kad midus saldus.

O poeto širdyje banguoja
Didi laimė, kaip Baltijos vandens.
Mato jis — valčių burės boluoja,
Tai vikingai į žygį vėl rengias.

Mato jis — Sugrįžimo ten laivas jau stovi.
Greitai Gintaro Žemėn jis plauks.
Grįš taika prie Baltijos pastovi,
Sengalvėlė sūnelio sulauks.

Greta ažuolo stovi jaunuolis.
Kelia trispalvę vėliavą jis.
Tai jisai dėl tėvynės parpuolė,
Kai ją slėgė niūrioji naktis.

Ir daugiau partizanų išeina.
Stoja jie į tankiasias gretas,
Trankią žygio užtraukdami dainą
Lydi vyrą, kurs įamžino juos.

Eisena palaukėn išvingiuoja.
Ten jos laukia Nijolė skaisti.
Ir Kuncaitis, lyg broliai, su Vytautu stovi,
Nebeslegia jų širdies jau naktis.

Vis daugiau ir daugiau žmonių renkas
Ir rikiuojasi jie eisenon.
Štai ir varnas juodasis atskrenda,
Sklendžia tiesiai juodojon voron.

Išdidžiai virš voros jis pranyra
Ir tupia poetui tiesiog ant peties.
— Liepki, — sako, — patrauksiu aš virvę,
Sugaus varpas ir Nemunas priešus užlies.

Vingiuojasi vora ir eina,
Kur rūmai ant augštos uolos.
Kai pro šeštąjį Medį praeina
Jai lyja Sidabro Lietus ant galvos.

O ore aplinkui lyg muzika groja.
Jis mato eiles ir raides, lyg drugius —
Erdvėje tik mirga, skrajoja...
Lyg Kibirkštys Naktį, lyg žodis skambus.

Jis skaito jas: Eksperimentai.
Tai vėl: Birželis Lietuvoj.
Tai jo šios eilės šventos!
Taip lengva darosi galvoj.

Ir čia, staiga, mintis užkliūva —
Du vyrai atskuba keliu.
Pažįsta juos — Vaičaitis ir Biliūnas!
Ištiko juos lygi dalia.

— Sveiks, Juozapai! — Vaičaitis šaukia, —
Malonu tau rankas paspaust.
Taip netikėtai! Dar nelaukėm...
Žinau, dalia poeto... Nėr ko klaust.

Kolegą jautriai apkabinę
Jie stoja žirgūi iš šalių.
Tada Namu jį pavadina.
Vėl traukia eisena keliu.

O iš šalių ją minios stebi —
Luošų, basų, bedalių.
— Tai dėkui tau, — Gedainis sako, —
Mums negėda tarp šių nuogalių.

Prie kalno eisena sustoja.
Čia reikia vėlei išsiskirt.
— Sudiev draugai, — poetas moja, —
Malonu buvo susitikt!

Kaip jūros bangos minia užia.
Sužvengia žirgas, lyg audra.
Ir krankia varnas varpo dūžiais
Ir pyška šūviai, kaip tada.

Gedainis savo ragą vyrui duoda:
— Supūsk galingai valandai atėjus!
Ir sako jam kilnus Asmundas:
— Mūs valtytys parengtos, tik laukiam vėjo!

Kai pasuka į kalną, mato,
Kaip eilės klojas ant uolos.
Taip susidaro laiptai statūs
Lig pat viršūnės, lig dausos.

Biliūnas ima jį už rankos,
Vaičaitis griebia už kitos
Taip lipa jie, o eilės skambios
Siūbuoja juos taktu dainos.

O ten, augštai, ant uolos krašto
Gausus būrys jau laukia jų.
Prieky visų Kudirka vaikšto.
Janonis ir Gėlė jam iš šalių.

Ir vos tik koją ant uolos padėjus
Kudirka išskečia plačiai rankas.
— Tai štai ir tu! O taip norėjau,
Kad dar išvystum tėviškės lankas.

— Graudu. Tėvynę nelaiku palikom. . .
Poeto jau tokia dalia.
Eime. Man didi laimė teko
Įvest būrin kūrėjų čia.

Jie eina po ranka alėja.
Špalieriai meiliai šypsos jiems —
Miškinis, Montvila, Arėjas. . .
O ten, gale, kurie likimą lems.

Tolminkiemio Klebonas soste sėdi,
Greta Motiejus ir Antanas — vyskupai.
Tik Tumas niekaip nenusėdi,
Sudrumsčia rimtį, kaip matai.

— Atleiski man, — pribėgęs šaukia, —
Kad neradau tavęs tarp deimančiukų.
Žinai gi, kad mirtis nelaukia. . .
Buvai tada gi tik viščiukas.

O prezidiumas vis dar tyli.
Žemaitė niurzgia: — Tumas vis išlįs. . .
Visi kantriai į Jakštą žiūri —
Bus taip, kaip jis čia pasakys.

Kai Jakštas nuosprendį padarė
Pradžiugo, suūžė visi.
Tada tik Donelaitis žodį tarė
Ir vyskupai pakilę laimino.

Ir veržėsi artyn kiekvienas,
Ir spaudė stipriai jo rankas:
Linkevičius, Mačernis, Jakubėnas,
Netgi Zablockis ir Sruoga.

Taip būtų jie ilgai dar užę
Jei ne Strazdelis su giesme.
“Pulkim ant kelių” lyg giružė
Sugaudė, suklaupė minia.

Iš choro sutartinės skyrės
Sidabro balsas nuostabus.
Tai Vienožindis gaidą pynė
Lyg kad armonikos garsus.

Nutilus giesmei vėl visi pakilo.
Jis vienas tik paliko dar klūpėt.
Žvilgsnis į žemę, kur paliko,
O veidu ėmė ašaros riedėt.

Nedrišo niekas jo trukdyti.
Lai džiaugsmo ašaras išlies.
Bet sako jis: — Tenai, matyti,
Lietuvius tremia iš šalies.

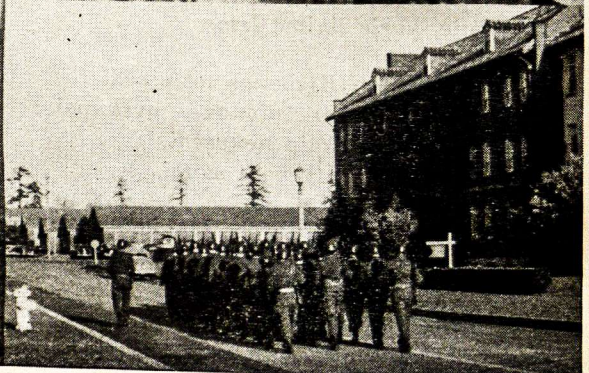
Visi staiga žemyn sužiuro.
Veiduose rėžėsi kančia.
Lietuvis verčia taigą niūrią. . .
Kas bus su mūsų Lietuva?

Ir mato jie — taigoj, barake,
Ir bunkery, dangoraižių mieste,
Po darbo merkias sunkios akys,
O plunksna dainiaus dar gyva.

Tada nuo kelių vyras kyja
Ir sako klausantiems ratu:
— Jie rašo, gieda ir balsu vaidilos
Lietuvį šaukia prie ginklų.

— Kol plunksna rankoje auksinė,
Kol lūpose skambi daina,
Nežus brangioji mūs Tėvynė —
Gyvuos per amžius Lietuva.

Ir tada ramūs jie kartoja:
— Tėvynę plunksna išlaikys!
Ištvers užgrūdintas artojas
Kol laisvė Lietuvon sugriš.

Lietuvis J.A.V. kariuomenėje: jo žygiai, darbai ir poilsis

E. Šulaičio nuotr.

Redaguoja Lietuvos šaulių Sąjungos Tremtyje Laikin. Centro Vald. Darbo Prezidiumas.

LIETUVOS ŠAULIAMS TREMTYJE

(Vladas Putvinskis-Putvys)

"Ne vien tik kardu ginsi Tėvynę!"

Šaulių himno pirmieji žodžiai šitaip ragino jau esamus ir būsimus šaulius:

*Susispieskit krūvon, Lietuvos sakalėliai,
Išblaškykit miglas jūs galingsais sparnais,
Ir stovėkit tvirtai, kaip jauni žuolėliai,
Kovą skelbkit audrom ir sunkiausiais laikais
Kraštui būkit sargais!*

(J. Turčiniškis)

Kai šitie žodžiai buvo rašomi, Lietuvos žemė jau buvo nudažyta partizanų, savanorių, karių ir šaulių krauju. Kovos su bermontininkais ir bolševikais buvo jau pasibaigusios, bet tebebuvo Lenkijos grėsmė ne tik Vilniui ir Lietuvos Rytų žemėms, bet ir visai Lietuvai. Dar buvo neišdžiūvusios žuvusiųjų karžygių motinų ašaros, nevisur buvo atstatytos sudegintos ir sugriautos sodybos ir užgydytos kitos karo padarytos žalios. Nors kovotojams — pasiryžėliams ir jų vadovams bei mūsų politikams buvo aišku, kad brangiai atpirktoji laisvė jau yra realybė, kurią pripažįsta draugai ir vienas kitas priešas, tačiau nestigo žmonių, kurie dar netikėjo Lietuvos prisikėlimo stebuklu. Tai gi reikėjo ne tik budėti ir kovoti fronte, rūpintis kovotojais ir jų papildymu, bet ir krašto viduje atremti priešą propagandą ir ardumą darbą, siekiantį palaužti laisvėjančios tautos kovos dvasią. Reikėjo išblaškyti šimtametės vergijos pasėtas miglas iš svyrujančių, netikinčių ir nerangiųjų. Reikėjo kovos dvasią ir pasiaukojimą Tėvynei sklepyti priaugančiom kartom. Visiems tiems ir daugeliui kitų darbų vykdyti nepakako vien valdiškų įstaigų darbo. Reikėjo nuolat spiesti į krūvą Lietuvos patriotus organizuotam visuomenės darbui. Ir tasai visuomenės darbo įnašas į atsikuriančią Lietuvos valstybę buvo labai didelis.

Tautų apsigynimo patirtis, LŠS įkūrėjo ir ideologo Vlodo Putvio žodžiais, mums sako paprastą, bet nuolat pamirštamą tiesą, kad tobulo Tėvynės gynėjo ūmai, vien kareivinėse sudaryti negalima. Jį reikia auklėti iš mažens. Tėvynės gynimo dvasia reikalinga ne vien tik tiems, kurie ginklu gina Tėvynę. Tikrai nūnugalimas kraštas bus tik tas, kur visi gyventojai, vyrai ir moterys, dideli ir maži, brangins krašto laisvę ir kaip galėdami ją gins.

Todėl suburdama partizanus vienon organizacijon, kitur juos atgaivindama ir toliau beplėsdama, Lietuvos šaulių Sąjunga pasiryžo įtraukti visą tautą į Tėvynės gynimo ir jos stiprinimo darbą. Pasiryžo ne tik padėti kariuomenei kovos lauke ar priešų užnugaryje, kaip tai daro partizanai, bet ir taikos metu ruošti tautą ateties uždaviniams ir galimiems pavojams atremti. Be kariško paruošimo, fizinio auklėjimo ir sporto, LŠS-ga stengėsi savo narius išauklėti ir tikrais Tėvynės mylėtojais ir jos gynėjais — pavyzdiniais šauliais arba naujų laikų Lietuvos riteriais. Tam tiksiui vykdė platų kultūros ir propagandos darbą, panaudojant spaudą, meną ir gyvą žodį. Mintojo darbo plačia apimtimi LŠS stengėsi veikti ir į visą tautą. Ji sudarė pagrindą, kur rastų bendrą kalbą ir darbą visi lietuviai, nežiūrint partijų, pakraipų ir pažiūrų skirtumo. LŠS ėmėsi uždavinio našiai sunaudoti piliečio aukojamąjį laisvalaikį Tėvynės reikalams, duodant piliečiui pasireikšti jam tinkamiausioje srityje. Nes "nėra tokio darbo, nėra tokios vietos, nėra tokios dienos, kur nebūtų progos padaryti Tėvynei bent ką naudingo. Visur ir visuomet darbas galima taip padaryti, kad jis sustiprins Tėvynės gynimo jėgas ir tuo būdu ją gins", — sakė Vladas Putvys.

Ir pasitvirtino Lietuvos atgimimo dainiaus Maironio pranašingi žodžiai — Lietuvos vargai pagimdė galiūnus. Didžiai praeičiai ir tautos atgimimo dvasiai veikiant, visų lietuvių pastangomis, vargais ir kovotojų krauju Lietuvos nepriklausomybė buvo laimėta. Per trumpą laiką laisvoji Lietuva pražydo gausiais dartaais ir žygiais. Nors pagrobtasis Vilnius ir Rytų Lietuva laikinai nebuvo išlaisvinta, buvo atgautas Lietuvos pajūris su Palanga ir šventąja ir atvaduo-tas Klaipėdos kraštas. Išaugo ir išsišakojo mūsų tautos ir valstybės jėgos. Išaugo ir šaulių gretos. Nemaža paramos gavusi iš Amerikos lietuvių, šaulių Sąjunga savo būrių ir rinktinių tinklu padengė visą išlaisvintą Lietuvos dalį ir slapta veikė okupuotose vietose. Šaulių namai, šaulių chorai, orkestrai ir teatrai, šaulių knygynai, šaulių spaudiniai ir spaudos talkos, tautodailės ir tautiškiųjų rankdarbių kursai ir parodės, tautiniai drabužiai ir šokiai, tautinių papročių ugdymas, stovyklos, tautinio auklėjimo, sporto, kari-

Pabaltijo šaulių moterų vadovės prie Nežinomojo Kareivio kapo Kaune, per LŠS dvidešimtmečio 1939 m. jubiliejų.

Iš kairės į dešinę:

Estijos N.K.K. pirmininkė E. Mannik, Lietuvos šaulių moterų vadė S. Putvytė-Man-tautienė, Suomijos Lottà Sward pirmininkė Fanni Luukkonen ir jos palydovė; seka Latvijos delegatės.

nio parengimo, tiekimo ir sanitarijos kursai stovyklose ir visame krašte, sporto komandos, ugnialiesių komandos, rikiuotės ir šaudymo pratybos, šaulių šventės, tautos švenčių ruošimas, šaulių talka rinkliavoms ir kitiems bendriems tautos reikalams per Šaulių Sąjungą pripildė Lietuvos gyvenimą. Bet svarbiausia, šaulių gretos išsaugojo savanorišką pasiaukojimą Tėvynei ir pasiryžimą ją ginti pavojaus metu. Nelaimingos politinės aplinkybės neleido mums atvirai pasipriešinti nei rytų, nei vakarų pavergėjams. Su visa tauta buvome priversti pergyventi didelę tragediją — svetimųjų valia buvome nuginkluoti ir išformuoti. Bet išugdytoji kovos ir pasiaukojimo dvasia išliko. Partizanų kovose ir susidūrimuose su priešu, — ir su bolševikais, ir su vokiečiais, — daug šaulių, kai kur ištisi šaulių būriai paguldė savo galvas už Lietuvos laisvę. Daug jų žuvo ir dabar kenčia kalėjimuose ir išėmimuose.

Lietuva velka žiauriausios vergijos jungą ir kenčia didelį skurdą. Bet nėra pavojaus, kad Ji apsisprastų su savo pavergėjais. Daug tūkstančių metų žydų tauta neužmiršo ir kasmet prisimena Egipto ir Babilono nelaisvę. Ir mūsų vaikų vaikai neužmirš savo tautos pavergimo kančių. Priespauda ne slopina, bet didina laisvės ir geresnio gyvenimo ilgesį. Mes turime ne tik tvirtą viltį, bet ir ištikinimą, kad Lietuvos vergijos pančiai anksčiau ar vėliau nukris ir Lietuva vėl bus laisva.

Pasaulyje žuvo daug tironų. Žuvo ir šių laikų grobuoniški Hitlerio siekliai užvaldyti Vidurio ir Rytų Europą ir dominuoti likusiems kraštams. Žus ir Lenino — Stalino sukurtoji viešpatavimo sistema pavergti visam pasauliui. Mes netikime Laisvojo Vakarų pasaulio supuvimu, jojo pagrindai remiasi krikščioniška kultūra. Mes netikime, kad laisvam pasauliui parengti ir labiau suaktyvėti reikėtų bolševikų valdymą patirti ant savo pečių. Net ir dar labiau išsiplėtęs komunizmas pasmerktas išnykti, nes pačioje savo prigimtyje jis nešioja mirtį. Jis neša ne tobulėjimą, bet nužmoginimą, ne meilę ir taiką, bet neapykantą ir kitų naikinimą, o tuo pačiu ir sau pražūtį. Pagaliau, mes tikime, kad netelsybė ir smurtas turės pralaimėti prieš teisę ir Dieviškąją tiesą, nes tautos ir visa žmonija yra sukurtos ne vergijai, bet laisvei ir

kūrybai, o kūryba be laisvės nėra įmanoma. Tik laisvasis pasaulis savo politika ir mes visi viešame ir privačiame gyvenime tiesioginiai ir netiesioginiai neturime komunizmo maitinti, jo žlugmą nustumdami tolimesnei ateičiai — mūsų vaikams, o gal ir vaikaličiams. Blogybė paprastai laikosi tol, kol prisipildo saikas, kurio jau nebegalima pridengti nei grožio skraiste, nei ateities vilionių mirażais. Nelaukime to saiko prisipildymo, plėškime tą skraistę energingiau, nes kiekviena diena didina mūsų ir kitų pavergtų tautų nelaimę, mūsų artimųjų vargus, ašaras, kraują ir belaikę mirtį.

Nuo Balkanų tautų išsilaisvinimo praeitame šimt-metyje iki dabar žmonija gyvena pavergtų tautų iš-laisvinimo dvasioje. Toji laiko dvasia neišnyko ir šian-dien, kai net laukinės ir nekultūringos tautos viena po kitos atgauna laisvę. Niekas nežino, kada ir kaip, bet sutrupės ir mūsų pavergėjo kumštis. Todėl Lie-tuvos ir kitų pavergtų tautų būsimos laisvės dienos yra tikros ir jos metai iš metų artėja. Tik neužsiim-kime tautine savizūdybe, nes tada niekas mūsų ne-beprikels. Patys nebūkime kliūtimi būsimam laisvės rytui.

Todėl išsiblaškę po visą pasaulį šauliai ir šaulės, jau atėjo laikas vėl susispiesti krūvon ir organizuotai įsijungti į laisvojo pasaulio kovą prieš visos žmonijos ir Lietuvos priešą komunizmą. Daug metų Lietuvos okupantų persekiota šaulių organizacija atsikuria tremtyje ir yra yra pasiryžusi savo darbą plėsti visur, kur tik rasis buvusių ar norinčių būti šauliais lie-tuvių.

Šaulių uždaviniai nesumažėjo, bet padidėjo. Esame skolingi tiems kraštams, kurie mus priglaudė. Tu-rime jiems talkininkauti kovoje prieš mūsų ir jų prie-šininkus. Mūsų uždaviniai pasunkėjo ir tuo atžvilgiu, kad esame atitrūkę nuo gimtojo kamieno. Atbloktū į neįprastas ir daugumai sunkias gyvenimo sąlygas, esame išvargę ir dažnai, neįpakeldami naštos, be laiko palūžtame. Mūsų šauliškoji pareiga yra paremti vargstančius draugus. Taip pat, besirodošdami atgauti tautai laisvę, turime saugoti savo tautiečius nuo tau-tinės mirties, kuri vyksta be kovos, be triukšmo. Tu-rime padėti savo tautiečiams nusikratyti arba bent pristabdyti ir vieną svarbiausių emigracinių ligų —

nevlengumą ir tarpusavio rietenas. To lengviausiai atsieksime patys būdami vieningi ir tą vienybę bei tarpusavio susiklausymą nešdami į plačiąją visuomenę. Mums privaloma drausmė, bet drausmė pilietinė ir tautinė, be bausmių ir daboklių. Toji drausmė patvaresnė už grynai karinę drausmę, nes ji — sąmoninga, savo noru pasiimta. Parodykite tokios drausmės ir susiklausymo pavyzdį ir savo vienetuose, ir santykiuose su vyresniaisiais, ir su visais, su kuriais susiduriame; tada ir tautinė vienybė gaus naują akstiną augti ir stiprėti. Laisvuose kraštuose, emigracijoje, ne priespauda, ne trėmimai, ne ašaros ir kraujas pavojingi; čia dažniausiai per geras gyvenimas ir migdanti aplinka sudaro pražūties pavojų mūsų lietuviškumui. Tačiau geras gyvenimas ir turtai gali būti naudingi, jei mūsų dvasia liks budri ir ištikima savo motinai Tėvynei ir savo tautai.

Tad esamieji ir būsimieji šauliai ir šaulės! Būkime Lietuvos sargais, būkime pirmi ten, kur Jai pavojus grėsia! Ir vėl, kaip ir anais laikais, tesklinda šauksmas — susisplieskit krūvon ir išblaškykit miglas tiems, kuriems silpsta tikėjimas Lietuvos prisikėlimu, kurie netenka ryžto Ją ginti ir dėl Jos kovoti, kurie "dėl trupinio aukso, gardaus valgio šaukšto" paskęsta asmeniškame gyvenime, atsisako bet kokio visuomeniško darbo ir aukos vargstančiam broliui, paneigia kovojančią ir kenčiančią Lietuvą ir tėvų kapus ir tirsta svetimųjų jūroje. Išblaškykit miglas tiems, kurie dėl grupinių ar asmeninių interesų nesugeba rasti tendros kalbos Tėvynės reikalais.

Savo veikloje prisiminkime LŠS įkūrėjo V. Putvio žodžius lietuviams, rašytus "TRIMITE" 1920 metais, kada mūsų Tėvynė sunkiai kovojo dėl nepriklausomybės: "Visi sąmoningi piliečiai skubėkite į savanorių kovotojų eiles... Siaurinkit savo asmens reikalus, pamirškite laikinai asmens ir partinius vaidus, dėkitės į bendrąjį darbą. Tegul pavojaus supratimas sutvirtins jūsų širdis, ir, patys sutvirtėję, tvirtintik nusiminėlius, įtikinkit netikėlius, sujudinkit apsnūdėlius, talkykit susivaidijusius, mokykit neišmanėlius. Tegul visos jėgos susivienys bendrajam didžiajam savo laimės gynimo darbui".

Savo vienetuose šauliškame kultūros darbe palaikykite ir ugdykite visa, kas lietuviška: kalbą, dainą, lietuviškus papročius, meną, tautodailę ir drabužius. Taip pat atgaivinkite laisvos Lietuvos šaulių tradiciją — organizuokime spaudos talkas laikraščiams ir knygoms platinti. Rūpinkimės tautos sveikata ir jos atsparumu. Kovokime dėl doros principų išlaikymo ir ypač su girtavimu. Organizuokime savitarpinę pagalbą. Globokime jaunimą. Atkreipkite ypatingą dėmesį į sportą, kaip į priemonę išlaikyti fiziškai ir tautiškai sveiką mūsų jaunimą.

PADEKA

LŠST LCV Jaunimo Skyriaus Viršininko Pavaduotojai ir to paties skyriaus Šaulių Moterų Sekcijos Vadovei ŠAULEI ALEKSANDRAI KYBARTIENEI už tikrai šaulišką nuoširdumą ir vaišingumą priėmus savo namuose LŠST vadovybės ir vienetų atstovų konferenciją, reiškiamo nuoširdžiausią padėką.

**LŠST KONFERENCIJOS PREZIDIUMAS
IR DALYVIAI**

Pavieniui ir organizuotai remkime Pasaulio Lietuvių Bendruomenę ir visų kitų organizacijų bei pavienių asmenų pastangas, kurios lietuvius jungia, ugdo ir siekia mūsų tautos laisvės. Visa tai darykime prisimindami kenčiančią ir kovojančią Lietuvą ir vargstančius joje draugus, su tvirta viltimi grįžti Tėvynėn ne tuščiomis rankomis, bet organizuotais branduoliais.

Šauliai ir šaulės! Šią vasarą Chicagoje susirinkusi pirmoji tremtyje LŠST vadovybės ir vienetų atstovų konferencija galėjo pasidžiaugti ne tik iniciatorių pastangomis atkurti mūsų Sąjungą ir ją įstatymiškai legalizuoti, bet jau ir atkurtosios gražia veikla įvairiose Jungtinių Amerikos Valstybių ir Kanados vietovėse. Ši veikla duos dar gražesnių vaisių, kai padidės šaulių vienetų tinklas ir narių skaičius. Brangūs idėjos Broliai ir Sesės, dabar atėjo Jūsų ellė iniciatoriams padėti. Kur bebūtumėte, ką bedarytumėte, laukiame Jūsų visų šaulių eilėse! Atminkime, kad mūsų visų rankose yra Tautos ateitis. Nuo visų lietuvių pastangų, taigi ir nuo mūsų šaulių tremtyje priklauso, kad ir vėl būtų NEPRIKLAUSOMA LIETUVA.

LIETUVOS ŠAULIŲ SAJUNGOS TREMTYJE LAIKINOJI CENTRO VALDYBA:

LCV DARBO PREZIDIUMAS:

Aleksandras Mantautas — Pirmininkas, Eugenija Klupšienė — Vicepirmininkė, Sofija Putvytė-Mantautienė — Šaulių Moterų Skyr. Viršininkė, Vaclovas Čižiūnas — Tautinio Auklėjimo ir Kultūros Darbų Skyr. Virš., Vladas Išganaitis — Jaunimo Skyr. Virš., Julius Vepštas — Išdininkas, Vaidievis A. Mantautas — I Sekretorius ir Ryšių Skyr. Virš., Alfars Valatkaitis — II Sekretorius.

LCV NARIAI:

Teodoras Daukantas, Elzė Jankutė, Juozas Jankaitis, Mykolas Krupavičius, Jadvyga Kuprienė, Mečys Mackevičius, Kazys Musteikis, Emilija Putvytė, Rapolas Skipitis, Anas Trakis, Justinas Vaičaitis.

LŠST KONFERENCIJOJE DALYVAVĘ ŠAULIŲ VIENETŲ ATSTOVAI IŠ JUNGTINIŲ AMERIKOS VALSTYBIŲ IR KANADOS:

Vincas Abramikas, J. Jasiūnas, Aleksandra Kybartienė, Izabelė Tiltonienė, Antanas Šeštokas, J. Virbickas.

TREMTIS, 1957 m. vasara.

Lietuvos Šaulių Sąjungos įkūrimo dalyviui, Klaipėdos Krašto vaduotojui, Šaulių Žvaigždės Ordino Kavaliariui

PROF. DR. BERNARDUI KODAČIUI

mirus, šauliams sūnui Keistučiui ir marčiai Kunigundai gilią užuojautą reiškia ir drauge su jais liūdi

**LŠST LCV Pirmininkas, vicepirmininkė
ir Valdybos Nariai**

LŠST KONFERENCIJA

1957 m. birželio 29 d. Chicagoje, šaulės Aleksandros Kybartienės namuose, įvyko pirmoji tremtyje LŠST vadovybės ir vienietų atstovų konferencija.

Konferencijai pirmininkavo iš Brocktono atvykęs LŠST LCV Pirmininkas šaulys Aleksandras Mantautas. Konferencijoje dalyvavo LŠST LCV Vicepirmininkė šaulė Eugenija Klupšienė (iš Paterson, N. J.), LŠST LCV šaulių Moterų Skyriaus Viršininkė šaulė Sofija Putvytė-Mantautienė (iš Brockton, Mass.), LŠST LCV Jaunimo Skyriaus Viršininkas šaulys Vladas Išganaitis, LŠST LCV Išdininkas šaulys Julius Vepštas, LŠST LCV I Sekretorius ir Ryšių Skyriaus Viršininkas šaulys Vaidievis A. Mantautas, LŠST LCV II Sekretorius šaulys Alfis Valatkaitis, LŠST LCV nariai šaulė Elzė Jankutė (iš Toronto, Ont.), šaulys adv. Rapolas Skipitis ir šaulys kun. Anas Trakis. Toronto šaulių Klubą atstovavo šaulys J. Jasiūnas; Chicagos šaulių Klubą — Klubo V-bos Pirmininkas šaulys kun. Antanas Šeštokas, šaulė Aleksandra Kybartienė ir šaulys kpt. Vincas Abramikas; Wisconsin šaulių Klubą — šaulė Izabelė Tiltonienė ir šaulys J. Virbickas; Patersono šaulių Grandų — šaulė Eugenija Klupšienė. Eilė kitų LŠST LCV narių ir šaulių vienietų atstovų, negalėdami dalyvauti konferencijoje, savo sveikinimus ir pasiūlymus atsiuntė raštu. Ypač turiningas pasiūlymais ir sumanymais buvo Montrealio šaulių Klubo V-bos Pirmininko šaulio Stasio Barausko raštas.

Konferencija iš klausė LŠST LCV Pirmininko turiningo ideologinio pašnekesio, LŠST LCV Darbo Prezidiumo pareigūnų pranešimų ir taip pat pranešimų iš vienietų. Iš klausius LŠST Laikinosios Centro Valdybos darbo apžvalgos, Valdybai buvo išreikšta vienietų atstovų padėka ir vienbalsiai pritarta jos nuveiktiems darbams bei ateities veiklos planui.

Konferencija nutarė sekančiais (1958) metais sušaukti visuotinį LŠST vienietų atstovų suvažiavimą, kuriame bus išrinkti visi Sąjungos Centro organai: Centro Valdyba, Vyr. Kontrolės Komisija ir Vyr. Garbės Teismas. Suvažiavimą paruošti ir sušaukti pavesa LŠST LCV Darbo Prezidiumui.

Konferencija vienbalsiai priėmė laikinąjį LŠST statutą, kuris galios iki visuotinio suvažiavimo ir tada bus pateiktas suvažiavimui galutinai patvirtinti. Statuto projektą paruošė šaulys A. Valatkaitis. Statutą peržiūrėjo ir konferencijai su savo pataisomis pateikė konferencijos išrinkta Statuto Komisija, susidedanti iš pirmininko šaulio adv. R. Skipičio ir narių — šaulių S. Putvytės-Mantautienės ir A. Valatkaičio.

Konferencija nustatė metinį šaulio nario mokesčių (\$3.00) ir vienbalsiai priėmė LŠST LCV Pirmininko pasiūlytą žodį-atsišaukimą Lietuvos šauliams tremtyje. Taip pat buvo nutarta dėti visas galimas pastangas "KARIO" rėmimui ir platinimui.

Buvo aptarti jaunimo auklėjimo ir kiti aktualūs Sąjungos veiklos klausimai ir problemos.

Konferencija vienbalsiai išrinko vieną pačių pirmųjų šaulių, buv. LŠS Centro Valdybos Pirmininką ir dabartinį LŠST LCV narį šaulį adv. Rapolą Skipitį Lietuvos šaulių Sąjungos Tremtyje Garbės Nariu.

Taip pat konferencija suteikė šauliui Vaidievičiui A. Mantautui Lietuvos šaulių Sąjungos Tremtyje atkūrimo iniciatoriaus vardą.

Savo atsilankymu konferenciją pagerbė Lietuvos Konsulas Dr. Petras Daužvardis, tardamas turiningą žodį ir dalyvaudamas diskusijose.

Svečio teisėmis į konferenciją atsilankė LŠST LCV Jaunimo Skyriaus Viršininko Pavaduotojas šaulys žurnalistas A. Gintneris (kita Jaunimo Sk. Virš. Pavaduotoja yra šaulė A. Kybartienė. Red.), šaulė L. Dainauskienė, šaulys I. Serapinas ir kiti. Konferenciją nufilmavo šaulys B. Brazdžionis.

Pačioje konferencijos pradžioje, prieš pradėdant posėdį, minutės susikaupimu ir atsisojimu buvo pagerbti žuvę šauliai ir neseniai mirę Lietuvos Igalio-tas Ministeris Washingtono plk. Povilas Žadeikis. Posėdis baigtas šaulių priesaika, LŠST Garbės Nario šaulio R. Skipičio žodžiu ir Lietuvos Himnu.

Dalis LŠST konferencijos dalyvių su svečiais. Iš kairės į dešinę: A. Gintneris, I. Tiltonienė, J. Virbickas, A. Kybartienė, V. Abramikas, L. Dainauskienė, A. Valatkaitis, S. Putvytė-Mantautienė, kun. A. šeštokas, J. Vepštas, Lietuvos konsulas Dr. P. Daužvardis, J. Jasiūnas, E. Klupšienė, E. Jankutė, LŠST LCV pirmininkas A. Mantautas, V. A. Mantautas, R. Skipitis, V. Išganaitis.

Visi konferencijos dalyviai ilgai prisimins Sesės Aleksandro Kybartienės ir jos šeimos nepaprastą nuoširdumą ir vaišingumą, priimant visus savo namuose taip, kaip tik lietuvis temoka priimti savo svečius.

Šaulių vienetų valdyboms bus išsiuntinėtas konferencijos protokolas, kuriame broliai ir sesės šauliai ras daugiau smulkmenų, čia nesuminėtų dėl vietos stokos. Gi ši trumpą aprašymą norime baigti konferencijai adresuotais Lietuvos Diplomatijos Šefo ir VLIKo Pirmininko žodžiais.

Savo 1957.VI.25 laiške Lietuvos Diplomatijos Šefas Min. Stasys Lozoraitis rašo: "Sužinojęs, kad neužilgo susirinks Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje vadovybės ir vienetų konferencija, prašau perduoti konferencijos dalyviams mano nuoširdžiausius sveikinimus. Kartu linkiu Sąjungai pasisekimo platinant tremtyje, o ypač jaunimo tarpe, garbingas Sąjungos tradicijas ir dirbant Lietuvos laisvės bylai".

VLIKo Pirmininkas Dr. Antanas Trimakas, atsakydamas į konferencijos pasveikinimą, pabrėžia: "Tikėkite, kad bus daroma visa, kas šiose sąlygose yra galima, kad Lietuvos laisvinimą pastūmėjus pirmyn ir kad priartinus mūsų vargstančiai tautai laisvės rytą. Iš savo pusės norėčiau prašyti paramos šiame sunkiame darbe ir pareikšti viltį, kad Lietuvos šauliai

ateity, kaip ir praeity, bus pirmieji į žygi už tėvų žemės skaisčią ir laisvą ateitį".

Lietuvos šaulių Sąjungos Tremtyje Garbės Narys šaulys adv. Rapolas Skipitis.

LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGOS TREMTYJE UNIFORMŲ TAISYKLĖS

(Tęsinys)

22. Visi buvusieji N. Lietuvoje LŠS CV Pirmininkai, skyrių viršininkai, jų pavaduotojai, o taip pat tremtyje tokie pat pareigūnai ir CV Darbo Prezidiumo nariai su skyr. viršininkų pareigomis, išėję iš savo pareigų, turi teisės dėvėti 20 ir 21 punktuose numatytus ženklus, bet tuo atveju privalo ant antpečių prie rankovės pradžios, dėvėti atsarginio juostelę aukšinės spalvos.

23. Klubų valdybų pirmininkai apykaklių kampuose ant trikampių dėvi po dvigubą sidabrinės spalvos ažuolo lapą.

25. Šaulių būrių valdybų pirmininkai ir nariai dėvi tuos pačius ženklus, kaip ir klubų valdybų pirmininkai ir nariai.

26. Visų laipsnių karininkai, šaulių rikiuotės vadai, viršilos, puskarininkiai ir grandiniai dėvi apykaklės trikampiuose jiems nustatytus laipsnių ženklus (žūr. braižinius).

27. Visi karininkai ir šaulių rikiuotės vadai ant antpečių dėvi atsarginių juosteles. Atitinkamu atveju, kai karininkai ir rikiuotės vadai būtų pakviesti aktyvion rikiuotės tarnybon, atsarginių juosteles jie nusiima.

28. Apykaklėse nedėvimi keli ženklai, k.a., užimamos vietos, laipsniai, arba prie to dar ir buv. šaulių rikiuotės vado ženklai. Pirmenybė teikiama augščiausių pareigų ženklu. Kariai, jei nori, gali pasirinkti arba turimo karinio laipsnio, arba savo augščiausių pareigų ženklus.

29. Karininkai turi teisės prie uniformos dėvėti karo mokyklos baigimo ženklą. Tuo atveju po juo dėvimas mažasis šauliškas ženkliukas.

30. Apdovanoti ženklais už gerą šaudymą, turi teisės jį dėvėti žemiau šauliško ženklo.

III. ŠAULIŲ MOTERŲ UNIFORMA

31. Šaulės moterys paradų ir iškilmių reikalui vietoje uniformos dėvi tautinius drabužius. Tuo atveju šauliškas ženklas prisegamas ant kikiuko, kairėje pusėje, širdies vietoje.

32. Šaulių moterų uniforma ir siūlės (kantai) tos pačios spalvos kaip ir šaulių vyrų.

33. Šaulės moters uniformą sudaro: švarkas, sijonas, bliuskutė, kepuraitė, batukai ir kojinės.

34. Švarkas be antpečių, su atversta apyakle, panašiai kaip pas šaulius vyrus, bet prie apyaklės nėra žalios siūlės (kanto). Švarkas priešaky susegamas keturiomis didesnėmis šauliškomis sagomis. Švarko pasiuvimas su įlenkimu per liemenį. Ilgis — sprindis nuo liemens. Žemutinėje švarko dalyje iš šonų įsiūtos į vidų kišenės, tiesios ir be užsegimų.

35. Sijonas sukirtas iš šešių dalių, viršuje be raukčių, plėtėjantis į apačią tiek, kad galima būtų laisvai žengti ar šokti.

36. Bliuskutės baltos medžiagos, po dvi kiekvienai šaulei — viena bliuskutė 1/3 ilgio rankovėm, kita pilno ilgio. Pačios bliuskutės be antpečių. Bliuskutės apyaklė vadinamo angliško sukirpimo, be kišenaičių. Dėvimas toks pat kaip ir šaulių vyrų kaklaryšis.

37. Šaulišką ženklą šaulės moterys dėvi tik ant švarko, 31 str. nustatyta tvarka.

38. Šaulės moterys visus garbės ženklus arba jų kaspinėlius, metinius, sužeidimų ir kt. ženklus dėvi ta pačia tvarka kaip ir šauliai vyrai.

39. Šaulės moters kepuraitė — valtukė (pilotė) tokia pat kaip ir šaulių vyrų, su siūlėmis, kaip nustatyta vyrams, būtent: eilinėms šaulėms žalios spalvos, kitoms pagal jų užimamą vietą sidabrinės, arba aukšinės spalvos. Kepuraitės ženklas dėvimas toks pat ir tuo pačiu būdu, kaip ir šaulių vyrų.

40. Batukai visoms vienodi, pusiau augštom kulnim, juodi.

41. Kojinės kūno spalvos, visoms vienodo atspalvio.

42. Šaulėms, nespėjusioms įsigyti pilnos uniformos, einant tarnybą, leidžiama pasitenkinti valtuke (pilote). Draudžiama rodytis apsirengus mišriais civiliais ir uniforminiais drabužiais.

43. Šaulės moterys užimamos vietos ar pareigų ženklus dėvi švarko apykaklėse, kampuose, tokius, kurie nustatyti joms braižiniuose.

IV. BAIGIAMIEJI NUOSTATAI

44. Uniformuotieji šauliai ir šaulės tarpusavy laikosi Lietuvos kariuomenėje priimtų drausmės ir sveikinimosi taisyklių. Šauliai vyrai visada pirmi sveikina šaulės moteris. Šaulės moterys tarpusavy sveikinas galvos lintelėjimu, išskyrus rikiuotės tarnybą. Šauliai vyrai pirmi sveikinas su vyresniaisiais, kariuomenėje priimtu būdu.

45. Šios uniformų taisyklės įsigalioja LŠST CV Pirmininkui patvirtinus. Galimi ateityje pakeitimai ar papildymai komandos keliu siunčiami CV Pirmininkui patvirtinti, arba atmesti.

—oOo—

Šių uniformos taisyklių šaulių vyrų dalį LŠST CV Pirmininkas patvirtino šia rezoliucija:

“Uniformos projektą tvirtinu ir pavedu jį vykdyti”.

Brockton, 1957.II.28. (pas.) A. Mantautas, LŠS LCV P-kas.

Uniformų taisyklių šaulių moterų dalį patvirtino LŠST LCV Moterų Skyriaus Viršininkė savo 1957.II.10. raštu Nr. 3.

PASTABA: Uniformų ir ženklų brėžiniai bus atspausdinti atskirai ir išsiuntinėti vienetams. Taip pat netrukus bus paskelbta ženklų kaina ir kur jie gaunami.

LŠST LCV Uniformų Komisija

NETEKOME ŠAULIO PROF. DR. BERNARDO KODAČIO

Š. m. liepos 5 d. Chicagoje mirė šaulys prof. dr. Bernardas Kodatis. Vellonis buvo žymus mokslo žmogus — astronomijos daktaras, Vytauto Didžiojo ir Vilniaus universitetų profesorius, dešimties valstybių geodezinės komisijos bendradarbis, Linksmadvario observatorijos kūrėjas ir jos direktorius, 1940 — 1944 m. Vilniaus observatorijos direktorius, Lietuvos nepriklausomybės pradžioje, 1919 — 1921 m. generalinis inspektorius Švietimo Ministerijoje.

Su prof. dr. Bernardo Kodačio mirtimi prarandame vieną pačių

pirmųjų šaulių, nes jis aktyviai priklausė Šaulių Sąjungai nuo pat pradžios ir dalyvavo Sąjungos įkūrimė.

Velionis dalyvavo Klaipėdos sukilime ir už nuopelnus sukilimo metu buvo apdovanotas sidabrinium Klaipėdos atvadavimo medaliu. Už nenuilstamą veiklą Šaulių Sąjunga jį atžymėjo Šaulių Žvaigždės ordenu, o Lietuvos vyriausybė — Gedimino ordinu ir Lietuvos Nepriklausomybės medaliu.

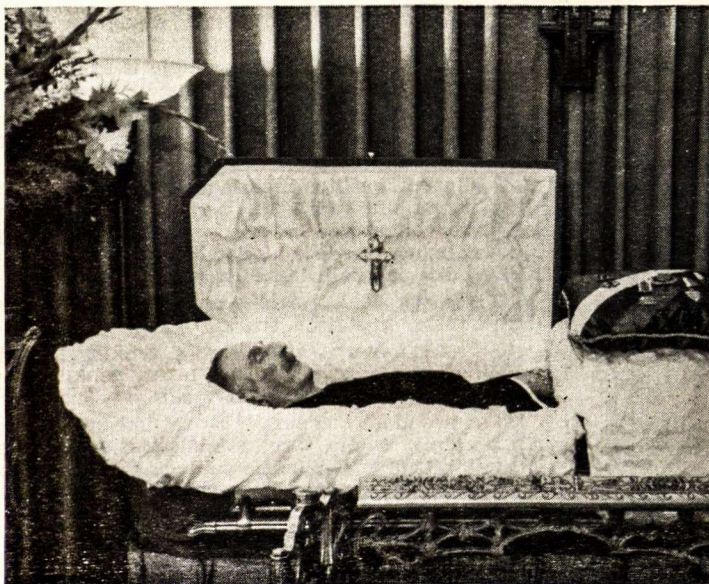
Mišios už mirusįjį atlaikytos Chicago šv. Jurgio parapijos bažnyčioje. Mišias atlaikė kun. A. Šeštokas, Chicago Šaulių Klubo Valdybos Pirmininkas. Karstą nešė

Lietuvių Profesorių Draugijos ir Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje Centro Valdybos nariai. Tautiniai rūbais apsirengusios šaulės nešė pagalvėlę su velionies pasižymėjimo ženklais ir jo paties iš Tėvynės atsivežta gimtąja žeme. Šv. Kazimiero kapinėse su mirusiuoju atsisveikino kun. A. Šeštokas, Liet. Profesorių Draugijos vardu — prof. gen. Stasys Dirmantas ir Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje vardu — šaulys adv. Rapolas Skipitis. Ilsėkis ramybėje!

ATITAIŠYMAS

Pereitam (birželio - liepos) numeryje, 192 pusl., straipsnyje “Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje Uniformų Taisyklės”, 15-jo paragrafo antrame ir trečiame sakinyje įšibrovė korektūros klaidos. Turė būti sekančiai: “Klubų valdybų nariams, buv. karininkams, buv. šaulių rikiuotės vadams ir viršiloms, siūlės (kantai) sidabro spalvos. Centro valdybos nariams ir buv. generolams siūlės (kantai) aukso spalvos”.

• LŠST LCV Jaunimo Skyriaus ribose sudaryta penktoji šaulių moterų komisija - sekcija, kuriai vadovauja šaulė Aleksandra Kybartienė, ir priklauso — šaulės K. Roženienė, N. Šapalaitė, O. Dunaitytė ir L. Zabukaitė. Kitos keturios skyriaus ribose veikiančios komisijos yra: šalpos, spaudos, šaulių vėjus ir uniforminė k.

A. a. šaulys prof. dr. Bernardas Kodatis mirties patale.

— **Karys Antanas Jarusevičius**, kuris Čikagoje gyveno 3644 So. Seeley, dabar tarnauja Korėjoje. Kaip laikraščiai praneša, jis šiomis dienomis Korėjoje baigė karininkų akademią.

Isleistuvės

Š. m. vasario 15 d. Philadelphia studentai at-kai suruošė išleistuves savo draugovės pirm. Kęstučiui Pliuškonui, išvykstančiam į JAV karinę tarnybą.

Isleistuvėse dalyvavo Filadelfijos studentai ir K. Pliuškonio draugai bei pažįstami, kurie linkėjo jam daug laimės ir pasisekimo karinėje tarnyboje.

Oficialius linkėjimus Filadelfijos Santaros skyriaus vardu perdavė L. Jurskis, skaučių vardu — R. Aleknaitė, SAS CV vardu — A. Gečiauskas ir Filadelfijos studentų pirm. B. Majauskas, kuris visų susirinkusių vardu įteikė dovanėlę p. p. K. Pliuškoniams.

Aleksas Šimkūnas, Westwood Li-quor krautuvės savininkas Marquette Parke, Nepriklausomybės kovų savanoris, be galo mylįs lietuvišką dainą, remia visus mūsų muzikinio gyvenimo pasireiškimus. Jis "Rigoletto" operai paskyrė 30 dol. auką. Be to, jis ir pats turi gražų balsą ir dalyvauja Marquette Parko parapijos chore, giedodamas sekmdieniais. Jis nuolat rūpinasi, kad lietuvių chorai būtų stiprūs ir gražiai skambėtų jų giesmės ir dainos.

Balys Brazdžionis vasario 24 d. Brighton Parko lietuvių bažnyčios naujoje parapijos salėje laike Vasario 16 d. minėjimo rodė spalvotus paveikslus iš Čikagos organizacijų gyvenimo ir, be to, filmavo patį minėjimą.

Neuministerio seniūnijoje mirė Kazys Žulys, gimęs Ukmergės apskrity. Nepriklausomoje Lietuvoje jis tarnavo policijoje.

Toronto Karių Sąjunga,

prieš penketą metų įkurta, bet neparodžiusi žymesnio veikimo, buvo lyg ir mirusi. Iš buv. valdybos nepasiliko tik vienas jos pirm-kas. Į šaukiamus metinius susirinkimus iš apie šimto skaitomų karių atvykdavo toks mažas skaičius, kad nebūdavo iš ko rinkti ir valdomieji organai. Įsikūrus kūr. - savanorių s-gos skyriui ir šaulių klubui ir jiems parodžius aktinę veikimą, Karių S-gos veikimas dar daugiau sušlubavo ir buvo galvojama apie visišką likvidavimą. Tačiau, kovo 31 d. Liet. Namuose įvy-

kęs susirinkimas, kuriame dalyvavo 13 narių, nutarė Sąjungos veikimą atgaivinti, o kad darbas būtų sėkmingesnis ir tame darbe nebūtų paralelizmo, pavesta naujai išrinktai valdybai tartis su kūrėjais - savanoriais ir šauliais susijungti į vieną vieneta. Kūrėjai - savanoriai ir šauliai jau anksčiau susijungimo reikalą gvildeno ir principe pritarė. Dabar tik belieka išdirbti bendras visiems priimtinas sąlygas.

Į naują valdybą slaptu balsavimu išrinkti ir pasiskirstę pareigomis: H. Stepaitis — pirm., K. Ape-ravičius — išdin. ir J. Žilys — sekr.; revizijos komisijon J. Vilkas ir Saulius.

Toronto L. K. Kūrėjų-Savanorių

S-gos skyriaus buvo kreipta didžiausio dėmesio sušelpiti Vokietijoje pasilikusius bendrų nepriklausomybės kovų brolius kūrėjus-savanorius ir tų kovų invalidus, kurie yra globojami ten įsteigto k.-savanorių s-gos skyriaus, vadovaujamo maj. J. Kriškėičūno. Jo žinioje yra apie 20 k.-sav. ir karo invalidų, reikalingų materialinės paramos, jų tarpe keletas besigydančių TBC sanatorijose bei kitose ligoninėse. Jų padėtis yra apgailėtina. Toronto k.-sav. sk. švenčių proga yra išsiuntęs keletą šimtų dolerių. Praėjusių Velykų švenčių proga vėl yra pasiūsta 100 dol. Gaunantieji paramas — po 20 — 30 DM, savo atsiūstais gaudinančiais laiškais dėkoja ir savanoriams ir visuomenei, iš kurios tos lėšos yra gautos.

To skyriaus adresas yra toks: Mr. J. Kriškėičūnas, 22b Heidesheim, Kreis Bingen, 4204 Labor Service Company, Germany.

Dr. Juozas Motiejūnas, Biržų kilmės, buvęs Lietuvos Veterinarijos Akademijos rektorius, dirba South Bend, Ind., vienoje skerdykloje, kaip valdžios atstovas, mėsos sveikatingumo tikrintojas. Motie-

jūnas yra baigęs Panevėžio realinę mokyklą ir gavęs daktaro laipsnį Berno universitete, Šveicarijoje. Jis šiuo laiku taip pat yra Lietuvos savanorių centro garbės teismo narys.

Darius ir Girėnas kongreso re-korduose. Liepos 17 d. atstovų rūmuose kongresmanas Emmet F. Byrne iš Illinois valstybės paprašė pirmininko leisti kongreso re-korduose paskelbti jo pareiškimą, kuriuo jis prisiminė kapitono Stepono Dariaus ir leitenanto Stasio Girėno didvyrišką ir tragingą kelionę iš New Yorko į Kauną.

Pradžioje savo pareiškimo kongresmanas E. F. Byrne nurodė, kad jis pats dalyvaus Amerikos legiono Dariaus-Girėno posto No. 271 Čikagoje parade, kuriuo paminimas 1933 metų įvykis, kada kapitonas Steponas Darius ir leitenantas Stasys Girėnas pradėjo savo kelionę, kuri, "kaip visiems gerai žinoma, pasibaigė tragiškai", pažymėjo kongresmanas.

Darių ir Girėną kongresmanas sugretino su Charles Lindbergu. Jie visi trys buvo pionieriai lakūnai. Jie mylėjo laisvę, jie turėjo tikros drąsos.

Kęstutis Vaičius, atlikęs karinę prievolę JAV armijoje, sugrįžo pas savo tėvus, gyvenančius Ciceroje. Jis ilgesnį tarnybos laiką praleido Europoje.

Telefonavo iš Turkijos. Laurynas Vilkas, kuris dabar tarnauja JAV kariuomenėje, Turkijoje, liepos 21 d. telefonu iš Turkijos sostinės Ankaros pašaukė savo 72 m. amžiaus močiutę Rozaliją Vilkiene, sveikindamas ją su gimtadieniu. Jo močiutė su tėvais gyvena 3638 So. Lowe Ave., Čikagoje. Kalbėjo daugiau kaip 3 minutes. Girdėjosi neblogai. Pasakojo, kad ten labai karšta — daugiau kaip po 100 laipsnių dienomis; naktimis atvėsta. Kariai, kalbėdami telefonu, jeigu šaukia sekmdienių vakarais, gauna specialias nuolaidas —

J. A. VALSTYBĖS

— Amerika siunčia atominį ginklą Korėjon. Pagal Korėjos paliaubų susitarimą negalima įvežti naujų ginklų. Bet komunistai senai šį susitarimą sulaužė. Po karo veiksmų nutraukimo jie pristatė daug karinių aerodromų, kuriuos prigrūdė lėktuvų, karo paėigoje neturėtų. Be to, žvalgybos žiniomis, komunistai Korėjoje turi rusiškų atominį ginklų. Jėgų pušiausvyrai išlaikyti, Amerika pasiuntė Korėjon raketą, kurios gali šaudyti ir atominius sviedinius.

— Armijos naujos Tautinės Gvardijos ir Rezervo programos, pagal kurias įstojantieji privalo atlikti 6 mėn. apmokymą, gerai pasisekė, įsirašo daugiau vyrų, negu numatyta priimti.

— Šiemet baigė ROTC (Rezervo karininkų paruošimo kursas) apmokymą 24,000 studentų, kurie gavo pirmą karininko laipsnį. Jie

turi atlikti praktiką aktyvioje tarnyboje, kuri tęsiasi nuo 6 mėn. iki 5 metų, tas priklauso nuo ginklų rūšies ir gautos stipendijos tęsti studijas. Bendrai, rezervu karininko aktyvioji ir rezervinė tarnyba tęsiasi 7 arba 7½ metų.

— SNARK raketos (bepilotinis vairuojamas bombonešis) bandymai užbaigti. Jas bebendant viena, dėl valdymo aparato netobulumo, nuskrido net į Brazilijos džiungles. Netobulumus pavyko išlyginti ir Snark raketos pradėtos gaminti masiniai. Jos gali skristi iki 5,000 mylių, skrenda žemės atmosferos erdvėje.

Balistinė raketa, kuri skrenda virš žemės atmosferos, yra dar bandymų stadijoje, turima sunkumų gražinti ją žemėn nesudegusią.

— Nevados dykumose vykdomi atominų bombų bandymai. Jau susprogdinta virš 12. Viena buvo 3½ karto stipresnė už tą, kuri sunaikino Hirošimą. Sprogimo me-

tu apie 2,000 marinų buvo apkausuose 3½ mylios nuo sprogimo centro. Jie juto trumpai smarkų karštį. Nė vienas nebuvo sužeistas. Karščio banga buvo jaučiama už 13 mylių. Sprogimo šviesa, žymiai ryškesnė už saulės šviesą, buvo matyti už šimto mylių. Viena atominė raketa buvo iššauta iš lėktuvo į lėktuvą. Taikiny sėkmingai sunaikintas. Paskutiniu laiku atominiai sprogdinimai vykdomi pritaikant priemones, kurios nuodingus atominius kritulius sumažina 96%. Taip gaunamos, vadinamos, "švarios" atominės bombos.

SOV. RUSIJA

Rusija demonstruoja jūrų jėgą Viduržemio jūroje. NATO jūrinių manevrų metu Viduržemio jūroje rusai ten pasirodė su savo karo laivais. Iš Juodųjų jūrų atplaukė 1 kreiseris, 3 naikintojai ir 3 torpediniai laivai. Egipto uostoosna atplaukė 3 tolumo veikimo povandeniniai laivai su rusų įgulomis. Laivai ešą parduoti Egiptui. Per Sueso kanalą Raudonojū jūron praplaukė 2 naikintojai ir 1 tanklaivis. Buvusioje vokiečių povandeninių laivų bazėje Albanijoje apgyvenų rusų povandeniniai laivai. Nežinomas skaičius rusų povandeninių laivų praplaukė pro Gibraltarą sąsiaurį.

Iš viso Rusijos jėga jūrose greitai auga. Angliją ji jau pralenkė ir yra antroji po Amerikos. Ji dabar turi 27 kreiserius, daugelis jų gali leisti raketą, 200 naikintųjų ir jų palydovų, 300 patulinių laivų, 500 minininkų, 250 pagelbinių.

kainoja apie 3—4 dol. už šaukimą į Čikagą. Kai Ankaroje buvo vakaras, čia buvo antra val. po pietų. Pasakojai taipgi, jog Turkijoje sutikęs du lietuvius iš Pensilvanijos, tarnaujančius JAV kariuomenėje. Juos sutiko Istambule. L. Vilkas, baigdamas savo karinę tarnybą, dar aplankys įdomesnes Europos vietas. Grįš namo apie spalio mėnesį.

Vyt. Keršulis, JAV kariuomenės karininkas, tarnauja kariuomenėje nuo 1950 m. Neseniai atlikęs Texas šaudymo pratybas, pasinaudodamas trumpomis atostogomis, aplankė Čikagą. Vytautas Vokietijoje gyvenęs Flensburge, JAV kariuomenėje tarnauja pačių moderniausių raketų daliny.

Liorenas Mikolaitis, Cicero gyventojos Teklės Mikolaitienės sūnus, aviacijos seržantas, tarnauja JAV aviacijoje ir su savo daliniu iš-

gyvenęs Anglijoje 4 m., grįžo į Ameriką.

Naujuoju Don Varnas posto komanduoju yra išrinktas J. Stannaitis. Adjutanto pareigos atiteko N. Girdvainiui, o adjutanto padėjėjo — Vyt. Paškauskui. Išdininku buvo perrinktas J. Karklys, o istoriku — Ed. Šulaitis. Kiti naujosios valdybos nariai: J. Shulmistras, K. Savickus, kun. A. Švedas, B. Mikėnas, P. Butkus, S. Samoška, M. Mosteika ir kt.

Leitanantas Algirdas Ostrauskas buvo atvykęs atostogų į Čikagą pas savo tėvus V. ir M. Ostrauskus. Jie yra naujųjų ateivių šeima. Lt. A. Ostrauskas, baigęs inžinerijos mokslus Maryland (Md.) kolegijoje, dabar atlieka karinę prievolę oro pajėgų dalyse ir už pavyzdinę tarnybą pakeltas į pirmojo leitananto laipsnį.

Mary Dzimidas neseniai dalyva-

vo Clevelande, Ohio, vykusiame Gold Star Mothers konvencijoje, kurioje buvo paliestas ir JAV bei Sovietų Sąjungos nusiginklavimo klausimas. Tuo klausimu pasisakė ir p. M. Dzimidas. II Pasaulinio karo metu p. Dzimidų sūnus žuvo Ivo Jima kovose. P. Mary Dzimidas yra buvusi Don Varnas Amerikos Legiono Moterų skyriaus pirmininkė ir American Gold Star Mothers pirmininkė. Ji daug dėmesio kreipia prieglaudoms, veteranams ir pan. reikalams.

Dr. F. V. Kaunas, neseniai grįžęs iš kariuomenės, labai gražiai reiškiąsi Cicero lietuvių visuomeniniam gyvenime.

Dariaus-Girėno postas, suorganizuotas prieš 25 m., iki II Pasaulinio karo turėjo apie 380 I Pasaulinio karo veteranų. Iki šiol, jau po II karo, postas turi daugiau 1,100 narių, daugumoje II karo veteranų.

Arktikoje turi nemaža ledlaužių. Vienas atominis ledlaužis yra statomas. Jos povandeninis laivynas yra pasaulyje didžiausias, apie 450 modernišku pov. laivų. Karo laivynui priklauso apie 3,500 lėktuvų ir tarnauja apie 850,00 karių.

Vakariečiai rusų laivyno demonstracija susirūpino. Pirmas amerikiečių reagavimas — 6-tam Laivynui, kuris visą laiką sukiojasi Viduržemio jūroje, priskiriami povand. laivų naikintojai.

VAK. VOKIETIJA

Vokietija atkūrė gen. štabo akademią laikinai Bad Emse, vėliau ji bus perkelta į Heildesbergą. Pirmoje laidoje jau studijuoja 80 karininkų (kpt., mjr., plk.). Tik pradėjęs, daug ko trūksta, tiek mokymo programų, tiek priemonių. Pirmą laidą reikia laikyti tik tobulinimosi kursais, nes mokslas tęsis tik 6 mėn. Akademijos viršininku paskirtas gen. št. plk. Detlev von Rumohr, 48 metų, baigęs Berlyno Karo Akademią, pasižymėjęs II P. kare.

Mokymo metodai ir priemonės bus naudojamos tokios, kokias naudoja amerikiečių karo mokyklos. Naujas mokymo personalas ir dalis studentų buvo atvykę Amerikon susipažinti su jos karo mokyklomis.

AUSTRIJA

Austrijos sausumos kariuomenė suskirstyta į tris apygardas, kurios turi po tris brigadas ir 1 tankų pulką. Brigadą sudaro 2—3 pėst. batalijonai, 1 šaulių batl. pilnai motrizuotas; tankų, artilerijos, ryšių ir technikos kuopos dydžio daliniai. Viso apie 4,000 vyrų.

Apygardų štabai bus baigti suorganizuoti šį rudenį. Jie bus Vienoj, Graze ir Salzburge. Iš 9-nių brigadų 4 pritaikytos lygumoms, 4 — kalnams ir 1 — specialioms uždaviniams. Ginklavimas amerikoniškas ir rusiškas, daroma pastangų suvienodinti.

Privalomos tarnybos laikas — 9 mėn. Priimami savanoriai 15-kai mėn. Šaukiami du kartu metuose. Pirmas šaukimas įvyko šį pavasarį. Priimta 33,000; iš jų 11,000 užsirašė savanoriais ir buvo paskirti į specialius dalinius.

Numatyta sudaryti teritorialinius dalinius iš senesnių kariuomenėje netarnavusių vyrų.

Krašto gynimo reikalams skiriama 3 milijardai šilingų.

ŠVEICARIJA

Pasigamino ir įsiveda kariuomenėn naują automatinį šautuvą SIG. Juo galima šaudyti ir pavieniais šūviais. Jis turi naujo pavyzdžio spyną, kuri, dujų stumiamą atgal, išmeta tūtelę ir, grįždama atgal, paima naują šovinį. Taikymo įtaisas — patobulintas dioptras, kuriuo galima lengvai pataisyti trajektorijos nukrypimus krypties ir augščio atžvilgiais. Juo galima svaityti prieštankines granatas, kurios uždedamos ant vamzdžio galo be jokio stiebelio ir iššaunamos paprastu šoviniu.

Šautuvo kalibras — 7.52 mm, ilgis — 1.112 metro, vamzdžio ilgis — 58.6 cm, sveria — 5.5 kg, su 30 šoviniu apkaba ir diržu — 7 kg. Vidutinis šaudymo greitis 490 šūvių į min. Palyginamai yra taiklus. Geras šaulys gali paleisti per minutę 60 taiklių šūvių 200—300 metrų atstumuos. Turi dvikoję atramą.

Naujasis šautuvas įvestas pritaikant moderninio karo atominę taktiką. Dabar šveicarų naudojamas karabinas yra taiklus, toli siekia, yra gero pramušimo, bet šauda per retai. Pistoletas-kulkosvaidis šauda tankiai, bet jo pramušamoji jėga per silpna. Kulkosvaidis turi gerąsias ypatybes pirmo ir antro, bet yra kolektyvinis ginklas ir sudaro didelį taikinį. Atominė taktika reikalauja turėti daug, mažų, pajėgių ir plačiai išskleistų ugnies taškų. Kolektyvūs sunkūs ginklai toms sąlygoms neatitinka.

SIG šautuvų užsakyta 25,000 už 36 milijonus šv. frankų. Bus pagaminti 1958 m. gale. Šveicarijai reikia keletos šimtų tūkstančių tokių šautuvų, taigi perginklavimas užtruks.

KANADA

— Kanados armija jau bando naują transporto priemonę, pavadintą "Rat" — žiurkė. Nors naujasis vežimas atrodo kaip keletas didelių suriščių pakavimo dėžių, bet į ją žiūrma, kaip į didelį patobulinimą transporto srityje. Toks "Rat" gali vežti ar traukti 1,500 svarų krovinį per sniegą, purvą, vandenį ar smėlį. Šešių "žiurkių" pagaminimas kainavo \$300,000, bet masinėje gamyboje viena kainotų \$6,000.

— Dar šiais metais Kanados karo laivynas gaus 5 naujus minogaudžius, vieton tų, kuriuos, pagal

NATO patvarkymą, 1954 metais turėjo perduoti Prancūzijai.

— Laiks nuo laiko Newfoundlando pakraščiuose pastebėti rusų povandeniniai laivai. Norvegų admiralo Storheill nuomone, Kanados gynyba prieš pov. laivus yra moderniausia visame pasaulyje.

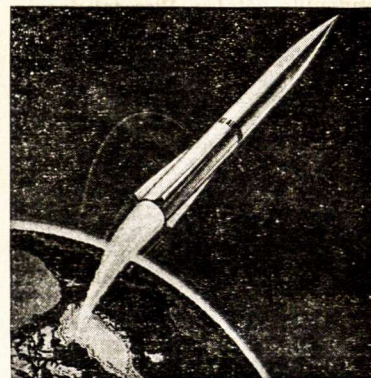
— Vokietijoje esanti 2-ji pėst. brigada dar šiemet bus pakeista 4-ja pėst. brigada, kurios sudėtyje bus 1 šarvuotųjų pulkas.

J. Skardis

RAKETOS

Kai 1955 metais amerikiečius pasiekė aliarmuojanti žinia, kad sovietai ištbulino vairuojamas tarpkontinentines raketas, Pentagonas įkinkė pajėgiausius mokslininkus ir geriausią pramonę, patobulinti savų raketinius ginklus. Per visą pusę žemės rutulio buvo laidytos raketos. Dalis jų dingo vandenynuose, kitos paklydo Brazilijos džiunglėse, tačiau intensyvių bandymų išdavoje amerikiečiai atsistojo ant slenkščio į erdves. Naujos medžiagos, kaip titanius, kuris pradeda tirpti tik pasiekęs keturgubo garso greičio, arba molibdeno junginiai, labai gerai nušifuotu paviršium pakeliai žymiai augtesnę temperatūrą, negu titanius. Yra išrasti šaldymo būdai apsaugoti labai jautrią temperatūrai raketos varymo medžiagą. Iki mažiausių detalių studijuota raketos forma, kevalo medžiagos ir jų apdirbimo būdai; ypatingai kruopščiai konstruota ir perkonstruota raketos rėmas — griaučiai, nes kylančios raketos stūmimo jėga, veikdama į žemės traukos jėgą stumiamai masei, jos svorį padidina 140 kartų. Tobulinti ram-jet motorai, elek-

ATLAS — 90 pėdų ilgio, 100 to atominė raketa, 650 mylių augštyje

KARINĖ SPAUDA

V. Tanner, *The Winter War* (Suomijos kova su Rusija 1939-40).

Buvusio Suomijos užs. reikalų min. Tannerio knyga yra reikšmingas įnašas suprasti tą nepaprastai didvyrišką suomių kovą su bolševikų imperija, kovą, kuri vyko mūsų tėvynės Lietuvos nelaimių fone.

1938 pavasarį rusų pasiuntinybė Helsinkyje pradėjo pasikalbėjimus su Suomijos užs. reik. ministerija. Apie metus laiko truko tie, rusų iniciatyva pradėti ir vedami, pasikalbėjimai, kurių tikslas buvo išgauti iš Suomijos garantijas sovietų teritorijų saugumui. Pasikalbėjimų metu paaikškėjo kaip atkakliai sovietai bandė išgauti teisę pasinaudoti kai kuriomis Suomijos teritorijos dalimis ir kaip, lygiai atkakliai, Suomija spyrėsi tiems bandymams.

1939 kovo mėn. Prancūzija ir Anglija pradėjo kalbinti Sovietų Rusiją bendradarbiauti prieš Vokietiją. Tuo pačiu metu Litvinovą pakeitė Molotovas ir Rusija pradėjo agresyvią politiką. Rugsėjo 17 d. ji užpuolė, jau vokiečių parblokštą, Lenkiją. Tačiau Suomija dar vis

jautėsi saugi. Jau 1937 suomia buvo numatę naujas sumas stiprinti savo kariuomenę, viso 2,710 mil. markių išdėstyti 1938 — 1944 metams. Tačiau iki 1939 m. rugsėjo mėn. tik maža dalis tos sumos buvo išnaudota, taip, kad kariuomenei dar vis trūko daug būtinų reikmenų. 1939 m. pavasarį buvo išleista eilė įstatymų sąryšyje su valstybės saugumu.

1939 m. rudenį Pabaltijo valstybės pasirašė su Sovietų Sąjunga draugiškumo ir savitarpės pagalbos sutartis ir išleido sovietų įgulas. Suomijoje susidarė labai neįjaukus išpūdis. Baisus nujautimas neapvylo.

Spalio 5 d. Molotovas vėl kreipėsi į suomius ir pakvietė jų atstovus Maskvon pasitarti "kai kuriais konkrečiais politiniais klausimais". Paasikivio vadovaujama suomių komisija spalio 9 d. išvyko į Maskvą.

"Pasitarimus", kuriuose dalyvavo ir Molotovas, vedė pats Stalinas. Pasitarimai tuoj virto sovietų reikalavimais. Garantuoti Leningrado saugumą, jie pareikalavo Suomijos sieną, esančią 32 km nuo Lenin-

grado, pastumti gilyn į Suomiją Karelijos sąsmaukoje ir išnuomoti jiems Hanko uostą piet. Suomijoje, kur bus įrengta sovietų karinė bazė; be to, kai kurias salas Suomijų įlankoje ir dalį teritorijos Rybači pusiasalyje, šiaurėje prie Petsamo, užleisti Rusijai už kompensaciją teritorijos gabalu šiaurinėje Suomijos pasienio dalyje. Tai tik svarbiausi reikalavimai. Būta dar ir kitų menkesnės reikšmės.

Komisija sovietų reikalavimus parvežė Suomijon, kurios vyriausybė buvo telinkusi pastumėti sieną Karelijos sąsmaukoje 45 km nuo Leningrado.

Antrą kartą komisijai vykstant Maskvon, spalio 21 d., jos sudėtin buvo paskirtas ir V. Tanneris.

Abi pusės šio "pasitarimo" metu laikėsi kietai: "Kai abi pusės ištikino, jog neįmanoma priimti kitos pasiūlymą, ir kai atrodė diskusijos baigėsi, mes pareiškėme savo gailėstį dėl tokių rezultatų ir pakilomet eiti. Tuo momentu nebuvo užsiminta apie kitą susitikimą ar apie kokią diskusijų tęsimą. Molotovas atrodė nustebęs dėl mūsų išvykimo. Lyg tarp kitko, jis pasakė: 'Ar jūs norite išsukti konfliktą?' Į tai Paasikivis atsakė: 'Mes to nenorime, bet jūs, atrodo, norite'. Stalinas tuo tarpu, kaip paprastai, mišlingai šypsojosi".

Sunkiai prispausta Suomija tuoj užklausė Švedijos vyriausybę apie galimą efektyvią karinę pagalbą. Tačiau atsakymas buvo neigiamas. Komisijai teko keliauti Maskvon trečią kartą, lapkričio 1 d.

Tuo metu Maskvoje posėdžiavo SSSR Vyriausioji Taryba ir suomių atstovai apsilankė jos posėdyje Kremliuje. "Iš mūsų ložės bandžiau patyrinti tarybos atstovus. Kiek galima buvo iš mūsų vietų, esan-

troniniai valdymo įrengimai ir pagaliau pati nosis su atominiu ar vandenilio užtais. Visa tai daryta sumažinti raketos masę. Mažesnį kiekį masės yra patogiau valdyti ir reikalinga mažiau energijos nuvesti reikiamam tolin. Negana to, visi įrengimai turi būti visiškai tikslūs. Pavyzdžiui, raketa nutaikoma ir nureguliuojama pirmiems šimtams sekundžių kilti, kada raketa pasiekia trajektorijos viršūnę, arba reikiamą trajektorijos vietą, milžiniški varikliai išjungiami ir užtaisas leidžiasi ant taikinio. Jei raketos motorai sustabdomi nors dalį sekundės per anksti ar per vėlai, užtaisas padaro šimtus mylių paklaidą taikinio atžvilgiu.

Tai paklaidai išvengti, išrastas atominis laikrodis nedarantis jokios paklaidos.

Amerikiečių globalinio tolio raketos atstovauja Atlas, Titan ir Navaho. Tos trys valdomos, galinčios užtaisais raketos, dalinai pakais strateginę aviaciją. Žmogaus valdomi bombonešiai bus naudojami tik mažiems ir nepastoviams taikiniams naikinti. Šiuo metu nėra žemėje taško, kurio nepasiektų viena kuri minėtų raketų, kurių yra jau pakankamai prikrauta sandėliuose.

Amerikiečių priešas, po karo pasigrobęs apie 80% vokiečių valdomųjų raketų įrengimų, pramonės ir mokslininkų, raketų bandy-

muose šiuo metu nedaug atsilikęs. Didžiausias raketų fabrikas Maskvoje Nr. 456 dirba pilnu tempu. Dalis "Zis" fabrikų paversti raketų dalių gamybai. Raketų fabrikai Tomske, Kieve, Irkutsk, Sestroretske, požeminiai fabrikai rytiniam Sibire, ekspertų nuomone, per mėnesį pagamina iki 2000 tarpkontinentinių vairuojamųjų raketų. Sovietų geriausiai nusisekusi triaukštė raketa T-3 gali pasiekti bet kurį amerikiečių miestą. Tačiau amerikiečiai savo laiku labai rimtai išpėjo sovietus nelaikyti piršto ant klaidingo mygtuko, nes balsioji trijulė, Atlas, Titan ir Navaho, yra jau paruoštos, kad išlaikytų pasaulį taiką. B. B.

čių virš jų, spręsti, neatrodė, kad jie būtų darbininkai. Atrodė, jog visų jų rankos buvo gerai prižiūrimos, aiškiai, dauguma jų buvo partijos veikėjai. Salė buvo pilna įvairių rūbų ir įvairių rasų veidų.

Diplomatų ložėse, šia proga tebuvo tik mongolai iš Tannu-Tuva, Estijos ir Lietuvos ministrai ir mes atstovavę Suomiją. "Quelle collection!" pasakė Paasikivis.

Ir trečiasis "pasitarimas" davė tas pačias išdavas: "Pagaliau Molotovas pareiškė, kad suomių atsakymas nepatenkinantis ir, kad Rusijos reikalavimai esą minimaliniai, ką mes jau buvome girdėję be palovos kartojant. Mes atsakėme, jog Suomijos nuolaidos yra pasiekę augščiausią galimą ribą.

Prieš mums išeinant, Molotovas ištarė šiuos neaiškius žodžius: "Ką nors daugiau šiuo reikalu mes civiliai nieko negalime padaryti; dabar metas kariams tarti savo žodį". Komisija dar pasiliko Maskvoje tikėdamasi, kad naujos instrukcijos iš Helsinkio bus nuolaidesnės ir bus galima toliau tęsti derybas su sovietais. Tačiau suomių vyriausybės telegrama komisijai skambėjo taip: "Kaip žinote mūsų padarytos nuolaidos pasiekė nepriklausomybės leidžiamą saugumo ribą. Jei nėra sutarimo pasiūlytu pagrindu, jūs esate laisvi nutraukti derybas. pas. Erkko" (užs. reik. ministeris).

Gavęs telegramą, Paasikivis siuto ir kritikavo tokią vyriausybės laikyseną: "Dabar būtų laikas kovoti, jei iš viso kovoti. Bet kadangi, jūs, kariai (kreipdamasis į komisijos narių plk. Paasonen) nieko negalite padaryti, reikalinga karo išvengti ir atsitraukti. Nė vienas jūsų karių, išskyrus Mannerheimą, nieko nesupranta". Mat, komisijai išvykstant į Maskvą, tą vakarą Mannerheimas, sėdėdamas šalia Paasikivio, pasakė: "Jūs būtinai turite susitarti. Kariuomenė yra nepajėgi kautis".

Po nutrūkusių derybų, sovietams tereikėjo tik preteksto pasiimti jėga tą, ką suomiai nesutiko duoti gerumu, ir dar daugiau.

Lapkričio 26 d. Suomijos ministrui Maskvoje buvo įteikta Molotovo nota, kurioje pareiškama, kad tą pat dieną 3 val. 45 min. p.p., sovietų kariuomenės dalinys, stovėjęs prie Mainila kaimo, buvo apšaudyta artilerijos iš Suomijos pusės. Septyni šūviai užmušė 3 eilinius ir vieną puskarininkį, sužeidė 7 kareivius ir 2 karininkus. Kad daugiau toki įvykiai nepasikartotų, sovietų vyriausybė reikalauja nedelsiant atitraukti suomių kariuo-

menę Karelijos sąsmaukoje 25 km nuo sienos.

Suomiiai ištyrę reikalą rado, kad tie Mainilos šūviai galėjo būti iššauti ne iš Suomijos, bet tik iš Sovietų pusės. Tokį paaiškinimą sovietai ne tik atmetė, bet atšaukė savo nepuolimo sutartį ir nutraukė diplomatinis santykius su Suomija.

Kaip ir reikėjo laukti, po keturių dienų po Mainilos incidento, sovietų orinės, jūrinės ir sausumos jėgos užpuolė kaimynę Suomiją. Suomija vyr. kariuomenės vadu tuoj paskyrė maršalą C. G. Mannerheimą, tuo metu ėjusį valstybės gynybos tarybos pirmininko pareigas. Senoji vyriausybė atsistatydino ir naują, platesniu pagrindu, sudarė Risto Rytį (agraru part.), į ją įėjo ir knygos autorius V. Tanner (socialdemokr.). užsienio reikalų ministeriu.

J. A. Valstybių ir švedų atstovų mėginimas tarpininkauti tarp suomių ir sovietų buvo griežtai atmestas sovietų ir gruodžio 2 d. jie paskeleb sutartį su jų pačių sudaryta "Suomii Demokratinė Vyriausybė", kurios priekyje jie pastatė suomių komunistą Kuusinen, kuris savo būstinę įkūrė užimtame suomių mieste Terijoki.

Suomijos kreipimasis į Tautų Sąjungą baigėsi tuo, kad Tautų Sąjunga vienbalsiai pasmerkė Sovietų Sąjungos elgesį ir išmetė ją iš organizacijos. Tai ir buvo paskutinis Tautų Sąjungos aktas.

Beveik viso pasaulio spauda užjautė Suomiją ir rašė palankiai jai. Laimei, tuo metu visame pasaulyje niekur nebuvo kovojama. Pasauliniai frontai buvo tylūs ir pasaulio dėmesys nukrypo į mažąją Suomiją, kovojančią su valstybe 50 karų didesne. Tuo metu draugiškuose santykiuose būdama su Rusija, Vokietija, į kurią Suomija kreipėsi, atsakė: "An dem finnischen Kriege ist Deutschland unbeteiligt", tuo pačiu, aišku, ir jokios paramos nesuteikė.

Nors pirmieji rusų puolimai visuose frontuose buvo atmušti, ar sulaikyti, tačiau Suomijos vyriausybė jautė, jog milžiniško rusų spaudimo ilgai neatlaikys. Todėl naujosios vyriausybės svarbiausias uždavinys buvo įieškoti kelių taikų.

Stiprus suomių pasipriešinimas padarė gerą įspūdį pasaulyje ir, be užuojautų ir padrašinių iš įvairių valstybių, pradėjo plaukti Suomijai pagalba ir ginklai. Nuo 1939 m. gruodžio ligi 1940 m. kovo Prancūzija Suomijon išsiuntė 145 lėktuvus, 496 pabūklus, 5000

kulkosvaidžių, 400,000 šautuvų ir 20 milijonų šovinių. Tuo pačiu metu Britanija išsiuntė 101 lėktuvą, 114 pabūklų, 185,000 sviedinių, 100 motor. Vikerso pabūklų, 50,000 dujinių granatų, 15,700 lėktuvinių bombų, 200 priestankinių pabūklų, be to didelius kiekius rūbų, karinės aprangos ir apyvokos dalykų. Švedija buvo tikras, skubiai pristatomos, muničijos šaltinis. Ji pristatė 90,000 šautuvų, 2 mil. šovinių, 80 priestank. pabūklų ir 250 kitokių pabūklų, jų tarpe 100 priešlėktuvinių, kurių, karui prasidėjus, Suomija teturėjo vos keturis.

"Maža šalis būdama, Suomija jau iš pat pradžios nepajėgė apginkluoti atitinkamas jėgas, reikalingas pasitikti neišsemiamas priešo ordas. Kuo ilgiau karas tęsėsi, tuo labiau tas trūkumas buvo juntamas. Todėl visai suprantama, jog norėjome iš kitų kraštų gauti savanorių. Jų buvo apšaliau pasiūlyta iš įvairių kraštų, tik buvo sunku suorganizuoti jų atvykimą. Daug kas šiuo reikalu buvo daroma tik apgraišomis ir su klaidomis. Gruodžio gale visoms mūsų misijoms užsieniuose buvo pasiūstos štabo instrukcijos apie savanorių registravimą. Joms buvo pranešta, kad priimtų tik skandinavus, britus, prancūzus, italus, vengrus, ispanus, lenkus ir amerikiečius. Jie turėjo būti jau apmokyti kareiviai, organizuoti į grupes, savų karininkų vadovaujami ir aprūpinti savais ginklais ir tiekimenimis. Išimtis galėjo daryti šioms taisyklėms tik vyr. kar. vadas, kuris taip pat sprendė ir specialistų priėmimą. Rusai ir vokiečiai negalėjo būti registruojami.

Kai pasirodė, jog pagal tas instrukcijas nebuvo galima gauti savanorių iš viso, todėl teko jas keisti. Sausio viduryje ankstesnės instrukcijos buvo atšauktos ir buvo paskelbta, jog priiminėsime pavienius ir neapmokytus savanorius. Tačiau tada jau nebebuvo laiko".

Švedijoje savanorių verbavimo komisija buvo įsteigta viena iš pirmųjų, tačiau darbas ėjo labai pažū.

"Britų vyriausybė gana anksti davė leidimą savanoriams vykti į Suomiją. Vengrijoje susirinko grupė iš keletos šimtų savanorių, bet jų atvykimas užtruko, nes juos Vokietija nepraleido per savo teritoriją. Buvo apstu pasiūlų iš Lenkijos, Austrijos ir Italijos. Amerikos suomiai gyvai ėmėsi darbo ir daugeliui iš jų pavyko pasiekti frontą karui baigiantis. Savanoriams, kurie vyko iš kitų vietų tik nedaugeliui pavyko pasiekti savo paskirtą

vietą prieš karo pabaigą. Tokiu būdu galutinis rezultatas buvo menkas palyginant jį su dideliu planavimu, veikimu ir skaitlingom pasikeistom telegramom”.

Karui vesti Suomijai trūko pinigų, kurių teko suteikti vidaus pasikola ir įšiekant paskolų užsieniuose. J. A. Valstybės, paprašytos 60 mil., po ilgų studijų, suteikė 30 mil. dol. kreditą vasario pabaigoje.

Suomijos ministeris Paryžiuje pranešė, kad vasario 5 d. vakarų valstybių vyr. taryba, savo posėdyje, vienbalsiai nusprendė siųsti kariuomenę į Suomiją per švediją ir Norvegiją. Nuo to momento Suomijos didžioji politika sukosi apie tris galimybes: 1. Derybos dėl taikos su sovietais; 2. Švedijos karinės pagalbos prašymas ir 3. Vakarinių valstybių karinės pagalbos pasiūlymas. Visos galimybės buvo labai neaiškios ir su daugybe klausukų.

Mannerheimas nebuvo palankus vakarinių valstybių intervencijai, kuri galėjo Rusijos pusėn pastūmėti Vokietiją, tada visa Suomija galėtų virsti didelių mūšių lauku. Pasitarimuose su suomių vyr. kar. būstine buvo išryškinta tokia būklė:

“Suomijos kariuomenė iki dabar laikėsi gerai. Tačiau jai daug ko trūksta. Daugiausia trūksta artilerijos ir pakankamo skaičiaus vyrų. Dėl pasirinkimo vieno iš pasiūlymų, gynybos taryba mano, kad pirmoje vietoje turėtų būti taikos siekimas, antroje švedijos pagalba, kurios turėtų būti siekiama su didžiausiu skubotumu. Švedijos reikėtų prašyti jau apmokytų kariuomenės vienietų, nes savanorių verbavimas eina per lėtai. Gynybos tarybos nuomone, nepakankamai parengtai vakarų valstybių paramai reikėtų skirti paskutinę vietą...”

Be to, gynybos taryba buvo nuomonės, jog būtų galima padaryti palankesnius pasiūlymus sovietams.

Apsilankymas vyr. kar. vadovietėje parodė, jog jų iškurta nepaprastai kukliai. Maisto būta labai paprasto, pusryčiams nebūdavo patiekiami nieko šilto.

Surinkus visas žinias apie būklę, paramos reikalą į Stockholmą išvyko Tanneris, kur jis patyrė, jog švedų vyriausybė nebuvo linkusi siųsti apmokytų karinių dalinių, bet buvo numačiusi duoti didelių savanorių kiekius. Tačiau tokios paramos tiekimas reikalavo daug laiko. Jau pusantr mėnesio buvo praėję nuo verbavimo pradžios, tačiau dar nė vienas švedas nebuvo pasiekęs fronto.

Mėginimas gauti iš Švedijos tokią pagalbą, kokią, pav., vokiečiai buvo teikę Ispanijos pilietiniame kare, Kondoro legiono pavidale, suomiam nepasisekė. Švedų min. pirm. P. A. Hanssonas ypač pasiūlymą savo šaltu pareiškimu spaudoje apie švedų vyriausybės laikyseną konflikto atžvilgiu. Jo aiškus nenoras stipriau paremti suomių labai patarnavo sovietams ir patsunkino ir taip nelengvą Suomijos būklę.

“Pora dienų vėliau Rytai patelefonavo, pranešdamas apie kariuomenės aimanas dėl prieštankinės artilerijos stokos. Rusų tankai veržėsi per mūsų linijas ir mes neturėjome ginklų jiems pasipriešinti. Keletas pabūklų, kuriuos turėjome buvo, arba jau sudėvėti, arba sunaikinti. Mums reikėjo bent šimto naujų pabūklų, kurių mūsų karinė vadovybė paprašė švedų. Jis pasiūlė man paremti tą prašymą. Tuo reikalu aš paskambinau ir min. pirm. Hanssonui ir krašto aps. min. Skoeld... Tačiau nei vienas iš jų nedavė mums daug vilties, nors ir pažadėjo reikalą aptarti kabinete. Taigi, mūsų kariuomenė tuo metu turėjo kovoti beveik be ginklų prieš rusų tankus. Tiesa, prieštankinei apsaugai mes išmokome vartoti butelius, pripildytus gazolino, tačiau jie buvo mažos vertės, išskyrus artimus atstumus”.

Iš Paryžiaus nuolat gaunami pranešimai rodė, jog vakarų valstybės buvo labai linkę siųsti pagalbą Suomijai. Vakarų tikslas šiaurėje buvo nutraukti švedų geležies rūdos tiekimą Vokietijai, o pietuose uždaryti Baku naftos išteklius. Kadangi Baku užimti būtų sunku, todėl sąjungininkai manė galėsia bombonešiais neutralizuoti naftos šaltinius. Tačiau šiaurinė jos buvo pasiryžę siųsti į Suomiją karinę ekspediciją, kurios efektyvumas parėjo nuo laisvo tranzito per švediją. Švedai aiškiai pareiškė, jog jokios svetimos kariuomenės per savo teritoriją nepraleis. Vakarų valstybės buvo tikros, jog jos priverstų švediją nusileisti ir, aiškiai, buvo labai nepatenkintos, kai sužinojo, kad Suomija yra linkusi daryti taiką. Pagal Tautų Sąjungos statuto 16 par. Suomijai tereikėjo tik oficialiai kreiptis į vakarų valstybes pagalbos ir jos būtų automatiškai ją suteikę. Tačiau viską stabdė švedijos laikysena, kuri bijojo, jog praleisdama vakariečių jėgas per savo teritoriją, išprovokuos Vokietiją, kuri tuojau juos okupuotų.

Tuo tarpu fronte situacija pradėjo keistis. Sovietai pradėjo suo-

mius stumti, ypač Karelijos sąsmaukoje Viipuri link. Mannerheimo nuomone, tokio spaudimo išvargusi kariuomenė, ilgai išlaikyti nepajėgs ir Viipuri kris, o po jo suirs ir visas Karelijos frontas. Dėl vakarų valstybių pagalbos jis pareiškė, ta pagalba bus per menka ir, greičiausiai, atvyks per vėlai.

Telefonu iš Mannerheimo Tannerris gavo tokį padėties fronte vaizdą: “Būklė yra rimta. Naujos rusų karinės dalys keliasi per Viipuri įlanką. Jos yra didelės, sudėtos iš artilerijos, pėstininkų ir šimtų tankų. Mes nepajėgime jas atstumti. Bandome lokalizuoti prasiveržimą, tačiau negalime pasakyti ar mums tas pavyks...”

Galų gale ministerių tarybos posėdyje buvo nutarta jau užmegztus su Maskva per švediją ryšius nenutraukti ir tuoj pat sudaryti komisiją, kuri vyks Maskvon derėtis dėl taikos.

Komisiją sudarė min. pirm. Rytis, Paasikivi, gen. Walden ir Valonmaa. Šie vyrai kovo 6 d. išvyko Maskvon priimti rusų padiktuotos taikos. Šiuo kartu rusų reikalavimai, jiems fronte sekantis, buvo žymiai didesni.

Suomijos prezidentas Kallio, pasirašydamas galutinį įgaliojimą delegacijai priimti taikos sąlygas, pareiškė: “Tai šlykščiausias dokumentas kokį man, bet kada yra tekę pasirašyti”. Ir užbaigė Senojo Testamento posakiu: “Lai ranka, kuri yra priversta pasirašyti tokį, kaip šis, dokumentą, nudžiūsta”.

Likimas taip lėmė, kad praslinko vos keletas mėnesių, kai prezidentą ištiko smūgis, kurio pasėkoje jo dešinioji ranka liko paraližuota ir, dar metams nepasibaigus, jis mirė.

Kai pagaliau taikos sąlygos buvo Maskvoje pasirašytos ir paskelbtos tautai ir, kai paaiškėjo kokie žiaurūs buvo sovietų reikalavimai, kad jie pareikalavo daug didesnės teritorijos dalies, kaip pajėgė užkariauti, suomių tauta buvo nustebusi ir priblokšta. Skausmas ir ašaros matėsi sostinės gyventojų akyse. Vėlavos visur buvo nuleistos pusiau stiebo.

“Pradžioje karo visas pasaulis Suomijos būklę laikė beviltė. Užuojautų mes gavome daugybę, bet veiksmingos pagalbos iš niekur. Tik kai paaiškėjo, jog Suomija pajėgia veiksmingai gintis, tada moralinė ir materialinė parama buvo teikiama gausiai, ypatingai iš švedijos ir vakarų valstybių. Tačiau suteikta pagalba žmonėmis buvo

A. A. PLK. POVILAS ŽADEIKIS

POV. DIRKIS

Š. m. gegužės 11 d. Vašingtone mirė buvęs Lietuvos kariuomenės pulkininkas Povilas Žadeikis, Iga-liotas Ministeris JAV. Jis mirė, ką tik užbaigęs savo amžiaus 70-sius metus ir daugiau, kaip du trečda-lius savo gyvenimo tarnavęs savo Tėvynei Lietuvai. Tai buvo didi asmenybė, kurios mirtis yra didelis smū-gis Lietuvos laisvinimo darbui. Lietuvis žiūrėjo į jį, kaip į Nepriklausomos Lietuvos simbolį, kurio žodis buvo balsas Lietuvos laisvos... Jo mirtis išėmė stiprų ramstį iš Lietuvos laisvinimo jėgų, kurių turime tiek nedaug, o kurių mums tiek daug reikia.

P. Žadeikis gimė 1887 m. kovo 26 d. Lietuvoje, Že-maitijoje, Pereškečių km., Varnių val., Telšių apskr., pasiturinčių ūkininkų šeimoje. Velionis buvo jauniausias šeimoje iš septynių vaikų. Vaikystės dienas pra-leido savo gimtojo kaimo gražioje aplinkoje. Teko jam ne tik žašis, bet ir bandą paganyti, t. y., pieme-nėlio nedalia išbandyti. Gi ilgais žiemos vakarais patį pagrindinį mokslą gavo nuo savo motinos, kuri, suk-dama ratelį, ėjo "vargo mokyklos" mokytojos parei-gas. Klek pasimokęs gramatos, įstojo į Palangos pro-gimnaziją, kurią 1903 m. baigė. Tais pačiais metais įs-ojo į Mintaujos, Latvijoje, gimnazijos 5 kl. Tą gim-naziją velionis baigė 1907 m. Gimnazistu būdamas, visą laiką priklausė slaptom lietuviškom moksleivių kuopelėm, kuriose buvo studijuojama lietuvių kalba, istorija, geografija ir t. t. Iš čia velionis vyksta Petra-pilnį ir stoja universitetan studentu. Ten turėjo už-mezgęs artimus santykius su lietuvių atstovais Rusi-jos Dūmoje. Taip pat bendradarbiavo "Vilniaus Ži-nios" ir moksleivių "Aušrinėje". Baigęs Petrapilio universitetą, gavo pirmos klasės organinės chemijos diplomą.

Tuo pat metu jis buvo pašauktas atlikti karinės prievolės. Tarnavo Kauno ir Gardino karo daliniuose aspirantu. Užsiliepsnojus karui, velionis tapo mobilizuotas ir pasiūstas į Gvardijos Lietuviškojo pulko at-sarginį dalinį čia pat Petrapilyje. Po metų tarnybos buvo perkeltas į Kauno tvirtovę. Iš čia pateko į Kau-kazo Šaulių Brigadą, kuri smarkiai nukentėjo prie Dubysos, ir tuo metu išsėjosį Ginkūnuose, prie Šiau-lių miestų. Tai brigadai buvo reikalingi papildymai. Velioniu buvo gera proga pasilikti Lietuvos teritori-joje ir todėl jis išsijungė į tos brigados sąstatą su pustrėčio šimto atsivežtu Gvardijos atsarginių ka-reivių, kai tarnavo brigados 2-jo p. 7-tos kuopos vadu. Kaip tik tuo laiku Papilės rajone už Ventos žyglavo vokiečiai ir užėmė miestelį. Brigados 2 p. ga-vo uždavinį atstatyti padėtį, t. y., pašalinti iš Papilės

vokiečius. Tą uždavinį teko vykdyti velioniui. Čia ir buvo jo "karjeros" pradžia su karišku krikštu. Prie šventėzerio kaimo įvyko kaukazičių brigados susi-dūrimas su vokiečių avangardu. Velionis duotą užda-avinį su savo kuopa įvykdė karžygiškai ir už tai buvo apdovanotas šv. Onos ordinu ir Stanislovo ordinu. Po to velionis pateko į Padauguvį, Kreizburgą. Iš čia buvo pašauktas į karininkų elektrotechnikos Mokyk-lą Petrapilyje. Baigęs mokyklos sutrumpintą radio kursą, siunčiamas į Serpuchovą prie Maskvos prak-tikos darbam, vėliau skiriamas 28 korpuso radio ry-šio viršininku Kreizburge. Kai iš Petrapilio pradėjo eiti į frontą žinios apie caro resignaciją, apie Ke-renskio vyriausybę, kuri spyrėsi sustiprinti frontą, buvo aišku, kad ateina karo galas. Kuomet buvo gau-tas įsakymas, kad kariuomenės vadovybė turi remtis karininkijos ir kareivijos deputatais, velionis buvo parinktas ir pasiūstas į korpusą kareivių deputatu. Tuo tarpu Petrapilyje vyko lietuvių seimas ir lietuvių kariškių susirinkimai. Lietuviški reikalai pradėjo reikštis ir Kreizburgo rajone. Mitingai sekė mitingus.

1917 m. spalio mėn. įvyko bolševikinis pervers-mas, kurio priekyje atsistojęs Leninas. Tarp jo iš-leistų dekretų buvo vienas, kuriuo kareiviams buvo duota teisė perrinkti viršininkus. Velionies radio tele-grafininkai pranešė jam, kad jis buvo išrinktas jų viršininku. Su savo radio daliniu jis nužygiavo į Ribinską prie Volgos ir grįžęs į Petrapilį gavo iš ge-neralinio štabo paliuosavimo dokumentą.

Pasiliuosavęs stojo lietuvišką darbą dirbti, bū- tent: iki gruodžio 19 d., 1918 m. buvo Vilniškės Lietu- vos Tarybos, Repatriacijos Komiteto Leningrade ge-neralinio sekretorium, o 1918 m. pabaigoje grįžo Lie-tuvonį ir okupuotą Vilnių, iš kur 1919 m. birželio 6 d. parvyko į Kauną. Tą pat dieną stojo į Lietuvos ka-riuomenę ir buvo paskirtas organizuoti elektrotechni- kos batalioną.

Pasitraukus A. Merkiui iš šleževičiaus ketvirtojo kabineto, buvo paskirtas krašto apsaugos ministriu nuo liepos 21 d. iki spalio 9 d. 1919 m. Iš trumpo jo ministeriavimo, pažymėtini du labai svarbūs daly- kai: 1) Lietuvos kariuomenėje įvedama kariškų laips-nių sistema ir 2) likviduojami peoviakai (P.O.W.), lenkų kariškos organizacijos pučas Lietuvoje.

1920-21 m. jis Lietuvos Misiijos narys ir karinis įgaliotinis JAV. Čia velionis sėkmingai likvidavo A. Liet. Brigadą ir uoliai dalyvavo Lietuvos paskolos bon- nų platinime, kur buvo realizuota virš pusantro mili-jono dolerių. Grįžęs iš JAV, buvo pasiūstas Kr. Ap. M-jos atstovu deryboms su Vokietija 1922 m. Sekančiais metais buvo pasiūstas Prancūzijos, Lietuvos Karinės Misiijos nariu.

Aprimus kovoms, Lietuvos vyriausybė pradėjo siauryti kariuomenės kadrus, t. y., karininkus, norin-

per menka minėti. Jų atvyko tiek mažai ir tie patys pasiekė frontą taip vėlai, jog jų įtaka karo pobū-džiui ir jo vedimui buvo maža. Kai pasirodė, kad mūsų jėgų jau nebe-užtenka, ministerių kabinetas, po rimtų svarstymų, priėjo išvados, jog, nežūrint sunkių taikos sąlygų, mes turime pasitraukti iš karo, kol dar galima. Tik ateitis parodys ar mes pasielgėme teisingai ir protin-gai..."

Knygos apžvalgą baigiant reikė-tų pridurti, jog taikos sąlygas slap-

tai pasirašant Maskvoje, Prancūzi-ja ir Anglija viešai pasiūlė Suomi-jai neribotą karinę paramą. Tačiau suomial pasirinko sunkias taikos sąlygas, nustojo didelių plotų su stipria industrija, Viipurio ir kitų miestų. Iš ten jems teko paskubo-mis iškelti mases gyventojų, palie-kant visą jų turtą priešams.

Ar patirti nuostoliai, ne tik ma-terialiniai, bet ir moraliniai, patei-sino pasirinkimą taikos, bet ne va-karų valstybių paramos, kuri būtų pakreipusi visus įvykius šiaurės ry-

tų Europoje, tuo pačiu ir Pabaltijo valstybėse, kita kryptimi? Priešin-gas sprendimas būtų iššaukęs vi-sai nenumatomus įvykius. Gal Suo-mijos ir ypač Pabaltijo valstybių likimas būtų buvęs kitoks, t. y., ne toks tragiškas, nes tragiškesnis kaip dabar jis negalėtų būti.

Kad suomių pasirinkta taika ne-buvo visai tikslingas sprendimas, rodo sekantis jų karas, šį kartą jau vokiečių remiamas prieš tuos pačius sovietus. Bet tai jau tema kitai knygai.

Z. R.

Lietuviai kariai Argentinoje

Po antrojo Pasaulinio karo, atvykus į Argentiną naujiems lietuviams emigrantams, to karo tremtiniams, Argentinos lietuvių tautinis ir organizacinis veikimas žymiai pagyvėjo; buvo įsteigta naujų organizacijų, o senosios lietuvių organizacijos savo veikimą labiau sustiprino, ypatingai tautine prasme. Iškilio reikalas steigti ir buvusių Lietuvos karių sąjungą. Kitų tautybių bendruomenės panašias organizacijas jau turėjo, jos veikė gana aktyviai ir dažnai kreipdavosi į lietuvius, prašydamos prisidėti prie bendro darbo, nukreipto prieš komunizmą ir už išlaisvinimą Europos pavergtų tautų. 1954 m. birželio mėn. įvyko keilolikos buvusių Liet. kariuomenės karių pasitarimas. Svarbiausias to judėjimo rėmėjas buvo gen. T. Daukantas. Buvo išrinktas steigiamasis komitetas, kuriam buvo pavesta paruošti sąjungos įstatus ir sušaukti steigiamąjį susirinkimą. Tų pat metų rugpjūčio mėn. 29 d. steigiamasis komitetas pasirašė su latvių ir estų atsargos karių organizacijomis draugiškumo aktą, o spalio 17 d. įvyko sąjungos steigiamasis susirinkimas, kuris buvo slavų Liet. Karių ir Savanorių Sąjungą atgaivino, pavadindamas ją Buvusių Lietuvos Karių ir Kovotojų Sąjunga Argentinoje. Dabartinę sąjungos valdybą sudaro: kpt. Viktoras Diminskis — pirmininkas, virš. Mykolas Galeckis — I vice pirm., j. ltn. agr. Antanas Šantaras — II vice pirm., Pranas Tamoševičius — sekr., savanoris Izidorius Dailydė — kasininkas, savanoris agr. Stasys Mikellionis ir dipl. miškininkas Jonas Baliukas — valdybos nariai.

VETERANŲ VEIKLA

B. K. ir K. S-ga Argentinoje siekia savo tikslą:

1. Suburti į nepolitinę organizaciją visus pasiryžusius aktyviai kovoti dėl lietuvių tautos laisvės lietuvius.

2. Išlaikyti gražias tautines ir karines lietuvių tradicijas.

3. Kelti lietuviuose, ypač jauniame, lietuvių tautinį susipratimą.

4. Aktyviai dalyvauti lietuvių bendruomenės gyvenime ir rūpintis ją pakreipti tinkama vaga.

5. Kovoti prieš lietuvių bendruomenės kenkėjus, o ypač komunistinę veiklą.

6. Palaikyti glaudžius santykius su kituose kraštuose esamomis lietuvių karių sąjungomis ir su mums draugiškoms kitų tautų karinėmis organizacijomis.

7. Garsinti pasaulio laisvose tautose Lietuvą, lietuvių tautą ir jos kovas už savas teises ir laisvę.

Sąjunga šiuo metu turi virš 40 aktyvių narių. Aktyviai dalyvauja visuose lietuvių bendruomenės tautiniuose veiksmuose, glaudžiai bendradarbiauja su tautinėmis lietuvių ir kitų tautų karinėmis organizacijomis. Sąjungos metinė šventė yra 23-čią lapkričio—Kariuomenės šventė ir Vėlinių diena — žuvusiųjų už Lietuvos laisvę pagerbimo diena.

Sąjungos garbės pirmininku yra išrinktas generolas Teodoras Daukantas ir garbės nariu — buvęs Argentinos Generalinis Konsulas

Lietuvoje p. Barsanti, kaip daug nusipelnę Amerikos lietuvių kolonijai.

Sąjungos būstinė: Avellaneda, Mendoza No. 2280, Republica Argentina.

Argentinos Lietuvių Karių ir Kovotojų Sąjungos veikimo suglausta kronika

Išpūdingai paminėta Kariuomenės Diena 1956 m. lapkričio 23 d. Atlaikytos mišios su choru ir Lietuvos Himnu bažnyčioje už žuvusius Lietuvos karius ir kovotojus. Uždėtas vainikas ant simbolinio kryžiaus lietuvių Aušros Vartų bažnyčios sodelyje. Šiose ceremonijose be karių ir kovotojų dalyvavo liet. skautų sąjunga ir specialiai sukviešti visų liet. organizacijų ir draugijų atstovai ir plati visuomenė. Pritaikintas kalbas pasakė pirmininkas kpt. V. Diminskis, ltn. agr. A. Šantaras, gen. T. Daukantas ir kt.

Lietuviškos Velykos ir margučių šventė buvo suruoštos 1957 m. Lietuvių Salione su velykiniais užkandžiais ir margučių ritinėjimu. Kpt. Diminskiui atidarius šventę, kalbėjo gen. Daukantas ir kt. Tai buvo tikra Velykų puota, perpildytas salionas publikos vaišinisi ir dainavo karių dainas, kurios skambėjo taip pat garsiai, kaip prieš 20 ar 30 metų.

Komunistų teroro paroda, kuri buvo suruošta Pabaltijo Komiteto — lietuvių, latvių ir estų, 1957 m. birželio 14—23 dienomis Buenos Aires miesto centre. Lietuvių Karių ir Kovotojų Sąjunga uoliai prisidėjo savo darbu prie šios parodos.

čius išeiti iš kariuomenės, atleidinėjo. Velionis irgi buvo pasišovęs iš kariuomenės išeiti. Bet vyriausybė jo neatleido, bet pervedė į Užsienio M-ją ir paskyrė diplomatinę tarnybą. 1923 m. gruodžio 1 d. prezidentas A. Stulginskis paskyrė jį įsteigti Lietuvos konsulatą Čikagoje. Konsulu Čikagoje jis išbuvo iki 1928 m. vasario 1 d. Nuo tos dienos iki 1935 m. liepos 1 d. velionis išbuvo generaliniu konsulu New Yorke. Daug pastangų jis dėjo Amerikos lietuvių prekybos rūmų organizavimui ir kad suburtų visus prekybininkus bei pramonininkus ir įvairių profesijų žmones į vieną organizaciją.

1935 m. liepos 1 d. velionis buvo paskirtas Lietuvos nepaprastu pasiuntiniu ir įgaliotu ministru Vašingtone. Tose pareigose velionis ir išbuvo iki mirties. Kadangi velionis buvo ministerio titulu ir vienas seniausių atstovų, tai visų kitų valstybių atstovai buvo jį išsirinkę savo dekanu, jis išbuvo juo iki mirties.

Velionis yra parašęs keleta vertingų brošiūrų, būtent: 1) "Su Lietuva ar prie Lenkijos", 1921 m.,

2) "Moderninė Karo inžinerija Prancūzijoje", 1923 m., 3) "Introducing Lithuania" 1930 m. ir 4) "The Annals of the Academy of Political and Social Science", 1944.

Būdamas diplomatinėje tarnyboje, jis vedė amerikietę lietuvaite Marijoną Radzevičiūtę. Išaugino JAV gimusią dukterį Mirgą, kuri yra ištekėjusi ir gyvena Californijoje.

Kai 1940 m. birželio viduryje bolševikai okupavo Lietuvą, jo, kaip diplomato, padėtis žymiai pasunkėjo. Paleckis spyrė jį pasilikti savo pareigose ir jį atstovauti. Tačiau jis griežtai protestavo prieš okupanto smurtą. Lietuvos laimei JAV vyriausybė viešai raštu 1940 m. liepos 23 d. pareiškė, kad nepripažįsta Sovietų Rusijos smurto.

Ištisą penkioliką metų jam reikėjo atydžiai ir nuolatos budėti, kad pasikėsinimai numarinti Lietuvą būtų laiku atremti.

Velioniui mirus, ne tik liūdi jo šeima, bet liūdi ir visa Lietuva; liūdi laisvieji lietuviai visame pasaulyje.

Maironio 25 m. mirties paminėjimas įvyko birželio 30 d. Sąjungos pirmininko kpt. V. Diminskio iniciatyva. Lietuvių Aušros Vartų bažnyčioje buvo atlaikytos iškilmingos pamaldos už Maironį.

Po pamaldų Lietuvių saliono scenoje skendo gėlėse Maironio paveikslas specialiai dailininko Kuprevičiaus nupieštas. Kpt. Diminskiui atidarius paminėjimą, kalbėjo gen. T. Daukantas, kuris asmeniškai gerai pažinojo Maironį. Plačiau kalbėjo pedagogas J. Vede-gis. Mok. p. Diminskienė pacitavo iš "Pavasario Balsų". Buvo deklamacijų, ir parapijos choras išpildė keletą dainų. Minėjimas baigtas Tautos Himnu.

J. Gilyvydis

Buvusių karių veikla Sydney mieste, Australijoje

Š. m. kovo 31 d. Sidnėjaus Lietuvos Sąjungos "Ramovė" skyrius iškilmingai paminėjo Lietuvos savanorio Prano Eimučio žuvimą Kaune 1919 m. kovo mėn. ginant Amerikos misiją Lietuvai.

Minėjimas prasidėjo pamaldomis, kurias laikė ir pamokslą pasakė Sidnėjaus kapelionas Butkus. Po pamaldų sekė tai dienai pritaikyta paskaita tema "Lietuvos Nepriklausomybės praradimo aplinkybės. Paskaitą parengė ir skaitė buv. Lietuvos kariuomenės plk. V. Šlogeris.

Minėjimas buvo užbaigtas Sidnėjaus L.S.R. skyriaus p-ko N. Cini-no trumpu padėkos žodžiu.

Birželio 2 d. vakare Estų Klubo patalpose Sidnėjaus Ramovės skyriaus valdyba surengė lietuvių karių susipažinimo pobūdį su paskaita.

Paskaitą "Gen. Raštiko Raštų I-jo tomo Apžvalga" paruošė ir skaitė dipl. teisin. Leonardas Karvellis. Paskaitininkas, objektyviai įvertinęs knygos autorių, ypačingai pagyrė buvusią mūsų kariuomenę, pabrėždamas jos auklėjimo svarbą.

Po paskaitos, užtrukusiose daugiau kaip valandą, vyko gyvos diskusijos.

Sidnėjaus ramovėnus raštu pasveikino buvęs Lietuvos kariuomenės karys p. Liuga, gyv. Newcastle.

Prie alaus stiklo ir šiltų užkandžių nepastebimai prabėgo kelios nuotalkingos valandos. Paskaitos klausėsi apie 40 žmonių.

Newcastello, mieste esančiame šimtas mylių nuo Sidnėjaus, p. Liugos iniciatyva kuriama Ramovės seniūnija.

Sidnėjaus Ramovės sk. p-kas N. Ciniņas, buv. kavalerijos leitenantas

Sidnėjaus Ramovės skyriaus pirmininkas aplankė savo buvusį pulko vadą plk. Labutį, gyv. Australijos sostinėje Canberroje, apie 200 mylių nuo Sidnėjaus. Tarp kitko, buvo tariamasi ir apie Canberros Ramovės skyriaus steigimą. Ten yra apie 100 lietuvių, dirbančių įvairiose valdinėse įstaigose - ministerijose. Jų tarpe — nemažas būrys buvusių Lietuvos karių.

Sidnėjaus ramovėnas, buvęs Lietuvos kar. psk. A. Kazlauskas, Velykų proga vykdamas į Aubury miestą (300 mylių nuo Sidnėjaus), nuvežė pluoštą instrukcijų ir lin-kėjimų buv. ulonų pulko kpt. S. Valiui. Vizito tikslas buvo paraginti gyvenančius Aubury buv. kari-us steigti Ramovės seniūniją ar skyrių. Reikia tikėti, kad S. Valiui vadovaujant, kitų lietuviškų organizacijų tarpe Aubury mieste bus ir L.K.S. Ramovė.

Sidnėjaus Ramovė savo veiklos plane 1957 m. antrajam pusmečiui yra numačiusi: 1) p-ko N. Cini-no paskaitą — "Ramovės Statutas", įvyks Estų klube liepos mėn. paskutinį sekmadienį; 2) N. Cini-no paskaita — "Žalgirio mūšis" ir minėjimas; ten pat — rugpjūčio 3 d., po minėjimo šokiai; 3) Lietuvos Kariuomenės šventės minėjimas, įvyks lapkr. 23 d., bus koncertas, programa ir pramogos.

Sekantiems metams yra pakviesti sekanti paskaitininkai: ltn. Kvietkauskas — "Širvintų mūšis"; dipl. teis. Karvellis — "Kariuomenės susiartinimas su visuomene" ir mjr. Kutka — "Lietuvos Kariuomenės raida ligi 1944 metų".

N. C.

Ramovėnų iškila Filadelfijoje

Š. m. birželio 23 dieną Filadelfijos ramovėnai surengė ekskursiją prie Virginia ežero. Šio gražaus

ežero pakrantėje buvo praleista keletas malonių valandėlių. Išvažiavimo tikslas — sukviesti visus savanorius - kūrėjus ir pabendrauti su jais. Jų pagerbimui buvo skaityta trumpa paskaitėlė "Savanoriai". Po to, A. I. nupasakojo žurnalo "Kario" vergus ir prašė visų prisidėti prie "Kario" išlaikymo. "Kario" reikalams čia pat buvo suaukota \$21.00. Buvo neužmiršti ir Jonai. Ir jie buvo pagerbti Joninių proga. Vandens mėgėjai turėjo malonumo pasimaudyti skaisčiame ežero vandenyje. Ekskursijoje su svečiais dalyvavo apie 40 žmonių.

"Kario" parėmimų aukų lapais buvo surinkta \$42.00, o Filadelfijos "Ramovės" skyrius parėmė \$24.00, tuo būdu "Karys" sušelptas \$66.00. "Kario" Nr. 6 buvo aprašyta Filadelfijos ramovėnų išvyka į Valley Forge.

Š. m. sausio mėn. "Karyje", korespondentas iš Filadelfijos rašo apie Filadelfijos ramovėnų veiklos krizę, skyriaus likvidavimąsi, o svarstant Lapkričio 23-sios minėjimą, korespondentui susidarė įspūdis, kad žengiama į organizacinio gyvenimo mirtį. Gaila, kad korespondentas, nedalyvavęs Lapkričio 23-sios rengimo posėdyje, tą viską išlaužė iš pirmo ir savo informacija tik klaidina "Kario" skaitytojus.

Iš šių dviejų iškilų aprašymo matosi, kad jokios veiklos krizės ramovėnai neišgyveno ir jie dar vis gyvi ir veikia. Čia matosi korespondento "persistengimas", arba pikta valia.

N. M.

Iš Savanorių-Kūrėjų centro veiklos

Naujai išrinktoji L. K. Kūrėjų-Savanorių Sąjungos Centro Valdyba savo pirmutiniuose dviejuose plenumo posėdžiuose apsvartė ir nustatė savo veikimo gaires. Artimiausiu laiku pasiryžo atlikti:

1. Išsiuntinėti sąjungos skyrių valdyboms atitinkamo turinio bendraraštį, kad vietose būtų surengti sąjungos 30 metų įsisteigimo sukakties paminėjimai, prisitaikant prie vietos sąlygų ir esamų aplinkybių.

2. Atspausdinti ir Skyrių Valdyboms išsiuntinėti naujuosius sąjungos įstatus ir nario liudijimus.

3. Prie Centro Valdybos įsteigta kartotekai, per Skyrių Valdybas išsiuntinėti nariams atitinkamos formos žinių lapus, prašant suteikti biografinę žinią.

4. Paruošti ir išsiuntinėti sąjungos nariams politinio turinio an-

Toronto kūrėjų-savanorių S-gos skyriaus nariai su poniomis.

Sėdi vidury pirm. St. Banelis. Stovi iš kairės į dešinę: B. Mikaila, A. Poškus, V. Puodžiūnas, St. Kviecinskas, St. Pociūnas, J. Šipelis, J. Mačys, A. Jakimavičius, St. Čepas — išdininkas, V. Streitas, K. Kregždė, Vl. Kazlauskas, L. Čiuplinskas, K. Aporavičius — sekret., L. Vaštokas, St. Macikūnas ir J. Tamulaitis.

ketas, prašant pareikšti į pastatytus klausimus savo nuomonę.

5. Vietovėse, kur gyvena didesnis skaičius kūrėjų-savanorių, įsteigti naujus sąjungos skyrius ir grandis.

6. Prašyti žurnalo Karys Redakcija, kad slapyvardžiu rašomos apie sąjungą ir jos skyrius iškraipytos ir tendencingos korespondencijos, prieš talpinant į žurnalą, būtų prisiunčiamos Centro Valdybos vicepirmininkui J. Švedui patikslinti, tuo būdu norima išvengti visuomenės klaidinimo.

Centro Valdybos narių tarpe vyrauja vieninga ir darbinga dvasia.

Matas K.

Kūrėjai-Savanoriai Toronte

L. K. Kūrėjų-Savanorių Sąjungos Toronto skyrius buvo įsteigtas 1954 m. rugpjūčio 28 d., pradžioje dalyvaujant apie 20 narių. Susirinkimo buvo deklaruota, kad skyrius tremtyje ugdydamas tėvynės meilę ir pasišventimą, kaip nepolitinė organizacija įsijungia į bendruomenės veiklą ir dės pastangas glaudžiai sujungti visą lietuviškąją visuomenę vieningam darbui kovoje atgaunant mūsų laisvę ir nepriklausomybę. Be kitų darbų, skyrius pasiėmė sau pareigą materialiniai remti Vokietijoje pasilikusius ir į vargą patekusius kūrėjus-savanorius ir Laisvės Kovų invalidus. Tokiu būdu iki šiol per ten esantį k.-savanorių skyrių yra pasiūsta apie 600 dol. aukų. Stengiamasi nors kuklia auka neužmiršti ir kitų mūsų tautai opių reikalų: žymiam mūsų kultūrininkui ir Nepriklausomybės Akto Signatarui prof. M. Biržiškai pasiūsta 71 dol., Mažosios Lietuvos Patrijarko Jankaus šeimai 20 dol., Liet. Namų sėrai 25 dol., 50 dol. vertės siuntiniu sušelptas vienas mūsų žymus karys kūrėjas-savanoris, grįžęs į tėvynę po 10 metų iš bolševikų kalėjimų, be sveikatos; 70 dol. suma sušelptas vienas skyriaus narys, esantis

sanatorijoje. Atiduodama tam tikra duoklė mūsų visuomeninei bei kultūrinei veiklai plėsti. Šiems reikalams lėšos sudaromos iš ruošiamų pobūvių ir kultūrinių pramogų. Dabartiniu metu skyriuje yra 24 nariai, kurie su valdyba ranka rankon dirbdami, sudaro galimybes siekti gražių vaisių.

Skyriui nuo pat pradžių vadovauja: St. Banelis — pirm., St. Čepas — išd. ir K. Alperavičius — sekr.

Bs.

Lietuvių Veteranų Sąjungos RAMOVĖ statuto neaiškumai

Gvildenant L.V.S. Ramovė statutą, kai kur užtinkama neaiškumų. Liečiami paragrafuose dalykai ir reiškiamos sąvokos nevisai aiškios ir kai kur nevisai pilnai apibūdintos. Turiu primygtinai pabrėžti, kad, reikšdamas tik savo asmeninę nuomonę, nepriekaištaudamas statuto autoriams už jų kilnų darbą, aš tik noriu drauge su mielais skaitytojais kariais panagrinėti neaiškias statuto vietas.

Pirmiausia man krito akin pats statuto pavadinimas. "Liet. Veteranų Sąjunga Ramovė", žodžių "Ramovė" ir "Veteranų" sąvokos nevisai atitinka paties statuto turinį, kurio pagrinde faktinai turėtų būti surinkta teisinė medžiaga paragrafų formoje apibūdinta ir liečianti buvusius Lietuvos kariuomenės aktyvios tarnybos karius. Taigi, mano supratimu šiuo atveju žodžio "veteranas" sąvoka prieštarauja šio statuto penktajam paragrafui. Penktas paragrafas, apibūdinamas Sąjungos narį, formuluoja, kad nariu gali būti: a) "buvę Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės kariai", b) lietuviai tarnavę... pajėgose ir t.t.

Nepriklausomo gyvenimo laikais ir būdami svetur, mes pratę veteranais vadinti ne vien tik karius, kovojusius su ginklu už savo kraštą, bet ir asmenis, kovojusius žodžiu ir raštu, ar savo asmenine

įtaka ir gal daugiau nuveikusius už kitus, kovojusius ginklu rankoje. Ir vieni ir kiti, kariaudami skirtingais ginklais, siekė vieno tikslo — atstatyti Nepriklausomą Lietuvą. Ir vieni ir kiti tapo mūsų širdyse Nepriklausomybės atkūrimo veteranais. Su ginklu rankose kariaudami žuvo mūsų savanoriai kūrėjai Povilas Lukšys, eil. Pranas Elmūtis, kar. Juozapavičius ir kiti, gi Basanavičius, Kudirka, prezidentas A. Smetona ir kiti, kariaudami žodžiu, tapo tais veteranais, dėka kurių per 20 metų gyvenome nepriklausomą gyvenimą.

Angliškai kalbančiame pasaulyje gyvendami, mes susidūrėme su "veterano" žodžio sąvoka, turinčia kitą reikšmę. Šiuo atveju anglų žodis "veteran" reiškia atsargos karį, t. y., asmenį, karlavusį tik su ginklu rankose. Tad ar nebūtų tikslingiau "The Lithuanian Veterans Association Ramovė, Inc.", išvertus į mūsų kalbą, skaityti: "Lietuvos Karių Sąjunga Ramovė". Šiuo atveju vertimas pilnai atitiktų žodžio "veteran" sąvokai.

Pirmasis statuto paragrafas, kuris skamba: "telkti lietuvių kilmės buvusius karius" ir pan... nevisai aiškus. Kokius karius telkti? O karių juk būta visokių — tarnavusių vokiečių kariuomenėje (kuri tik dabar tapo demokratinė), būtinis tarnybos karių, aktyvios tarnybos karių — karininkų, viršilų, puskarininkų. Mano supratimu, šitas paragrafas turėtų aiškiau pabrėžti ar apimami aktyvios ir neaktyvios tarnybos kariai. Sąjungos nario sąvoka turėtų būti apibūdinta pilnai, be jokių abejojimų.

Dėl žodžio "Ramovė", turiu pasakyti, kad šis žodis irgi gal ne vietoje panaudotas. Juk savo laiku Ramovė reiškė vietą, patalpą, kur poilsui susirinkdavo puskarininkiai ir karininkai. Siūlyčiau vadinti ilgo ir neaiškaus Sąjungos pavadinimo vartoti trumpesnį ir aiškesnį: "Lietuvos Karių Sąjunga".

N. Čininas

A. A. PLK. LTN. INŽ. BALYS SLIŽYS

Plk. ltn. inž. Balys Sližys gimė 1885 m. lapkr. 13 d. Anykščių v., Utenos aps. Baigęs Liepojos gimnaziją, 1904 m. įstojo į slaptą lietuvišką veiklą. Būdamas studentu, dalyvavo Didžiajame Vilniaus Seime 1905 m. Grįžęs į kaimą, slaptai veikė, skleidė seimo nutarimus, ragino žmones griauti rusų valdžią ir kurti savąją. Rusų žandarų persekiojamas, pabėgo užsienin ir, atsidūręs Austrijoje, stojo į Lvovo politechnikumą, kurį baigė 1912 m., gaudamas inžinieriaus diplomą. Tais pat metais grįžo Lietuvon, pateko į žandarų rankas ir už buvusius "nusikaltimus" gavo 1 metus tvirtovės kalėjimo. Kilus I Pasauliniam karui, buvo mobilizuotas į rusų armiją, komandiruotas į Irkutsko karo mokyklą, kurią baigė pirmuoju 1915 m.

Į Lietuvą grįžo 1918 m. ir buvo paskirtas Utenos aps. viršininku.

1919 m. sausio 2 d. įstojo į besikuriantį Lietuvos kariuomenę savanoriu ir tais pat metais buvo paskirtas Krašto Apsaugos ministerijos inžinierijos sk. viršininku. Iš to skyriaus ilgainiui išaugo Lietuvos kariuomenės inžinierijos daliniai ir aviacija. Į pulkininko leitenanto laipsnį pakeltas 1925 m. rugšėjo 28 d.

Būdamas Lietuvos Krašto Apsaugos ministru 1922—1924 m. iš pagrindų perorganizavo kariuomenės dislokaciją, pakėlė apmokymo lygį, rūpinosi geresniu karininkų ir puskarininkų paruošimu. Tame laikotarpyje buvo įkurtas Lietuvos universitetas ir atvadotas Klaipėdos kraštas. Kaip kabineto narys yra pasirašęs universiteto įkūrimo aktą ir suvaidinęs lemiamą vaidmenį (kartu su tuo metu buvusiu min. pirm. Ern. Galvanausku) Klaipėdos krašto atvadavime.

Jam būnant Lietuvos susisiekimo ministru 1924—1926 m. buvo patatyta Amalių - Telšių - Kretingos - Klaipėdos geležinkelio linijos, pradėta šventosios uosto statyba, daug atlikta sauselių, tiltų, telefono, pašto susisiekimo gerinime.

Be to, jis buvo plentų, vandens kelių ir pašto žinybos tarnautoju 1927—1934 m., Klaipėdos uosto direkcijos pirm. 1934—1939 m. Jam vadovaujant, sumodernintas ir išplėstas Klaipėdos uostas, kuris savo apyvarta pralenkė Rygos ir Talino, ir prilygo Karaliaučiu. Atsirado prekybos laivynas. Pastatytas uostų jachtoms, susidarė puikios sąlygos jūros vandens sportui.

Ilgą laiką jis buvo Vilniui Vauduoti Sąjungos centro komiteto nariu.

Yra apdovanotas Vyčio Kryžiaus ir DLK Gedimino ordinais, Latvijos vyriausybės apdovanotas Trijų Zvaigždžių ordinu.

Iš Lietuvos pasitraukė į Vokietiją 1944 m. Tremtyje buvo Liet. komiteto pirm. Heidelberge 1945—1948 m.

Į JAV atvyko 1949 m. liepos 1 d. Priklausė Liet. Inž. Arch. S-gai ir ALBendruomenei. Mirtis netikėtai ištiko liepos 20 dieną. Velionies liūdi žmona Salomėja Podėnaitė, sūnus Leonardas Vytautas ir dukterė Irena Silva.

Prie pašarvoto velionies atvyko atsiveikinti gausus būrys lietuvių.

AUKA UŽ SVETIMŲ INTERESUS Kosto Matulaičio 12 metų mirties sukakčiai paminėti

1944 m. gen. Plechavičius organizavo Karo Mokyklą (norėdamas parengti jaunimui kadra būsimajai Lietuvos kariuomenei) Marijampolėje, buv. 9 p. p. kareivinėse. Į karo mokyklą buvo įstojęs nemažas būrys jaunojo Lietuvos žiedo. Jų tarpe ir Kostas Matulaitis, kilęs iš Marijampolės apskr., Liudvinavo val., Stebuliškių km., knygnešio Andriaus ir Albinos Matulaičių sūnus.

Nors Kostas M. turėjo Marijampolės miesto savivaldybėje neblogą vietą, bet tėvų ir artimųjų neperkalbamas veržėsi ten, kur galėjo daugiau patarnauti savo Tėvynei. Deja, Karo Mokykla buvo žiauriai likviduota. Kurie nebesuspėjo išsibėgioti iš 9 p.p. kareivinių, buvo vokiečių suminti ir išvežti į Vokietiją, o ten įjungti į Luftwaffe dalinius. Tas pats atsitiko ir Kostui M. Buv. karo mokyklos jaunuolių kuopa apie 200 vyrų buvo mėtomai iš vietos į vietą, be galo blogai

maitinami, o darbo būdavo 13—18 val. per dieną. Kostas M., kaip knygnešio sūnus, negalėjo į visa lengvai žiūrėti ir kartais savo pavergėjams pasakydavo vieną kitą nepalankų žodį. Tik dėlto buvo iškeltas į frontą ir 1945 m. balandžio 23 d. 8 val. ryto, rusų artilerijai stipriai apšaudant fronto ruožą ties Milberg (22 km nuo Torgau), savo krauju apšlakstė svetimą žemę. Mirties liudininkas buvo Juozas Kubilskis iš Vilkaviškio.

Esu girdėjęs iš aviacijos karininkų, kad Kostas M. buvo labai darbštus ir sąžiningas mechanikas; jam paruošus lėktuvą skridimui, kiekvienas karininkas ramiai sėdavo ir niekuomet neturėdavo skrisdamas kokiu nemalonumu.

Deja, jis daugiau Lietuvos padangės "paukščiams" nebeapsitar-naus.

Jo paskutiniam laiške rašyti žodžiai:

"O, kaip norėčiau savo gyvybę paaukoti ant tėvynės aukuro", de-ja, neišsipildė. V.N.

LAIŠKAI REDAKCIJAI

Gerbiamas Pone Redaktoriau!

Š. m. Kario 5 nr., 168 psl. yra išspausdintas P. Erdvio rašinėlis "Savanoriai-Kūrėjai", kuriame yra kaulurie išsireiškimai, dėl kurių skaitau reikalinga viešai pasisakyti. Ten teigiama: "Perdavimo metu kalbėjo buv. Centro v-bos p-kas Dr. Gudaitis. Iš jo kalbos turinio susidarė įspūdis, kad buvo daug dirbta, bet mažai nuveikta. "Toks susidariusio įspūdžio teigimas neatitinka mano pranešimo minties. Čia reikia priminti, kas ir pranešime buvo pasakyta, kad Dr. Gudaitis buvo trečias LKKSS C. V-bos pirmininkas toje 3—4 metų kadencijoje, tai reiškia, kad ne jo vieno pirmininkautos C. V-bos dirbta per tą laiką. Per mano apie metus pirmininkavimo laiką C. V-ba vieninai dirbo, kiek esamomis sąlygomis ir aplinkybėmis buvo galima. Vienas kitas LKKSS svarbus reikalas buvo atliktas, vienas kitas pradėtas, bet per trumpą laiką nespėtas baigti, ir buv. pirm. sugestijavo tuos reikalus tęsti naujajai V-bai ir, jei galima, baigti. Jei namui patatyti pamatai ir išvestos sienos, tai namas dar nebaigtas, bet ar mažai ar daug padaryta, ne-taip paprasta yra atsakyti. Tad ir P. Erdvio pastaba "...mažai nuveikta" sudaro subjektyvios tendencijos įspūdį, kad buv. C. V-bai

priekaištaujamas mažas nuveikimas. Kitas P. Erdvio posakis "...bėgyje 3—4 m. vos pavyko bendromis jėgomis paruošti naujus Sąj. įstatus..." sudaro įspūdį, kad atliktą C. V-bos darbą norima nuvertinti. Mano pranešime nebuvo pasakyta "vos pavyko... bendromis jėgomis", bet pranešiau, kad tikrai C. V-ba savo jėgomis paruošė naujus LKKSS įstatus, kurie yra priimti ir veikia. io gyvenimo sąlygomis kad ir organizacijos įstatus žmoniška paruošti, reikia laiko ir pasižventimo. Dėl to ir šiuo atveju P. Erdvio išsireiškimas "vos pavyko" sukelia jo turėtos tendencijos įspūdį. Apie kitą neigiamai pasakyti ir, gal, papeikti visuomet lengviau, negu pačiam ko teigiamo ir didelio padaryti. Lietuvių organizacijos veikla svetur negali būti vertinama vien mažu ar dideliu nuveikimu, bet pirmoje eilėje reikia vertinti lietuvių pasiryžimą sunkiose sąlygose, po varginančio dienos darbo, dalį savo poilsio laiko paaukoti lietuvių tautiniams reikalams, nes juk kiekviena lietuvių tautinė organizacija savo buvimu ir pasireiškimu prisideda prie Lietuvos vardo garsinimo ir lietuvių išlaikymo. Tad esamomis sąlygomis tik neigiamą įspūdį apie saviškius tepasakyti, neskaitina lietuvių tautinį pasiryžimą.

Toliau P. Erdvys teigia: "Be to, apgailstavu, kad jų kadencijos metu dėl neapdairumo teko prarasti vieną skyrių, būtent, New Yorko". Čia jau visai klaidinančiai iškreiptas mano pranešimas C. V-baba skyrių nesteigia, tik duoda, reikalui esant, bendrus nurodymus. Skyrių steigia vietoje gyveną savanoriai. Skyriaus gyvavimas ar veikimas priklauso grvnei vietinių savanorių noro ir ryžtingumo. Tad C. V-ba negali skyriaus nei atarasti, nei "prarasti"; skyrius turi pats gyvuoti, arba — nebūti. Minimas New Yorko skyrius, pradžioje rodes gyvavimo ir veikimo norą, paskutiniu laiku neberodė gyvavimo žymių, nes nebeatsakinėjo C. V-bos raštų ir nebedalyvavo Centro Organų rinkimuose. Pranešime tuos duomenis ir nurodžiau. Už tat P. Erdvio prikašiojantis teigimas "...kad jų kadencijos metu dėl neapdairumo teko prarasti vieną skyrių, būtent: New Yorko" — neatitinka teisingos reikalo padėties ir sudaro klaidinantį įspūdį.

Reikšdamas pagarbą,

Dr. K. Gudaitis,
LKKSS C. V-bos b. pirm.

G. T.

Gavau du tomu "KRYŽIUOČIŲ" galiu pasakyti, Jums didelis ačiū! Man tai bus geras pasiskaitymas, nes mano šeimoje tik vienas esu pamokytas lietuviškai. Iš mano dviejų sūnų ir trijų dukterų tik pirmieji du — sūnus ir duktė — gerai kalba ir kiek paskaito lietuviškai, tik kiek geriau rašyti nesiseka. Bet visi penki lietuviškai pakalba ir supranta. Ir mano žmona dar iš rusinės Lietuvos kilusi, nors lietuviškai ir gerai kalba, bet angliškai rašyti jai geriau sekasi.

Aš augs Penssylvanijos valstijos kasyklose, ten netekau ir tėvo, apsigyvenau Brooklyne, kur mane motina siuntė į lietuvišką parapijinę mokyklą. Ten ir susipažinau su lietuviškumu. Motinai sumanius važiuoti į rusų valdomą Lietuvą, parvažiauvau ir aš, kur buvau Suvalkijoje, Punsko - Smalėnų vietovėse. 1913 m. vėl grįžau į Ameriką. Lietuvoje susipažinau su lietuvių sąjūdžiu prieš rusų valdžią (orig. "Užimtaciją", Red.) ir prieš lenkus.

Kilus karui, tarnavau J.A.V. kariniame laivyne Atlante, trečiojoje divizijoje — Greitųjų Naikintųjų Eskadroje. Dienom ir naktim siautėme vandenyne, gaudydami ir naikindami pavojinguosius vokiečių povandeninius "U" laivus. Kartais įvykdavo ir labai pavojingų susišaudymų, kai kurie mūsų laivai ir negrįždavo... Bet su įsūtusiu pasiryžimu "U" laivų pavojų prašalinome ir kariuomenės gabenimas į Europą dideliais laivais pasidarė vėl galimas.

Iš karo grįžau trijų juostelių puskarininkiu — first Class Petty Officer, Dept. of Engineering, atgal į Brooklyną. Ten vakarais mokiausi elektriko amato. Buvau jau kiek primiršęs savo lietuviškumą. Teko atsigaivinti, pradėjau pats mokytis, skaityti lietuviškus laikraščius, prisirašiau prie lietuviškų organizacijų. Taip iki dabar, iki susenėjimo — šešiasdešimt metų, išbuva geru lietuviu.

Tačiau grįžtant prie knygų ir abelnai prie lietuviškos literatūros, man atrodo, jog turėtų būti į valias lietuviškų knygų ir gero pasiskaitymo, kad ir romantiško. Tik man rodos, kad ir angliškoje kalboje turėtų būti spausdinama viskas, kas geresnio apie lietuviškumą. Ir tokios knygos, kaip KRYŽIUOČIAI angliškai būtų skaitomos suanglėjusių lietuvių ir labai mėgiamos. Daug kas jų klausia, kodėl nėra geros lietuvių istorijos anglų

kalboje? Aš manau, reikėtų daugiau platinti lietuvių literatūrą anglų kalba. Mano šeimos jaunieji nė vienas nepraleidžia neperskaitytes anglišką knygėlę apie Lietuvą ir dar paskolina kitataučiams.

Nereikia manyti, kad Amerikos suanglėję lietuvių nesidomautų viskuo, kas yra lietuviška. Daug jų mylėtų geriau susipažinti ir sužinoti apie tėvų buvusią gražią šalį — Lietuvą, kad ir per spaudą.

Nereikėtų kaltinti seniau atvykusių tėvų, kad nesistengė savas šeimas geriau sulietuvinti, nes ir jiems patiems neteko geriau pasimokyti. O juk čia Amerika, yra anglų tautos šalis, taigi pirmenybė angliškumui.

O dabar, kai naujieji atvyko į šią šalį, daug geriau ir daugiau mokslų išėję, tai jiems ir daugiau priklauso atitaisyti senųjų atelvių nedamokslų padarytus suklaidinimus.

Su didžia pagarba,
Vinsas Višnius, Brooklyn

Didžiai Gerbiamas Redaktorium,

Leisk ir man bent keliais sakiniais pasiteisinti, kai 6(1333) "Kario" n-ryje kažkoks, kaip galima iš teksto spėti, karys, prisidengęs slapyvardė, daro man nepagrįstų priekaištų.

Bendrai savo rašiniuose apie St. Raštiko atsiminimus aš kariams teisės politikuoti neginčiju. Ponas A. L., matyti neatidžiai skaitė mano rašinį. Tam tikslui aš net atskirą skyrelį esu paskyręs. Kariai, žinoma, gali politikuoti lygiai taip, kaip politikuoja ir civiliai. Tiktai tegul jie ir politikuoja taip, kaip politikuoja civiliai, — nenaudodami jiems valstybės suteiktų ginklų, kurių tikslas yra išimtinai ginti tėvynę nuo išorės priešo. Bet jau sena tiesa, kad aktyvios tarnybos kariai nepolitikuoja. O jeigu jie nori politikuoti, tai tegul pereina iš karo tarnybos į politiką, bet tegul nesinaudoja jiems valstybės suteiktomis ginklo privilegijomis. Tegul į politinę areną kariai stoja lygiomis teisėmis ir sąlygomis su civiliais. Aš taip rašiau, aptardamas St. Raštiko atsiminimus ir taip rašau ir dabar. Kam gi p. A. L. klaidina "Kario" skaitytojus?

Netiesą p. A. L. rašo ir apie mano suminėtus diktatorius ir žmonių teisių uzurpatorius. Ne vienas Napoleonas Bonopartė buvo karys.

AUKOJO KARIUI:

1. L. V. S. "Ramovė" Cleve- lando Sk.	\$158.77
2. L. V. S. "Ramovė" Bos- tono Sk.	50.00
3. L. V. S. "Ramovė" Nia- gara Sk.	25.00
4. L. V. S. "Ramovė" Phila- delphia Sk.	24.00
5. L. V. S. "Ramovė" Oma- ha Sk.	15.00
6. Jakimavičius, Vl., Mass.	\$11.00
7. Kriščiūnas Antanas, Mass.	7.00
8. Tervydis Vladas, Ill.	3.00
9. Beleckas A., N. Y.	2.00
10. Česonis J., Pa.	2.00
11. Gudonis Jonas, Ill.	2.00
12. Kaulinis K., Pa.	2.00
13. Stelmokas J., Pa.	2.00
14. Valentukevičius Fe., N.H.	2.00
15. Žukas Vaclovas, Ill.	2.00
16. Impulevičius Ant., Pa.	1.50
17. Abraitis, Juozas, Pa.	1.00
18. Bagdonavičius V., Pa.	1.00
19. Barusevičius Pr., Pa.	1.00
20. Bendžius A., Pa.	1.00
21. Burčikas Br., Pa.	1.00
22. Ceilius J., N. Y.	1.00
23. Didelis P., Pa.	1.00
24. Gaigalas Antanina, Pa.	1.00
25. Gedmintas Ged., N. J.	1.00
26. Gvazdinskas, Pa.	1.00
27. Jablonskis J., Pa.	1.00
28. Kaulinis P., Pa.	1.00
29. Laskas, Teodoras, N.Y.	1.00
30. Lušaitis J., Pa.	1.00
31. Macijauskas V., Pa.	1.00
32. Mackevičius J., Pa.	1.00
33. Makarauskas P., Pa.	1.00
34. Malinauskas J., Pa.	1.00
35. Misliauskienė B., Pa.	1.00
36. Mitalas P., Pa.	1.00
37. Mockūnas S., Pa.	1.00
38. Muraška V., Pa.	1.00
39. Naras J., Pa.	1.00
40. Pečinis Br., Pa.	1.00
41. Račkaitis K., N.Y.	1.00
42. Raubertas A., Pa.	1.00
43. Rukšys Birutė, Pa.	1.00
44. Šalčiūnas A., Pa.	1.00
45. Šalčiūnas V., Pa.	1.00
46. Tvar kūnas B., Pa.	1.00
47. Ubeika B., Pa.	1.00
48. Valius B., Pa.	1.00
49. Vilėniškis Ant., N.Y.	1.00
50. Viliūnas V., Pa.	1.00
51. Bakuckas J., Pa.	0.50
52. Binkis E., Pa.	0.50
53. J. S., Pa.	0.50
54. Dr. Šmulktystis, Pa.	0.50
55. Vitkus Valerijonas, N.Y.	0.50
56. L.V.S. "Ramovė" Brooklyno Sk.	63.00

VYRAI GEDIMINO KALNE

Vokietijoje neseniai įsteigta lie-
tuviška knygų leidykla "Aušra".
Pirmuoju savo leidiniu leidžia Sta-
sio Butkaus atsiminimus, pavadin-
tus "Vyrai Gedimino Kalne".

Knyga jau paduota spausdinti
Vokietijoje ir rudenį išeis iš spau-
dcs.

St. Butkus savo atsiminimuose
apima 1915—1919 metus: Didžiojo
karo metu savo išgyventus išpū-
džius Lietuvoje, prie Dubysos, gy-
venimą Rusijoje, paskui rusų ka-
riuomenėje, revoliucijos pergyveni-
mus, gyvenimą Lietuvoje, tolima-
jame Murmansko krašte (šiaurė-
je), revoliucijos suirutės meto ke-
lionę iš pačios šiaurės į Kaukazą,
gyvenimą lietuvių batalijone Smo-
lenske ir grįžimą į Lietuvą ir pa-
tekimą į vokiečių nelaisvę.

Antrojoje dalyje liečia Lietuvos ka-
riuomenės kūrimąsi ir kovas dėl
Lietuvos Nepriklausomybės. Apra-
šo savo savanoriškus pergyvenimus
1918 m. Vilniuje, pasitraukimą į
Kauną, tolimesnį organizavimąsi
Kaune ir kovas bolševikų, lenkų ir
bermontininkų frontuose.

St. Butkus buvo Lietuvos kariuo-
menės puskarininkis, todėl ir jo
atsiminimai yra pilkojo kareivia iš-
gyvenimai, ką kareivis galėjo pa-
stebėti. Knygos pavadinimas pa-
imtas iš vieno autoriaus gyvenime
maloniausių pergyvenimų, būtent,
Pirmojo Lietuvos vėlavos pakėli-
mo 1919 m. sausio 1 d. Gedimino
kalno pilies bokšte, Vilniuje.

— Duok man leisti ir kontro-
liuoti valstybės pinigus ir man bus
visai nesvarbu, kas leis krašto įsta-
tymus...

Mayer Anselm Rothšild

EMANUILO SAŽINĖ

Tokiu titulu Paryžiuje išleista
jauno rašytojo T. Karabalkovo
knyga (pranc. kalba). Autorius yra
emigrantas iš Bulgarijos. Jo 234
psl. romanas yra komunistinio re-
žimo Bulgarijoje 1944 metais liu-
dininkas.

Emanullas jaunas komunistas —
fanatikas yra atsidadęs partijai.
Jis lyg automatas — robotas. Partij-
tos tarnyboje įvykdo žmogžudys-
tę ir čia, staiga, pabunda jo —
žmogaus sąžinė.

Vrublevičius

ATSIŪSTA PAMINĖTI

J. Tininis: "Sužadėtinė", novelių
knyga. Išleido knygų leidykla Ter-
ra, 3333 S. Halsted St., Chicago 8,
Ill. Viršelį piešė dail. A. Kurauskas.
Spaudė M. Morkūno spaustuvė. 180
psl., kaina \$2.00.

J. Tininis skaitytojams pažista-
mas iš novelių, iki šiol spausdintų
įvairiuose periodiniuose leidiniuose,
bet atskiru pilnesniu leidiniu iki
šiol nepasireiškęs. Šioji knygoj tel-
pa 15 novelių, įvairių tematika,
stiprių ir įdomių vidine intryga,
lengvu ir savitu stiliumi, patrauk-
liu pasakojimu. Ir nors "Sužadėti-
nė" pati pirmoji autoriaus knyga,
su šia knyga autorius išeina kaip
rimtas ir subrendęs rašytojas, tu-
rįs savo pasaulį, savo kelią ir ne-
abejotiną pasakotojo talentą.

Terra iki šiol davusi mūsų išei-
vijos knygų lentynai daug ir pui-
kių veikalų, kaip originalių, taip
ir verstinių. Ši knyga priklauso taip
pat geriesiems šios leidyklos leidi-
niams.

Dail. A. Kurausko viršelis ir ap-
lankas vienspalvis, kuklus, bet kar-
tu — kultūringas ir daro malonų
įspūdį.

Stasys Raštikis, KOVOSE DĖL
LIETUVOS, kario atsiminimai II da-
lis, 688 psl. Tiražas — 2000 egz., kai-
na \$7.00; gausiai iliustruota. Išleido
"Lietuvių Dienos", Los Angeles, Cal.
1957 m.

Jurgis Savickis, ŽEMĖ DEGA II
dalis. 415 psl. Tiražas — 1000 egz.
Kaina nepažymėta. Išleido Knygų
Leidykla Terra, 1956 m.

Felix Timmermans, KAIMIETIŠ-
KOJI PSALME, romanas. Vertė V.
Kazokas, 189 psl. Kaina nepažymė-
ta. Išleido Nidos Knygų Klubas, lei-
diny Nr. 18, 1957 m. Londone.

A. Miselis, buvęs Lietuvos ka-
riuomenės karininkas, atvyko iš
Argentinos į J.A.V. ir apsigyveno
2321 Halsted St., Chicago 14, Ill.

L.V.S. Ramovės Skyriams ir at-
skiriems mūsų Bičiuliams, atslie-
pusiems į KARIO bėdos prašymą,
už gausias aukas nuoširdus ačiū.

KARYS

K A R Y S

H. Sienkevičiaus KRYŽIUOČIAI III Tomas

kuriame aprašoma žiaurios Žemaičių kovos su vokiečių ordinu ir didžiausias 15 a. pradžios mūšis ties Žalgiriu, netrukus bus išsiuntinėtas skaitytojams sumokėjusiems už I ir II tomą.

Dar galima gauti pirmuosius du tomus, po \$3.00 kiekvieną, arba visus tris už \$8.00 tiesiai iš KARIO administracijos.

LAIKRAŠTIS, KURĮ EUROPOS LIETUVIAI GIRIA,

yra "EUROPOS LIETUVIS". Susipažinkit ir jūs ir tada peikite ar girkite. Bet mes nesiūlome katės maiše. Prisiųskite savo adresą (jūsų pažįstamų ar draugų) ir "Europos Lietuvis" keturias savaites lankys jus nemokamai. Adresas: "Europos Lietuvis" administracija, 1, Ladbrooke Gardens, London, W. 11. England.

JURGIS REKEŠIUS

LIETUVIS LAIKRODININKAS

65-39 A Grand Ave., Maspeth 78, N. Y.
Tel. TWining 4-7327

Gerai atliekami taisymo darbai ir parduodami nauji laikrodžiai

KAS LAUKIA ATSTATOMOS LIETUVOS
NEPRIKLAUSOMYBĖS, TAS SKAITO

'NEPRIKLAUSOMĄ LIETUVĄ'

bendruomeninį, nepartinį ir nesrovinį, savaitraštį
— rimtą ir objektyvų.

Prenumerata: Kanadoje 5 dol., visose Amerikose
5.50, visur kitur 6 dol. metams.

Adresas: Nepriklausoma Lietuva, 7722 George St.,
Ville Lasalle, Montreal 32,
P. Q., Canada.

LIETUVIŠKA ĮSTAIGA

SAFETY OF YOUR SAVINGS

CRANE Savings & LOAN ASS'N

INSURED UP TO \$10,000

2555 West 47th St.
CHICAGO 32, ILL. LAF. 3-1083

B.R. PIETKIEWICZ PRES.

5% SAVINGS

LIETUVIŠKAS SAVAITRAŠTIS

Prenumerata metams:

J. A. Valstybėse	—	\$5.00
Kanadoje	—	\$5.50
Kitur	—	\$6.50
Atsk. Nr. kaina	10	centų

Adresas:
1272 E. 71st St., Cleveland 3, Ohio

ATSKIRO NR. KAINA — 60c.

LIETUVIŲ SAVAITRAŠTIS

Prenumerata:

Metams	— —	\$4.50
Pusei metų	— —	\$2.50
Atsk. Nr.	—	10 centų

Adresas:

911 W. 32nd ST., CHICAGO 8, ILL.

Gerb. prenumeratoriai, kurie dar neat-siskaitėte už 1957 m., prašomi nedelsda-mi tai padaryti, tuo sutaupysite bereika-lingą susirašinėjimą ir padėsite KARIUI punktualiai jus lankyti.

Užsienio prenumeratoriai, kurie dėl va-liutos persiuntimo suvaržymo negali at-siskaityti už žurnalą ir knygą, malonėki-te pinigus įmokėti KARIO platintojams. Platintojai yra išvardinti žurnalo virše-lio 2 pusl. (Pageidaujama, kad prenume-ratoriai Anglijoj įmokėtų "Santarvei" — 46 Aberdare Gdns., London N. W. 6).

DARBININKAS
VISŲ LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS!

Išėina du kartu per savaitę

Kaina metams	.....	\$6.00
Brooklyne	.....	6.50
Užsienyje	.....	6.50

680 BUSHWICK AVENUE,
BROOKLYN 21, N. Y.

Phone: PROspect 8-5374

BALYS RADIO & TELEVISION
SALES - SERVICE

Electrical Appliances - Gifts - Records
Cards - Films

2646 West 71st St., Chicago 29, Ill.

CLEVELAND, OHIO
LIETUVIŲ RADIO KLUBAS

savo savaitinę programą transliuoja kiek-vieną penktadienį 7:30 iki 8:15 per WDOK, banga 1260.

Klubo pirmininkas ir bendrųjų reikalų vedėjas Juozas Stempužis, 1152 Dallas Rd., tel.: SW 1-2245

Programos vedėjas

Balys Auginas, 2838 Hampshire Rd., Cleveland HTS 18, Ohio. Tel.: CE 1-5904

SANTARVĖ

Rezistencinis visuomeninių ir kultūros reikalų žurnalas. Administracija J. A. V.:

SANTARVĖ, c/o M. ŽIDONIS,
78 Nash Street, New Haven, Conn.

Prenumerata \$4.50 metams

Užsisakyti galima per KARIO administraciją.

Prenumerata JAV ir užsienyje:
Metams — \$6.00, pusm. — \$3.00
atsk. nr. — 60c. Skelbimai pagal su-sitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

L. BILERIS, c/o KARYS,
916 Willoughby Ave.,
Brooklyn 21, N. Y., U. S. A.

Keisdami adresą nedelsdami pra-neškite KARIUI, pažymėdami nau-jąjį ir senąjį adresą.

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbia-mi KARYJE, nevisada reiškia redak-cijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas 10 dienų prieš kiekvieno mėnesio pradžią. Jam ski-riami straipsniai turi pasiekti redak-ciją dvi savaites prieš išleidimą.